

अक्षरातीत श्री कृष्ण परमात्मने नमः
- (श्री कृष्ण प्रसामी धर्म - श्रीमन्निजानंद संप्रदाय) -

अष्टादशोऽध्यायः

= (श्री कुलजम स्वरूप साडेभना) =
= (सरल = स्वभाषार्थमां) =

प्रकाशक -

अनुवादिका -

ज्ञान केन्द्र -

श्री प्राणनाथ महिला मंडल (रजि.)
बोरीवली (प.), मुंबई - ४०० ०६२.

श्रीमती नयना भी. साडीवाला.

वीणा सितार - डी - ५१४,
महावीर नगर, हडासुकर वाडी,
कांटीवली (प.) मुंबई - ४०००६७

भाष्यकार -

परम पूज्य 'वाणी आचार्य'
श्री टीनदयालजी महाराज

આગ્રહ

તુમ સ્થાને મેરે સાથજી, જિન રહો વિષે રસ લાગ ।

પાઉં પકડ કહે ઈન્દ્રાવતી, ઉઠ ખડે રહો જાગ ॥

- (પ્રકાશ હિન્દી, પ્ર.૧૭/ચૌ.૨૧).

અર્થ :- હે મારા સુમન સુંદરસાથજી !

તમે બધા તો બહુ જ બુદ્ધિમાન તેમ જ હોશિયાર તથા સમજદાર છો. એટલા માટે ઈન્દ્રિયજન્ય વિષયોના રસ એવં સ્વાદમાં લાગીને ન રહો. આપ બધાના ચરણ પકડીને ઈન્દ્રાવતી કહે છે કે જાગીને ઉઠી, ઉભા થઈ જાઓ, કેમ કે હવે આપણે (પોતાને) ધામમાં પ્રયાણ કરવાનો સમય આવી ગયો છે.

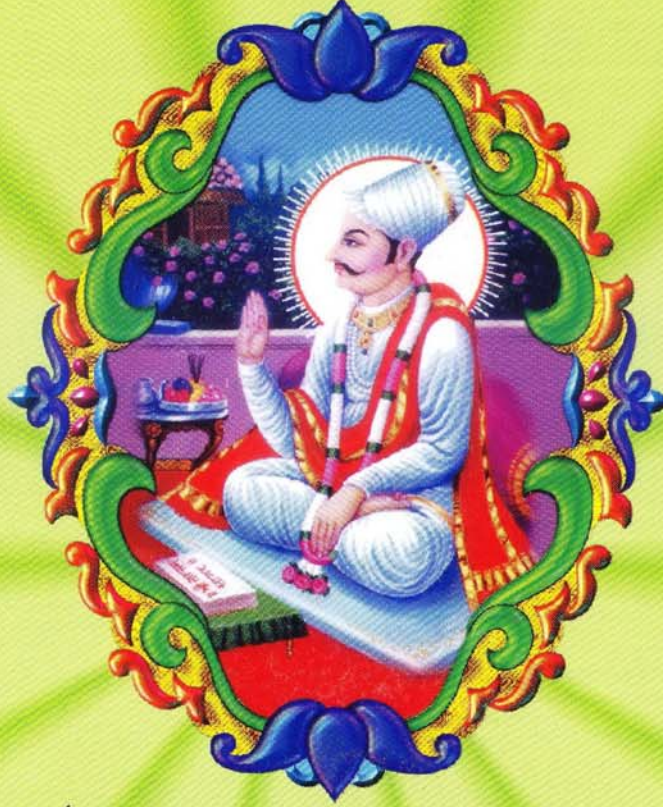
-પ્રણામ

-શ્રી રાજ-

* મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી *

શ્રી ધર્મીજીકો જોરા આતમ દુલહિન,
ગૂર હુકમ બુધ મૂલ વતન ।
એ પાંચોં મિલ ભઈ મહામત,
વેદ ક્તેબોં પહોંચી સરત ॥

- શ્રીમદ્ તારતમ સાગર

-श्री राज-

अष्टादशोऽध्यायः

-(श्री कुलजम स्वरूप साहेबना)-

-(सरल-स्वभाषार्थ)-

भां-

वि. सं. २०१०
ई.स. २००४
ता. ३-५-०४
प्रथम संस्करण-१०००

विजयाभिनन्द

शाका - ३२९

सेवा - ३१. ३५/-

श्री प्राणनाथ ज्ञान केन्द्र

३, सुंदरधाम, जंमली गली,

बोरीवली (प.), मुंबई - ६२.

फोन : २८६६ ८७५८.

એ મઘે જે પુરી કહાવે, નૌતન જેહનું નામ ।
ઇતમ ચૌદે ભવનમાં, જિહાં વાલાનો વિશ્રામ ॥

-મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથ

- શ્રદ્ધાંજલિ -

ગુરુપ્રવર સાક્ષાત્ ધામધણી સ્વરૂપ મારા સદ્ગુરુ પરમ-
પૂજ્ય "વાણી આચાર્ય" પરમહંસ બાબાજી શ્રી લક્ષ્મીદાસ
મહારાજજી, જે આઘ ધર્મપીઠ ૧૦૮ શ્રી ૫ નવતનપુરી
ધામ, જામનગરમાં "વાણી પ્રાચાર્ય" ના રૂપમાં સ્થાયી
વિવાજમાન હતા. તેઓએ ઈ.સ. ૧૯૯૨ માં ૩ મે રવિવાર
ના દિવસે પોતાના પરમપાવન વરિષ્ઠ કરકમલો દ્વારા
ઓરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૯૨ માં "શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર
પો. ટ્રસ્ટ" નું ઉદ્ઘાટન કર્યું. ત્યારબાદ "શ્રી તારતમ તાલીમ
વિશાલકેન્દ્ર" શ્રી ૫ નવતનપુરી ધામની શાખાના રૂપમાં
આ સંસ્થાને પણ સ્થાપિત કરી મને એના સંચાલકના
રૂપમાં સ્થાયી કરી દીધો. મને આધ્યાત્મિક માર્ગ વિષયક
જેટલું પણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું તથા મારા દ્વારા જે, જેટલું પણ
વ્યાજ સેવાનું કાર્ય થઈ રહ્યું છે, તે બધું મારા પરમપૂજ્ય
બાબાજીની જ દયા - કૃપા રૂપી દેન છે.

અતઃ હું "શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર" ની તરફથી સમસ્ત
સમસ્થ સુંદરસાથજીના પ્રત્યે "થેઓ, થિએથો જે થીદો"
વિંધી, પ્ર. ૭/ચૌ. ૩૩) અર્થાત્ જે જેટલું પણ સેવા - કાર્ય
થઈ રહ્યું છે તથા આગળ થશે, તે બધું પોતાના
સાક્ષાત્ ધામધણી સ્વરૂપ ગુરુપ્રવર પરમપૂજ્ય શ્રી બાબાજી
ત્યે "શ્રદ્ધાંજલિ" ના રૂપમાં ભાવોમિ સભર શ્રદ્ધા સહ
મન સમર્પણ કરું છું.

- દીનદયાલ.

- ગુરુપ્રવર -

પરમપૂજ્ય "વાણી આચાર્ય"

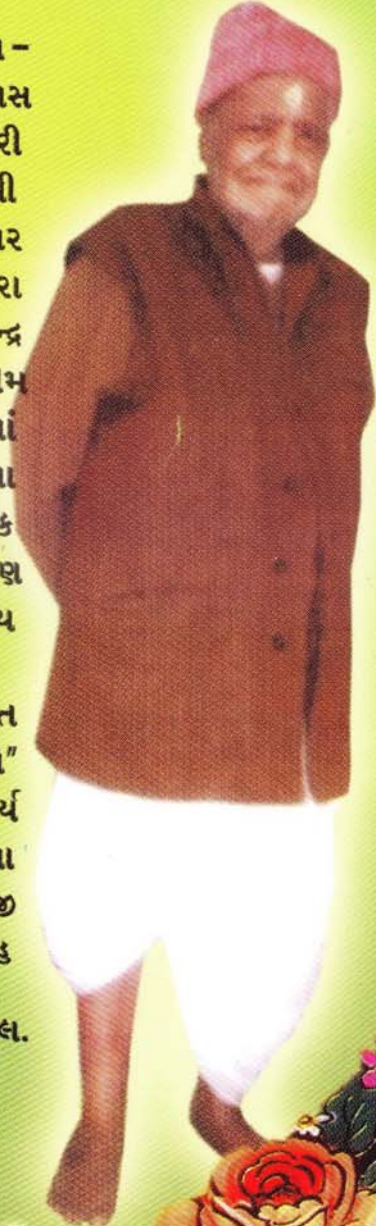
પરમહંસ બાબાજી લક્ષ્મીદાસ મહારાજજી

(ઈ.સ. ૧૯૦૯/૨૨.૧૧.૨૦૦૨)

નવતનપુરીધામ, જામનગર.

પ્રણામ

-શ્રી રાજ-

અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ

-(શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબના)-

-(સરલ-સ્વભાષાર્થ)-

માં-

-ભાષ્યકાર-

શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્રના સંસ્થાપક
પરમ પૂજ્ય ‘વાણી આચાર્ય’
શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ
બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૬૨.

અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણાય નમઃ
(શ્રી કૃષ્ણ પ્રણામી ધર્મ - શ્રીમન્નિજાનન્દ સંપ્રદાય)

અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ

- ભાષ્યકાર-

પરમપૂજ્ય “વાણી આચાર્ય” શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ
સંરક્ષક - શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્ર ચે. ટ્રસ્ટ
બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૯૨.

પ્રકાશક -

૧. હિન્દી-નેપાલી - શ્રી પ્રાણનાથ જ્ઞાન કેન્દ્રના સંસ્થાપક
પરમ પૂજ્ય “વાણી આચાર્ય”
શ્રી દીનદયાલજી મહારાજ
બોરીવલી (પ.), મુંબઈ - ૯૨.

૨. ગુજરાતી - જ્ઞાન કેન્દ્ર
C/o શ્રી પ્રાણનાથ મહિલા મંડળ (રજિ.)
બોરીવલી (પ.)
મુંબઈ-૯૨.

પુસ્તક પ્રાપ્તિ સ્થાન

૧. આદ્ય ધર્મપીઠ
શ્રી પ નવતનપુરી ધામ,
“ખિજડા મંદિર”
જામનગર (ગુજરાત)
૨. શ્રી ૧૦૮ પ્રાણનાથજી મંદિર
શ્રી પ, પદ્માવતીપુરી ધામ
(મુક્તિપીઠ) પત્રા,
મધ્ય પ્રદેશ- ૪૮૮૦૦૧
૩. શ્રી પ મહામંગલપુરી ધામ
શ્રી કૃષ્ણા પ્રણામી મોટા મંદિર
સૈયદવાડા, સુરત - ૩.
૪. શ્રીકૃષ્ણા પ્રણામી મંદિર,
મંગલધામ, રેલી રોડ,
કાલિમ્પોંગ, દાર્જિલિંગ,
પશ્ચિમ બંગાલ, (ભારત)
૫. શ્રી કૃષ્ણા પ્રણામી સેવા સમિતિ
(નવતન ધામ)
કેન્દ્રીય કાર્યાલય, કિલ્લી બજાર,
પોસ્ટ બોક્સ નં. ૨૨૯,
કાઠમાંડૂ - (નેપાલ).
૬. શ્રી કૃષ્ણા પ્રણામી મંદિર
કિલ્લી બજાર
કાઠમાંડૂ (નેપાલ)
૭. શ્રી કૃષ્ણા પ્રણામી મૂલ મિલાવા માનવ મંદિર,
વેડ રોડ, (વરાછા રોડ),
સુરત - ૪.

વિષય મૂચી

ક્ર.	વિષય	પૃષ્ઠ ક્ર.
	અનુભૂમિકા	....૧....
૧.	વાલો પ્રહરસ ભીનો રંગ વૃહમાં રમાડતો	....૪....
૨.	હરિ વાલા રલઝલાવિયો રામતે રોવરાવિયો	....૧૦....
૩.	હરિ વાલા બંધ પડ્યા બળ હરયા તારે ફંદકે	....૧૬....
૪.	કેમ રે ઝંપાય અંગ એ રે ઝાલાઓ	....૨૨....
૫.	હરિ વાલા કારે આપ્યા દુખ	....૨૭....
૬.	હરિ વાલા અગિન ઉઠે અંગ	....૩૪....
૭.	ઘોરીડા મા મૂકે તારી ઘૂંસરી	....૪૦....
૮.	વાટડી વિસમી રે સાથીડા બેહદ તણી	....૪૮....
૯.	મેં ચાહત ન સ્વાંત ઈન ભાંત	....૬૧....
૧૦.	હુબ મેહેબૂબ કી આસક પ્યાસ લે	....૭૫....
૧૧.	ચતુર ચૌકસ ચેતન અતિ ચોપસોં	....૮૨....
૧૨.	નૂર નગન ચેતન ભૂષન રચે	....૮૮....
૧૩.	મિલી માસૂક કે મોહોલ મેં માનની	....૯૪....
૧૪.	બાઈરે ગેહેલો વાલો ગેહેલી વાત કરે	....૧૦૦....
૧૫.	બાઈરે વાત અમારી હવે કોણ સુણો	....૧૦૬....
૧૬.	પ્રીત પ્રગટ કેમ કીજિએ	....૧૧૫....
૧૭.	સરૂપ સુન્દર સનકૂલ સકોમલ	....૧૨૫....
૧૮.	પર ન આવે તોલે એકને	....૧૩૩....

* અનુભૂમિકા*

* અનુભૂમિકા *

પરમાદરણીય ધામના સુમન સુંદરસાથજી !

આપ સૌને મારા હાર્દિક પ્રણામ...

ધામઘણી શ્રી રાજજી મહારાજની પ્રેરણા તથા ધામઘણી સ્વરૂપ પરમપૂજ્ય ગુરુપ્રવર મારા સદ્ગુરુ બાબાજી શ્રી લક્ષ્મીદાસજી મહારાજ (જામનગર)ની અસીમ કૃપા-દયાના પ્રતિફળ મારા જીવનકાલનું છાસઠમું વર્ષ (ઈ.સ. ૨૦૦૩+૪) બહુ જ મહત્વપૂર્ણ સાબિત થઈ રહ્યું છે. આ અવધિકાલમાં સ્વસમાજ સેવાર્થ કરેલાં કાર્ય-કલાપોને આપ બધાની સમક્ષ ઉપસ્થિત કરવાનો સુઅવસર પ્રાપ્ત થવાથી મારું દિમાગ આસમાનમાં ચઢે તેમાં કોઈ અનોખી અથવા આશ્ચર્યવત્ વાત નથી. હા ! હું આ દર્જનો આદમી નથી. પરંતુ એ અવશ્ય કહીશ કે કોઈ અદૃશ્ય પ્રેરણા જ વાસ્તવમાં કાર્ય કરાવે છે. જે કર્તાના રૂપમાં પ્રત્યક્ષ છે, તેમનું તો એમાં અસ્તિત્વ માત્ર શૂન્ય જ છે. આવી વાતોનો અસોચ્ય અનુભવ પણ કદાચ સમયનો જ ઇંતજાર કરતાં અટકી રહે છે, કેમ કે ન મને આવી અઘટિત આશ હતી અને ન મારા નિજાનંદીય પ્રણામી સમાજને પણ ક્યારેય આવી કલ્પના જ હતી કે શું ‘કાગડો પણ ચાલે છે હંસની ચાલ ?’

સમાજની સમક્ષ ઉક્ત પ્રકારના કાર્ય-કલાપોની ઘટના કહીં મારા હૃદયમાં રહેલી સૂક્ષ્મ ભાવનાઓના અંકુરોને પ્રસ્ફુરિત થવાનું જ તો નથી ? જે રીતે આમ સમાજમાં જન-જનના હોઠો પર એ વાત છવાતી રહે છે કે- ‘માનવીની પેશાની જ દિલનો અરીસો તો હોય છે’ની જેમ એ વાત પણ આ કાર્યનું કારણ બની શકે છે ! અતઃ આ દિલ-દિમાગમાં

અચાનક એ વિચાર આવ્યો કે આપણા ધામઘણી પ્રદત્ત “શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ”ની અંદરથી કંઈ ન કંઈ અંશ ઘણીની સંબંધી તે આત્માઓ માટે જ કેમ ન રાખી દઉં, જેના માટે સ્વયં ઘણીએ પણ જતાં-જતાં આહ્વાન કર્યું છે કે, ‘જે ચરણે છે તે તો આવસે સહી, પણ પાછલ માટે વાણી કહી’ અર્થાત્ જે પાછળ આવવાવાળા છે, તેમાંથી પણ કેટલાંક તો નિમ્નાતિનિમ્ન વર્ગના લોકો ગામડાના ખૂણે-ખૂણામાં ‘સૂરે પૂરે ઘાયલે લેવાએ’ અર્થાત્ સંસારની તરફથી ઘાયલ અવસ્થામાં આ ખેલની વચ્ચે કહીં ન કહીં, ક્યાંને ક્યાં પડ્યા છે.

અતઃ ઉક્ત પ્રકારના આહ્વાનની અંદર છુપાયેલી પોતાના ઘણીની ચિંતાજનક વાતોને સંબંધી લોકો જ ન સમજે, તો કોણ સમજશે ? એટલા માટે મેં વિચાર્યું કે જન-જનના હાથોમાં વિશેષ કરી પોતાના તે ધામના ચારોને ઘર-ઘરમાં આવા કઠિન વિકટ વિષય કેવી રીતે પહોંચાડી શકાય, જેનાથી તે ઘાયલ આત્માઓના જીવન “સ્વલ્પમપ્યસ્ય ધર્મસ્ય ત્રાયતે મહતો ભયાત્” ગીતાના પ્રમાણવત્ સાર્થકતુલ્ય તથા કાર્યાન્વિત (કાર્યરૂપ) સાબિત થઈ શકે ?

ઉક્ત પ્રકારના ધ્યેયના કારણે જ મારા દિલ-દિમાગદ્વારા ચુનેલા “અષ્ટાદશ” પ્રકરણોને સરલ-સ્વભાષાર્થ ચુક્ત શબ્દાર્થો તથા ભાવાર્થોની સાથે આ પુસ્તકમાં રાખવામાં આવ્યા છે, જેના ફલસ્વરૂપ પુસ્તકનો જન્મ જ સમાજમાં “અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ” નામક સંજ્ઞાથી થયો છે. આ પુસ્તક તે સંબંધી આત્માઓને પોતાના ઘની, ધામ તથા પરાત્માના વિષયમાં ઘણીના ઈશારાવત્ પણ સાચો સંદેશ પહોંચાડવામાં સક્ષમ હોય, એવી નૂતન ઈચ્છાની સાથે પ્રકાશનમાં આવેલી છે. આ પુસ્તકના પ્રકાશનથી મારા ચારો-દોસ્તોને ન તો

* અનુભૂમિકા *

નિશ્ચિત સ્થાનની તલાશ કરવી પડશે અને ન રેલ-રુમાલાદિ સામગ્રીઓ જુટાવાની યા સંભાળવાની જ ચિંતા કરવી પડશે. એ બધા વગર જ તે સરલતાથી અધ્યયન તેમ જ મનન કરી શકશે.

તે ધામના ચારોના પ્રત્યે મારી એ જ હૃદયસ્થ ભાવના છે, જે “લૂલા પાંગળા” રૂપમાં આ માયાની ચુંગાલમાં નિમ્નવર્ગની દયનીય સ્થિતિમાં પડેલાં છે. એની ઉપરાંત આ વિષયમાં વધારે કહેવા યાહતો નથી, પરંતુ એટલું તો અવશ્ય કહેવા યાહીશ કે- ખગ જાને ખગની જ ભાષા !

અંત્યમાં ધામસ્થ સુંદરસાથને કરબદ્ધ અનુરોધ કરું છું કે- આપણા આત્મીય ધામઘણીના શ્રી મુખ વચનોના અર્થ સહિત તમારા બધાની સમક્ષ પહોંચાડવાના વિષયમાં તમે મને દોષિત સાબિત કરશો નહિ. એટલું જ નહિ પણ આ પુસ્તકની ઇજ્જત, રક્ષા તથા જતન કરશો. અન્ય પુસ્તકોની જેમ એને ગણાશો નહિ, આ પુસ્તકમાં પણ શ્રી મુખવાણી છે, એટલા માટે કહી રહ્યો છું. અતઃ એ પણ ધ્યાન રહે કે આ પુસ્તકની ઇજ્જત અને રક્ષા કરવી જ પોતાના આત્માની ઇજ્જત અને રક્ષા કરવા સમાન છે, કેમ કે “ધર્મ એવ હતો હન્તિ ધર્મો રક્ષતિ રક્ષિતઃ” જે ધર્મની ઇજ્જત તથા રક્ષા કરે છે, તેને જ ધર્મ પણ ઇજ્જત આપે છે અને તેની જ રક્ષા પણ કરે છે. એટલા માટે ઘણીના વચનોની ઇજ્જત અને રક્ષા કરવી જ આપણો ધર્મ છે. અતઃ અધ્યયન તથા મનન કરવું જ આત્માને ધામઘણીની પાસે પહોંચાડવાનું છે. ઇતિ-

સુજ્ઞેષુ કિં બહુના

લેખક-
દીનદયાલ

* અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ *

-(શ્રી કુલજમ સ્વરૂપ સાહેબ “તારતમ સાગર” ગ્રંથાન્તર્ગતના અઢાર પ્રકરણમાંથી વિરહના ૬ પ્રકરણથી શરૂ) જેમ કે -

* વાલો પ્રહરસ ભીનો રંગ વૃહમાં રમાડતો *

વાલો પ્રહરસ ભીનો રંગ વૃહમાં રમાડતો,
વાસના રુદન કરે જલધાર ।
આપ ઓળખાવી અળગો થયો અમથી,
જે કોઈ હુતી તામસિયો સિરદાર ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

વાલો = હે પ્રિયતમ !	રુદન કરે = રડી રહી છે
પ્રહરસ ભીનો = વિરહ રૂપી	કેમ કે
રસમાં ઓતપ્રોત થઈને	આપ = આપ, સ્વયંના
રંગ વૃહમાં = આનંદપ્રદ વિરહમાં	ઓળખાવી = સાથે આત્મીય સંબંધની
રમાડતો = રમાડી રહ્યા છે અને અહીં	ઓળખાણ કરાવીને
વાસના = બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓ	અમથી = અમે આત્માઓથી
જલધાર = આંસુઓની ધારા વહાવતાં	અળગો થયો = અલગ અંતર્ધર્મ થઈ ગયા
	જે કોઈ = જેટલી પણ

* વાલો પ્રહરસ ભીનો રંગ *

સિરદાર = અગ્રગણ્ય રૂપમાં
તામસીઓ = તામસી સખિયો
હુતી = હતી (વ્રજ, રાસ તથા

શ્રી પરમધામ આ
ત્રણે લીલાઓમાંથી
અહીં વિશેષ રૂપથી
તડપી રહી છે.

ભાવાર્થ -

હે પ્રિયતમ ! અક્ષરાતીત મૂલ મિલાવાની અંદર અમારી પરાત્માની ચિત્તવૃત્તિ (સૂરતા) ખેલમાં લગાડીને સ્વયં આપ પણ અમારા વિયોગના વિરહમાં ઓતપ્રોત થઈને અમે આત્માઓને પોતાનાથી વિયોગ કરાવીને, આ વિયોગના વિરહમાં અહીં સંસાર રૂપી ખેલમાં રમાડી રહ્યા છો. શ્રી પરમધામની વાસના પ્રવિષ્ટ એ સખીઓ, અહીંયા અસહ્ય આપત્તિ-વિપત્તિઓ ભોગવતી રાત-દિવસ આંસુઓની ધારા વહાવીને તડપી રહી છે. આપ સ્વયં ત્યાં (પરમધામ) થી તારતમ જ્ઞાન - જાગૃત જ્ઞાન લાવીને પોતાના સાથને અમારા આત્મીય સંબંધની જાણકારીને દટ રૂપથી આત્મામાં નિશ્ચિત કરાવીને, બધા પ્રકારથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન કરાવીને પુનઃ અમારી વચ્ચેથી અંતઃકર્યાન થઈ ગયા, શ્રી પરમધામ પાછાં ગયા આ આઘાતથી અહીં બારહજાર બ્રહ્માત્માઓમાંથી સર્વાગ્રગણ્ય તામસી સખીઓ અત્યંત જ તડપી રહી છે.

કળકળી કામની વદન વિલખાવિયા,
વિશ્વમાં પરતિયો હા હા કાર ।
ઉનમાદ અટપટા અંગથી ટાળીને,
માનની સહુએ મનાવિયો હાર ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

કામની = છ હજાર તામસી	અટપટા = આનંદોદ્ધાસ પૂર્ણ
સખિયા	ઉન્માદ = મસ્તીપન
કળકળી = રડતાં-વિલાપ કરી	ટાળીને = નિર્મૂળ થવાથી,
રહી છે.	હટવાથી
પદન = શરીરને	માનની = એ માનનીય તામસી
વિલખાવિયા = તડપાવી રહી છે	સખિયો
પિશ્વમાં = સંસારની વચ્ચે	સહુએ = બધાએ
હા હા કાર = હાહાકાર	હાર મનાવિયો = પોતાની હાર
પરતિયો = મર્યો છે, તે લોકોમાં	સ્વીકાર કરી
અંગથી = શરીરમાંથી	લીધી.

ભાવાર્થ -

તે કામની-તામસી સખીઓનું રુદન કરવું, આલાપ-વિલાપ કરતાં ચિલ્લાવું, શરીરને તડપાવીને દવંશ, નષ્ટ-લ્ષ્ટ કરી બરબાદ કરી દેવું, એવી દયનીય અવસ્થા જોવાની તો શું સાંભળી પણ શકાતી નથી. તેની ઉપર એક બાજુ તો સાંસારિક આપત્તિ-વિપત્તિ (અસુરોનો અત્યાચાર) છવાઈ ગયો છે તો બીજી બાજુ આત્મીય વિયોગની વિરહગ્નિ ઉમડી રહી છે. તે ઉભય પક્ષોથી થતાં સંકટ વગેરેના કારણે વિશ્વમાં હાહાકાર મચેલો છે. તે સખિયોના પરાત્મ શરીરમાં જે આત્મીય શક્તિની ઉન્માદ, આનંદોલ્લાસ પૂર્ણ ઉમંગ હતી, તે સંપૂર્ણ ઉમંગોને નિર્મૂળ કરી, આપના દ્વારા આ દશામાં પહોંચ્યાના કારણે તે બધી સખિયોએ હવે હાર મानी લીધી. બીજી

* વાલો પ્રહરસ ભીનો રંગ *

કોઈપણ અવસ્થામાં કેવી પણ આપત્તિ - વિપત્તિ આવવા છતાં પણ હાર નહિ માનવાવાળી તે સખીઓએ અહીં આ બ્રહ્માંડમાં પોતાની હાર સ્વીકાર કરી લીધી છે.

પતિવ્રતા પણ અંગ થાએ નહીં અળગિયો
ન કાંઈ જરવંતિયો વિના જર ।
પાત્રિયોં પીઉ થકી અમે જે અભાગણિયો,
રહિયો અંગ દાગ લગાવન હાર ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

પતિવ્રતા = પતિવ્રતા સ્ત્રી પોતાના પતિને	અમે = બાર હજાર
અળગિયો = અલગ-વિયોગમાં	અભાગણિયો = અભાગનિયો
પણ = એક પણમાત્ર પણ	પીઉ થકી = પ્રિયતમથી અલગ થઈને આ ખેલમાં
અંગ = શરીર ધારણ કરી જીવતા જીવ તો	પાત્રિયો = પત્રુ સ્ત્રીની સમાન થઈ ગયા.
થાએ નહીં = રહી શક્તી નથી	અંગ દાગ = પરાત્મ શરીરમાં કલંક
ન કાંઈ = ન તો કોઈ	લગાવન = લગાડવાવાળી
જરવંતિયો = જરવંતી સ્ત્રી જે	હાર = થઈને પણ
જર વિના = જર પુરૂષ વગર રહી શકે છે.	રહિયો = જીવી રહી છે.
જે = જેમાંથી	

* અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ *

ભાવાર્થ -

એ આત્માઓ રાત-દિવસ એ પશ્ચાત્તાપ કરી રહી છે કે “જેમ સત્ય પતિવ્રતા સ્ત્રી પોતાના પતિથી કોઈપણ અવસ્થામાં અલગ થતી નથી, ન તો કોઈ જરવંતી સ્ત્રી પોતાના જર વગર જ રહી શકે છે તે રીતે અમે અક્ષરાતીતની વાસનાઓને અક્ષરાતીત ઘની સંબંધી પતિવ્રતા આત્માઓને અહીં નીચથી પણ નીચ, અભાગણી, દુર્નામી, કલંકિત, કુલટા સ્ત્રીની સમાન બનાવીને, પરાત્મા શરીર અને નામમાં દાગ લગાડવાવાળી સાબિત કરીને અમને પણ જીવિત કેમ રાખ્યા? આ પ્રમાણે અમે બ્રહ્માત્માઓ અહીંયા “આપને જીવિત રાખ્યા પર અમે જીવતા છીએ” એમ વિચારીને અસહ્ય વિરહ રૂપી દુઃખમાં પસ્તાઈને તડપી રહી છે.

સ્થારે કરમ એવા કરયાં હતાં કામની,
ધામ માંહે ઘણી આગળ આધાર ।
હવે કાઠો મોહજલ થકી બૂડતી કર ગ્રહી,
કહે મહામતિ મારા ભરતાર ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ :-

પ્રકરણ-૧, ચૌ. ૪.

ધામ માંહે = શ્રી પરમધામની વચ્ચે	કરમ કરયાં = કર્મ કર્યા હતાં
આગળ = સામે	હતાં = (મારાથી થયેલાં કોઈ અક્ષમ્ય અપરાધ પણ ભૂલી જવા)
કામની = તે સખિયોએ	
સ્થારે એવા = કેવા એવા	

ઘણી	= પ્રિયતમના	મોહજલ થકી	= સંસાર
આધાર	= આત્માધાર		સાગરમાંથી
હવે	= હવે તો (દયા કૃપા કરીને)	કાઢો	= નિકાલો, બચાવો
બૂડતી	= તે ડૂબકી મારતી	મહામતિ	= શ્રી પ્રાણનાથજી
	ડૂબતી આત્માઓને	કહે મારા	= કહે છે, હે મારા
કર ગ્રહી	= હાથ પકડીને	ભરતાર	= પ્રાણપતિ વદ્વભ !

ભાવાર્થ-

હે સર્વશક્તિમાન ઘની ! હે આત્માધાર ઘની !! આપની સંબંધી તે બ્રહ્માત્માઓ, કામની સખીઓએ શ્રી અક્ષરાતીત નિજધામમાં આત્માધાર ઘનીની આગળ એવા કેવા દુષ્કર્મ, કેવી દુષ્ટતા કરી હતી? જે દુષ્કર્મોના બદલામાં આપ તે આત્માઓને એવી નિદર્યતા પૂર્ણ સખત સજા ભોગાવી રહ્યા છે. શ્રી મહામતિ તે આત્માઓના દુઃખ નિવારણ માટે સર્વાગ્રગણ્ય રૂપથી પુકાર કરતાં કહી રહ્યા છે કે હે મારા આત્માધાર પ્રિયતમ ! અગર જો આત્માઓ દ્વારા કોઈ અક્ષમ્ય અપરાધ થયો હોય તો તેને ભૂલી જવો. એ બધું કરવા કરાવવાવાળા સર્વશક્તિમાન સ્વયં આપ જ છો. હવે તો તે આત્માઓ પ્રત્યે દયાવંત કૃપા-દષ્ટિ રાખો અને દુસ્તર મોહસાગર-માયાસાગરમાં ઊલઝીને ડૂબી રહેલી તે આત્માઓનો દિલ રૂપી હાથ પકડીને આ માયાસાગરમાંથી કાઢી લો અને બચાવી લ્યો.

* હારે વાલા રલઝલાવિયો રામતે રોવરાવિયો *

હારે વાલા રલઝલાવિયો રામતે રોવરાવિયો

જૂજવે પરવતે પાડ્યા રે પુકાર ।

રણવગડા માંહે રોઈ કહે કામની,

ઘણી વિના ઘિક ઘિક આરે આકાર ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ :-

હારે વાલા = હે પ્રિયતમ, તે સખીઓને	રણવગડામાહે = મરુભૂમિ તુલ્ય આ સંસારની વચ્ચે
રલઝલાવિયો = વિભિન્ન ઉલઝનોમાં ઉલઝાવીને	કામની = તામસી સખિયો રોઈ કહે = રોતાં-રોતાં પુકારી રહી છે, કે
રામતે = આ ખેલમાં	ઘણી = આત્માધાર પ્રિયતમ
રોવરાવિયો = રડાવી રહ્યા છો, તે સખીઓને અહીં ઉદયપુરની	વિના = ના વગર આરે = એ જીવિત
પરવતે = પર્વતોની વચ્ચે	આકાર = શરીરને
જૂજવે = અલગ-અલગ	ઘિક-ઘિક = ઘિક્કાર-ઘિક્કાર છે આ પ્રમાણે ઘિક્કારી રહી છે.
પુકાર = આલાપ -વિલાપ	
પાડ્યા રે = કરાવી રહ્યા છે.	

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ ! આ સાંસારિક વ્યવહાર રૂપી ખેલમાં આપના દ્વારા ઊલઝેલી વિભિન્ન પ્રકારની ઊલઝનોને અમે કેવી રીતે સંભાળીએ? ન અમે તેને છોડી શકીએ અને ન તો તોડી શકીએ એવા અનેકો અસહ્ય રૂપી દુઃખ-કષ્ટ આપત્તિ-વિપત્તિઓ તે આત્માઓના સિર પર નાખીને કેમ તેને રાત-દિન રડાવાની, તડપાવાની રામત કરાવી રહ્યા છો? એ આત્માઓ અહીં સંસારની વચ્ચે ઉદયપુરની પહાડીઓના જંગલમાં સ્થિત ગુફાઓ, કંદરાઓ આદિમાં એકલી આલાપ-વિલાપ કરી રહી છે તથા પોતાની ભૂખી અને નંગી જાન હથેલીમાં છુપાવીને તડપી-તડપીને રડી રહી છે. મરૂભૂમિ સદૃશ આ સંસારમાં કામની સખિયો રોતા-રોતાં તડપતી તથા પછતાતી કહી રહી છે કે “આપ -આત્માધાર પ્રાણ પ્રિતમના વગર, આપના વિયોગ રૂપી વિરહમાં જીવિત આ શરીર પર ઘિક્કાર છે” એવું કહેતાં તે વારંવાર સ્વયં પોતાને ઘિક્કારી રહી છે.

વેદના વિષમ રસ લીધાં અમે પ્રહતણાં,
 હવે દીન થઈ કહું વારમવાર ।
 સુપનમાં દુઃખ સહ્યાં ઘણાં રાસમાં,
 જાગતાં દુઃખ ન સહેવાએ લગાર ॥ ૨ ॥

શબ્દાર્થ :-

(અહીં, આ બ્રહ્માંડમાં)	પ્રહતણાં = વિરહનો
અમે = અમે સખિયોએ	વિષમ = અથાહ -અગમ્ય

વેદના	= પ્રાણાન્ત દુઃખનો	ઘણાં	= બહુ જ
રસ લીધાં	= અનુભવ કર્યો, લીધો	દુઃખ સહ્યાં	= જે દુઃખ સહન કર્યા હતા
હવે	= હવે તો	સુપનમાં	= તે સ્વપ્નનું હતું તો
દીન થઈ	= અતિ દુઃખી થતાં	જાગતાં દુઃખ	= એ જાગ્રતનું દુઃખ
વારંવાર	= બાર-બાર	લગાર	= હવે તનિક (જરા) પણ
કહું	= કહી રહી છે કે ત્યાં-	ન સહેવાએ	= સહન કરી શકતા નથી.
રાસમાં	= રાસમંડલમાં પણ		

ભાવાર્થ-

અહીંયા આલાપ-વિલાપ (આકંદ-૩૬ન) કરતી એ સખિયો કહી રહી છે કે “ અમે સખિયોએ વિયોગના અસોચ્ય-અથાહ પ્રાણાન્ત દુઃખ દર્દનો અનુભવ રૂપી રસ લીધો. એવા અસહ્ય દુઃખને સહન કરવાની શક્તિ અમે સખિયોમાં નથી. હવે તો અત્યંત દીનતાપૂર્વક, અસમર્થ થઈને વિનમ્રતાની સાથે વારંવાર અમે એ જ પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે - અમને તે દુઃખોથી છુટકારો અપાવી દો, અમને લોકોને બચાવી લ્યો. શ્રી વૃન્દાવનના રાસ મંડલમાં અંતઘ્યાનના સમયે મને જે અસહ્ય દુઃખ થયું હતું, તે તો આનન્દકારી યોગમાયાના મંડલનું સ્વપ્નિક દુઃખ હતું ત્યારે પણ અમે સહન ન કરી શક્યા, પરંતુ અહીં તારતમ જ્ઞાન દ્વારા ત્રિકાલ સંબંધના વિષયમાં પ્રત્યક્ષ રૂપથી જાગ્રત થઈ જવાને લીધે જાગ્રત અવસ્થાનું એ દુઃખ પ્રતિક્ષણ અસહ્ય થઈને પણ ઉમળતા જઈ રહ્યું

* હારે વાલા રલઝલાવિયો *

છે. હે અંતર્યામી પ્રાણાધાર ઘની ! હવે એનાથી ઉપરાન્ત આ પ્રાણાન્ત દુઃખ અમારાથી સહન નહિ થઈ શકે. હવે તો અમારા જીવનનો અંત થવામાં કોઈ અશક્યતા નથી.

દંત તરણાં લેઈ તારુણી તલક્રિયો,
તમે બાહો દાહો દીન દાતાર ।
ખમાએ નહીં કઠણ એવી કસની,
રાખો ચરણ તલે સરણ સાધાર ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ :-

(હમેશાં એક રસ નેહચલ-)	દયાંવત
તારુણી = તરુણાવસ્થાવાળી	પ્રિયતમ, તે
(યુવતી સખિયો)	સખિયોના
દંત તરણાં = દાંતમાં તૃણ	દાહો = આ જલન રૂપી દુઃખ
ઘાસનો એક તણ	કષ્ટને
ખલું	બાહો = નિર્મૂલ કરી હટાવી દો
લઈ = દબાવીને (પશુવત્	એવી કઠણ = આવી કઠણ
થઈને)	કસની = દુઃખ, કષ્ટ
તલક્રિયો = તડપી રહી છે	ખમાએ નહીં = સહન કરવામાં
તમે = હે ઘની ! આપ	અસમર્થ છે
સર્વશક્તિમાન છે	સાધાર = આદરપૂર્વક એને હે
દીન દાતાર = હે દીન દુઃખી પર	પ્રાણાધાર પ્રિયતમ !

ચરણ તલે = ચરણોની છત્ર	શરણ = શરણમાં
છાયા રૂપી	રાખો = રાખો

ભાવાર્થ-

શ્રી પરમધામમાં ત્રિકાળમાં એક જ રસમાં ઓતપ્રોત તરુણ અવસ્થામાં સ્થિત, એ સખિયો અહીંયા જ્ઞાન રૂપી દાંતની નીચે તૃણ રૂપી શારીરિક ઈચ્છા-તૃષ્ણાને દબાવીને, પસ્તાઈને પોતાની હાર સ્વીકાર કરી રહી છે તથા પોતાને જ પશુવત્ ઘોષિત કરી વારંવાર ઘિક્કારતા તડપી રહી છે. હે સર્વ શક્તિમાન પ્રિયતમ ! આપ તો દીન - દુઃખીઓના, દુઃખભંજન સ્વરૂપ છે, સુખના દાતાર છે. તે દીન-દુઃખી આત્માઓના પ્રત્યે કરૂણામય દષ્ટિ રાખો. તે સખિયોના અંતઃકરણની દુઃખ રૂપી જલન હટાવીને તેમને સુખી બનાવી દો. જ્યારે એ સખિયો એવા કઠિન દુઃખ, કઠોર કષ્ટ સહન કરી શકતી નથી, અતઃ અંત્યાવસ્થામાં પણ પહોંચી ગઈ છે. હે સર્વ શક્તિમાન ! હે સાધાર ઘની ! આપની તે આત્મીય સખિયોના દુઃખો-કષ્ટોનું નિવારણ કરો અને એમને આદરપૂર્વક આપના ચરણ રૂપી છત્ર છાયાની શરણ આપીને નિર્ભય ચરણમાં લઈ લ્યો.

હવે હારયા હારયા કહું વાર કેટલી,
 રાખો રોતિયોં કરો નિરમલ નાર ।
 કહે મહામતિ મેહેબૂબ મારા ઘણી,
 આ રે અરજ રખે હાંસીમાં ઉતાર ॥૪॥

પ્રકરણ-૨, ચૌ. ૮.

શબ્દાર્થ :-

હવે	= હવે	રાખો	= ચરણ શરણમાં રાખો
હારયા	= અમે હારી ગયા,	મહામતિ	= શ્રી પ્રાણનાથજી
હારયા	= હારી ગયા	કહે	= કહે છે
કેટલી વાર	= કેટલીવાર	મારા મેહેબૂબ	= હે મારા પ્યારા
કહું	= કહું ?	ઘણી	= પ્રિયતમ !
	હવે તો-	આ રે અરજ	= મારી આ પુકાર
રોતિયોં નાર	= તે રોતી-રડતી	હાંસીમાં	= હસવામાં,
	સખિયોને		દિદગીમાં
નિરમલ કરો	= નિર્મળ-પવિત્ર	રખે ઉતાર	= ના ઉડાડો.
	બનાવીને		

ભાવાર્થ-

હે ધામ ઘની ! હવે તો અમે અહીં વારે-વારે અમારી હાર સ્વીકાર કરતાં કહી રહ્યા છે કે અમે હારી ગયા ! અમે હારી ગયા !! અમે હારી ગયા !!! આપની જીત થઈ, અમે અમારી હાર કબૂલ કરી. હવે કેટલી વાર હાર કબૂલ કરતાં વારંવાર કહું ? અહીં આ બ્રહ્માંડમાં તે બધી સખિયોએ “અમારી હાર તથા તમારી જીત સ્વીકાર” કરી લીધી છે. હવે તે આત્માઓને આપણો પ્રેમ-વિશ્વાસ, ઘૈર્ય-દબતા આપીને નિર્મળ-પવિત્ર બનાવી દો. તે રડતી આત્માઓને પોતાની શરણમાં રાખી લ્યો. અને તેમનું આકંદ -રૂદન-તડપને બંધ કરાવી દ્યો. શ્રી પ્રાણનાથજી દબતાપૂર્વક કહી રહ્યા છે કે “હે મારા પ્યારા પ્રિયતમ ! મારી આ પ્રાર્થના, એ પુકાર હાંસીમાં મત (ન) ઉડાવી દો, એને

દિલ્લગી ન સમજો. અમારી આ પ્રાર્થનાને ધ્યાન દઈને, દયા કરીને પોતાના દિલમાં સ્વીકાર કરો.” આપ તો અંતર્યામી છો, મારા દિલની બધી વાતો જાણો છો. તે આત્માઓમાંથી મને અગ્રગણ્ય બનાવી એમને એવું દુઃખ કેમ આપી રહ્યા છો? તે આત્માઓનું દુઃખ સહેવું મારાથી જોવાતું નથી. અતઃ તુરંત તે આત્માઓ પર દયા કૃપા કરો અને તેની પર આવેલાં દુઃખોને હટાવી-ખસેડી દો.

* હારે વાલા બંધ પડ્યા બળ હરયા તારે ફંદડે *

હારે વાલા બંધ પડ્યા બળ હરયા તારે ફંદડે,

બંધ વિના જાએ બાંધિયો હાર ।

હંસિયે રોઈએ પડિએ પછતાઈએ,

પણ ઘૂટે નહીં જે લાગી લાર કતાર ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

હારે વાલા =	હે પ્રિયતમ !	કીડીઓની હારની
તારે ફંદડે =	આપના માયાવી	જેમ)
	જાળ (ફંદ)માં	હાર જાએ =
બંધ પડ્યા =	બંધનમાં પડીને	પરવશ થઈને જઈ
બળ હરયા =	બળ -શક્તિ હરીને	રહ્યા છે
વિના બંધ =	વિના બંધનમાં	હંસિયે =
બાંધિયો =	બાંધીને (ભેડ કતાર,	= ચાહે હસું
		રોઈએ =
		= ચાહે રડતાં રહું
		પડિએ =
		= ચાહે ઊઠતાં ચા

પછાડ ખાતા રહું	જે લાર	=	જે કુળની કટ્ટરતા
પછતાઈએ = રાત-દિવસ	કતાર	=	અંધ વિશ્વાસરૂપી
પસ્તાતા જ કેમ			કતાર (પંક્તિ)
ન રહું	લાગી	=	લાગેલી છે
પણ = પરંતુ	છૂટે નહીં	=	છૂટશે જ નહીં.

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ ! વિભિન્ન પ્રકારના બંધન રૂપી કુંદ (જાળ)માં નાંખીને આપની માયાવી જાળે અમારી શક્તિ (બળ) હરીને અમને બળહીન-અશક્ત બનાવી દીધાં છે. એટલા માટે અમે આ અદૃશ્ય માયાવી બંધનમાં પડી ગયા. એનું બંધન ન જોઈ શકીએ અને ન છૂટી જ શકે. આવા વગર બંધનનાં બંધનમાં પોતાના નખશિખ બાંધીને એ આત્માઓ અંધાધૂંધ ભેડ કતાર, કીડી (ચીંટી) હારની જેમ માયાના પરવશ થઈ જઈ રહી છે. આ બંધનથી નીકળવાનો તથા છૂટવાનો કોઈપણ ઉપાય કરો, ચાલતું નથી. આ માયાના વશમાં થઈને કોઈ હસી રહ્યું છે, તો કોઈ રાત દિવસ પસ્તાઈ રહ્યું છે. યાહે હસો યા રડો, યાહે કેટલાં પણ પછાડ ખાએ યા પસ્તાતા રહે, પરંતુ હે કરતાર ઘની ! એ કઈ પૂર્વજો (પૂરજો) થી ચાલતી આવેલી કુળ કટ્ટરતા રૂપી અંધવિશ્વાસના ભયંકર રૂપી વિકાર લાગેલાં છે. આ રૂઢિવાદની પાછળ અંધાધૂંધીની જબરદસ્ત હારની હાર જઈ રહી છે. એ માયાનો કુંદો આપના સિવાય કોઈ ખોલી શકતું નથી.

જહેર ચઢ્યું હાથ પાંવ ઝટકતિયો,
સરવા અંગ સાલે કોઈ સકે ન ઉતાર ।
સમરથ સુખ થાએ સાથને તતખિણ,
ગુણવંતા ગારડી જહેર તેહેને તેણી વિઘેં ઝાર ॥૨ ॥

શબ્દાર્થ :-

જહેર ચઢ્યું = ઝેર ચઢી ગયું	તતખિણ = તરત જ
હાથ પાંવ = હાથ-પગ	સાથને = એ આત્માઓને, જેનાથી
ઝટકતિયો = ઝાટકી રહ્યા છે	સુખ થાએ = સુખ થશે (તે ઉપાય કરો)
સરવા અંગ = બધા અંગ-પ્રત્યંગ	ગુણવંતા ગારડી = ગુણી વૈદ
સાલે = ચુભતાં- દુઃખદાયી થઈ રહ્યા છે	તેહેને જહેર = ચઢેલું ઝેર કેવી રીતે ઝાડે, ઉતારે છે
ઉતાર = આ દુઃખનું નિવારણ કરી	તેણી વિઘે = તે રીતથી
કોઈ સકે ન = કોઈ શક્યું નથી	ઝાર = ઝાડી દો, ઉતારી દો.
સમરથ = હે શક્તિશાલી પ્રિયતમ !	

ભાવાર્થ -

હે ધામધણી ! ઝેરીલા ઇંદ - માયાનું ઝેર ચઢવાને કારણે એ સખિયો બેહોશ થઈને હાથ - પગ ઝાટકી રહી છે. એ આત્માઓના સર્વાંગમાં ઝેરીલા ઝેર વ્યાપ્ત થઈને પ્રાણાન્ત દુઃખ આપી રહ્યા છે.

* હરિ વાલા બંધ પડ્યા *

આપ વિના કોઈપણ આ જહેર (ઝેર) ને ઉતારી શકતું નથી હે સામર્થ્યશાળી ધની ! દયા કરો, કૃપા-દષ્ટિ નાંખો અને એવો કોઈ ઉપાય કરો, જેનાથી કે એ આત્માઓ તુરંત સુખી થઈ જાય, હે ગુણવંત, હે પરોપકારી દયાવંત ! ઝેરીલા સર્પો વીંછીઓના ઝેર ઉતારવાળા ગારડી - વૈદ્ય જેવી રીતે ચઢેલું ઝેર ઉતારે છે, તેવી રીતે આપ એ આત્માઓ પર ચઢેલું માયાવી ઝેરને ઉતારી દો તથા એને તરત જ સુખી બનાવી દો.

માહેં ઘખે દાવાનલ દસો દિસા,
હવે વલણ વાસનાઓથી નિવાર ।
હુકમ મોહથી નજર કરો નિરમલ,
મૂલ મુખ દાખી વૃહ અંગથી વિસાર ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

એ આત્માઓને-	દિલમાંથી
માહે = અંદરો અંદર	વલણ = ઉઠતી-વધતી
દસો દિસ = દસે દિશાઓથી	(બળણ) અગ્નિ
દાવાનલ ઘખે = દાવાનળ	નિવાર = નિર્મૂળ કરી હટાવી દો
નામક અગ્નિ	(આ માયાને)
ઊઠી રહી છે	હુકમ મોહથી = માયાને હુકમ
હવે = હવે તો	કરો, તે લોકોના
વાસનાઓથી = તે આત્માઓના	પ્રતિ

નિરમલ = પવિત્ર કર્ણામય	દાખી = દર્શન કરાવી, તે
નજર કરો = દષ્ટિ રાખો	લોકોના
મૂલ મુખ = મૂલ પરાત્મા	પ્રહ = વિરહાગ્નિ-જલન
સ્વરૂપના	વિસાર = હટાવી દો
અંગથી = દિલથી જ	

ભાવાર્થ-

એ આત્માઓના અંતઃકરણ રૂપી દિલમાં દસો દિશાઓથી માયાવી ઝેર રૂપી દાવાનળ અગ્નિ (દાવાગ્નિ) લપટોની (જ્વાળા) જેમ ઘગઘગતી ઉમડી (જલી) રહી છે. હવે આપની વાસનાઓના આ પલ-પલ વધીને ભભકતા -ઉમડતા ઝેરીલા અગ્નિ રૂપી દુઃખને નિર્મૂળ કરીને ખસેડી - હટાવી લ્યો. હે સમરથશાળી ધની ! એ અભાગિણ - દુઃખી સખીઓના પ્રત્યે નિર્મલ કર્ણામય દષ્ટિ કરો અને પોતાની માયાને હુકમ કરો તથા એમને માયાથી છોડાવી દયો. મૂલ શ્રી પરમધામની અંદર સ્થિત પરાત્મા સ્વરૂપના મુખ તથા પરાત્મા સ્વરૂપના પ્રત્યક્ષ દર્શન કરાવીને એ આત્માઓના અંતઃકરણ રૂપી અંગમાંથી વિરહ રૂપી દુઃખને નિર્મૂળ કરી હટાવી દયો.

છલ મોટે અમને અતિ છેતરયાં,

થયા હૈયા ઝાંઝરા ન સહેવાએ માર ।

ક હે મહામતિ મારા ઘણી ધામના,

રાખો રોતિયોં સુખ દેઓને કરાર ॥૪॥

પ્રકરણ-૩, ચૌ. ૧૨.

શબ્દાર્થ :-

મોટે છલ = અથાહ વિશાલ માયાવી છળના	ન સહેવાએ = હવે સહન થઈ શક્તું નથી.
અમને = અમે આત્માઓને	મહામતિ શ્રી = પ્રાણનાથજી
અતિ છેતરયાં = અત્યંત ઠગ્યા ઘોખા આપ્યા અમારા-	કહે = કહી રહ્યા છે મારા ધામના = હે મારા ધામના ઘણી = ઘણી !
હૈયા = હૃદય અંતઃકરણ	રોતિયોં = એ રોતી (રડતી) આત્માઓને
ઝાંઝરા = ચાળણાની જેમ છિદ્રજ છિદ્ર	સુખ કરાર = સુખશાંતી
થયા = હુઆ (થયા)	દેઓને = આપો અને
માર = ઘક્કો	રાખો = ચરણ-શરણમાં રાખો.

ભાવાર્થ-

હે ઘની ! આપના વિભિન્ન ફુંદો (જાળ)માં ઉલઝાવવાવાળા માયાવી છળનો કોઈ પાર નથી. એને આપની અપાર શક્તિ અને બેસુમાર છળકપટથી અમને લોકોને વિભિન્ન પ્રકારથી ઠગ્યા, અપાર ઘોખા આપ્યા અને ઘક્કા ખવડાવ્યા એનો માર સહન કરતાં - કરતાં અમારા હૃદય ચાળણાની સદશ છિદ્રો જેવા થઈ ગયા. હવે તો આ હૃદયમાં માયાવી ઘક્કા તથા માર સહન કરવાની શક્તિ પણ રહી નથી. શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે હે મારા ધામના ઘની ! હે પ્રાણાધાર પ્રિયતમ !! આપની શરણાર્થી રડતી, પરતાતી

* અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ *

આત્માઓ પર દયા કરી તેમને સુખશાંતી આપો અને આપના ચરણ-શરણમાં રાખો, અમને હુકરાવો નહિ.

* કેમ રે ઝંપાય અંગ એ રે ઝાળાઓ *

કેમ રે ઝંપાય અંગ એ રે ઝાળાઓ,

વળી વળી વાઘ્યો વિષ વિસ્તાર।

જીવ સિર જુલમ કીધો ફરી ફરી,

હઠિયો હરામી અંગ ઇંદ્રી વિકાર ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

કેમ રે = કયા પ્રકારથી	જીવ સિર = જીવાત્માના સિર પર
અંગ એ રે = દિલની એવી એ	જુલમ કીધો = આઘાત કરી
ઝાળાઓ = જવાળાઓ-પીડાઓ	રહ્યા છે તે
ઝંપાય = શાંત કરું, નિભાઉં ?	આત્માઓના
વળી વળી = વારંવાર	અંગ ઇંદ્રી = શરીરના અંગ-
વિષ વિસ્તાર = વિષનો વિસ્તાર	ઇંદ્રિયો વગેરે પર
વાઘ્યો = વધી રહ્યો, ફેલાઈ	હઠિયો હરામી = હઠી, હરામી
રહ્યો છે.	(કામ, ક્રોધ,
ફરી ફરી = આ પ્રમાણે પ્રતિક્ષણ	લોભ વગેરે)
વારે-વારે	વિકાર = વિકાર ઘેરી રહ્યા છે.

ભાવાર્થ-

હે ઘની ! એ કામ, ક્રોધ લોભાદિ માયાવી વિકારોની જવાળાઓ કેવી રીતે શાંત કરું? એ આત્માઓમાં આ વિષ (ઝેર) નો વિસ્તાર બેસુમાર રૂપથી પ્રતિક્ષણ વારંવાર ઉમડી-ઉમડીને વધી રહ્યો છે. એ જીવાત્માની ઉપર બેસીને વારંવાર જન્મ-મરણ રૂપી જુલમ મચાવી રહ્યા છે. આપના દ્વારા નાંખેલા આ માયાવી વિકાર રૂપી ફંદ ફાન દ્વારા કેટલાં પણ સમજાવવાથી-બુઝાવવાથી પણ છૂટતાં જ નથી. એ મોટા જબરદસ્ત હરામ તથા ઉગ્ર હઠીલા છે. એ જિદ્દી થઈને એ આત્માઓના અંગ-ઈન્દ્રિય વગેરેમાં વ્યાપક થઈ મનમાની શાસન જમાવી રહ્યા છે. એ આત્માઓને તે પોતાની મનમાનીથી નચાવી રહ્યા છે.

ઝાંપ ઝાળાઓ હવે ઉઠતિયો અંગથી,
 સુખ શીતલ અંગ અંગનાને ઠાર ।
 બાબ્યાં વળી વળી એ મન એ કબૂદ્યે,
 કમસીલ કામ કાં કરાવ્યાં કરતાર ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

હવે અંગથી = હવે દિલથી	ઓલવી નાંખો
ઉઠતિયો = એ ઉમડીને વધી રહી છે	અંગનાને = તે અંગનાઓને
ઝાંપ ઝાળાઓ = અગ્નિની જવાળા	અંગ = અંતઃકરણ રૂપી દિલમાં
	સુખ શીતલ = સુખમય શીતલતાનો

ઠાર	= સંચાર કરી દો	છે
એ કબુદ્યેં	= એવી કુબુદ્ધિવાળા	કરતાર = હે કરતાર ઘની ! એ
એ મન	= આ ધૂર્ત મનને	આત્માઓ દ્વારા
વળી વળી	= વારંવાર	કાં કમસીલ = કેમ નીચ-પતિત
બાળ્યાં	= ભટકાવી બાળી રહ્યા	કામ કરાવ્યાં = કર્મ કરાવી રહ્યા
		છો.

ભાવાર્થ-

હે ધામ-ઘની ! એ આત્માઓના અંતઃકરણ રૂપી અંગમાંથી રાત-દિવસ, ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ ઉમડતી આ નશ્વર ઇચ્છા-તૃષ્ણા રૂપી અગ્નિને હવે તો શાંત કરાવી દયો. આ અગ્નિને નિર્મૂળ-શાંત કરી એ આત્માઓના અંગ રૂપી દિલમાં ઘૈર્ય, શાંતી, દઢ, પ્રેમ તથા વિશ્વાસ ભરી દો તેમ જ આત્મીય સુખશાંતી દ્વારા સંતોષ કરાવી દો. આ પ્રમાણે કુબુદ્ધિ ગ્રસ્ત મન કુપદાર્થોના પ્રતિ વિભિન્ન ઇચ્છા-તૃષ્ણા વધારીને વારંવાર એ આત્માઓને બાળી રહ્યા છે. હે કરતાર ! હે પ્રિયતમ !! આપ તે આત્માઓના ધૂર્ત મનના ચક્કરમાં પરવશ કરાવીને એને આવા નીચ, પતિતમાં પણ પતિત (પાપી) કર્મ કેમ કરાવી રહ્યા છો. અહીંના એવા કર્મો દ્વારા એમની પરાત્મા પર કલંક લગાવી રહ્યા છો.

ગુણ પખ ઇંદ્રી વસ કરી ઇબલીસને,

અંગના અંગ થાપ્યો દઈ ઘિક્કાર ।

અરથ ઉપલે એમ કહેવાઈયો વાસના,

ફરી એણે વચને દીઘી ફિટકાર ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

ઇબલીસને = દુષ્ટ મનને	દર્દને
ગુણ પખ ઇંદ્રી = ગુણ સહિત	એમ = આ પ્રમાણે
ઇન્દ્રિયોને	કહેવાઈઓ = પ્રસિદ્ધ કરાવી
વસ કરી = વશમાં કરીને	દીધાં
અંગના અંગ = આપની	ઉપલે અરથ = કેમ વ્યગાર્થ કરી
અંગનાઓના	રહ્યા છો ?
અંગમાં	એણે વચને = એ વચનોએ પણ
ધિક્કાર = ધિક્કાર રૂપી કલંક	ફરી = પુનઃ (ફરીથી)
થાપ્યો = સ્થાપિત	ફિટકાર = તુચ્છ-ધિક્કાર જ
દર્દ = કરી દીધાં	દીધી = આપ્યા
વાસના = બ્રહ્મવાસના નામ	

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ ! આ દુષ્ટ મને એ અબોધ (અણસમજુ) સખિયોના ગુણ, અંગ, ઇન્દ્રિય વગેરે બધા અંગોને પોતાના વશમાં કરી લીધાં છે તથા તેમને મદમસ્ત બંદરની જેમ નચાવતા તેઓથી નીચ-પતિત કુફૂત્ય કરાવી રહ્યા છે. એ મન એવા કર્મ કરાવીને આપની અંગનાઓને પરાત્મા શરીર તથા નામ પર અસહ્ય આઘાત-કલંક રૂપી ધિક્કાર સ્થાપિત કરાવી રહ્યા છે. એક બાજુ તો આપના જ વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણાદિમાં અમે સખિયોને “અક્ષરાતીતની બ્રહ્મવાસના” કહીને સંસારમાં પ્રસિદ્ધ કરી દીધાં તથા બીજી બાજુ ધૂર્ત મનને પરવશ કરાવીને એ જ વાસનાઓ દ્વારા એવા નીચ-પતિત

કર્મ કરાવીને એને જ “હાંસીના” પાત્ર બનાવી દીધાં. એ બધું આપ કેમ કરાવી રહ્યા છો? હે પ્રિયતમ! વાસના નામ રાખીને આપ અમારી પર વ્યગાર્થ કરી રહ્યા છો? એવા વ્યગાર્થ, તે પણ દુનિયાની વચ્ચે? એ “વાસના” શબ્દ અમે-આત્માઓને લાગેલાં કાંટાના ધા પર નમક (મીઠું) મરચાંનું કામ કરી રહ્યું છે. તુરછ-ધિક્કાર આપી રહ્યું છે. એ બધું કરવા -કરાવવાવાળા આપ જ છો. એ મને અત્યંત અસહ્ય થઈ રહ્યું છે.

માંહેલે માયને જોપે જ્યારે જોઈએ,
ત્યારે દીધી તારણી તન તછકાર ।
કળ કળી મહામતિ કહે હો કંથજી,
એવા સ્યારે દોસ અંગનાઓના આધાર ॥૪॥

પ્રકરણ-૪, ચૌ. ૧૬.

શબ્દાર્થ :-

માંહેલે = વાસ્તવિક, આન્તરિક	તછકાર = ધિક્કાર -લાંછન જ
માયને = અર્થ	દીધી = આપ્યું
જોપે = સારી રીતે નિહાર કરીને	કળ કળી = આઘાત પૂર્ણ તડપન
જ્યારે = જ્યારે	સહિત કલ-કલીને
જોઈએ = વિચાર કરીને જોઉં છું	મહામતિ = શ્રી પ્રાણનાથજી
ત્યારે = ત્યારે પણ	કહે = કહે છે
તારણી = એ વાસનાઓના	હો કંથજી = હે પ્રાણપતિ !
તન = શરીરને	આધાર = હે પ્રાણાધાર ઘની !!

* હારે વાલા કારે આપ્યાં દુઃખ *

અંગનાઓના = એ અંગનાઓથી દોસ = દોષ-ગલતી થઈ ગઈ
એવા = એવી છે જેના માટે તેમને
સ્થારે = કેવી દોષી માની રહ્યા છે.

ભાવાર્થ-

હે ઘની ! વાસના શબ્દનો વાસ્તવિક અર્થ અર્થાત્ શાસ્ત્ર-પુરાણોમાં કરેલી તેમની સિફત - બડાઈની સાથે તેઓના કર્મોની તુલના કરી વિચાર વિવેકપૂર્વક જુઓ તો પણ, અમે આત્માઓના શરીર અને કલંક-લાંછન પૂર્ણ ઘિક્કારને જ પાત્ર છે, એવું પામીએ છીએ. કોઈપણ પ્રકારથી અમે ઘિક્કાર - લાંછનથી મુક્ત જોઈ શકતા નથી. આ પ્રમાણે આઘાત પૂર્ણ દર્દનાક પુકાર કરતાં મહામતિ શ્રી પ્રાણનાથજી કહે છે કે હે આત્માઘાર પ્રાણપતિ ! આપની એ અંગનાઓએ એવી કેવી ગલતી કરી હતી, જેના માટે આપ તેઓને એવા દોષી બનાવીને નિદર્યતાપૂર્ણ અવસ્થામાં આ રીતે તડપાવી રહ્યા છો. એ આત્માઓ પર દયા કરો, કૃપા કરો.

* હારે વાલા કારે આપ્યાં દુઃખ *

હારે વાલા કારે આપ્યાં દુઃખ અમને અનઘટતાં,
પ્રાઘ લગાડી વિઘ વિઘના વિકાર ।
વિમુખ કીઘાં રસ દઈ પ્રહ અવલા,
સાથ સનમુખ માંહે થયા રે ઘિક્કાર ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

હરિવાલા = હે ધામ ઘની	દર્ષ = આપીને
વિધ વિધના = અનેકો પ્રકારના	અવલા = અમે અબલા
પ્રાધ = જન્મસિદ્ધ વ્યાધિ	આત્માઓને ઉલ્ટા
રોગ રૂપી	વિમુખ કીધાં = વિમુખ કરી દીધાં
વિકાર લગાડી = વિકાર લગાવીને	માંહે = શ્રી પરમધામમાં
અમને = અમે આત્માઓને	સાથ સનમુખ = બાર હજારની
અનઘટતાં = અસોચ્ય, ન	સામે
ઘટવાવાળા	રે ધિક્કાર = એવા ધિક્કારને
દુઃખ = એવું દુઃખ	પાત્ર
કારે આપ્યાં = કેમ આપ્યું ?	થયા = બની ગયા.
પ્રહ રસ = પિરહાનુભવ રૂપી રસ	

ભાવાર્થ-

હે પ્રાણાધાર પ્રિયતમ ! અમે આત્માઓના એવા અસહ્ય કહી ન ઘટવાવાળું દુઃખ કેમ આપ્યું ? આપ જેવા સર્વશક્તિમાન સ્વરૂપની સંબંધી અંગનાઓ આ સંસારની વચ્ચે તડપી - તડપીને દુઃખ ભોગવે, તે પણ આ જૂઠા - નશ્વર દુનિયાની સામે ! તો અહીં બેઈજજતી કોની થશે ? કલંક કોની પર લાગશે ? આપ પર જ ને ! શાસ્ત્ર પુરાણાદિમાં 'મારી બ્રહ્માંગનાઓ' પણ કહેવી, પુનઃ એવા જન્મસિદ્ધ વ્યાધિ રોગ રૂપી વિકાર અમારી પર લગાવીને અમારાથી અનેકો પ્રકારના તુચ્છ-નીચ કર્મ પણ કરાવવાના !! આવી અયોગ્ય અવસ્થામાં પહોંચાડીને અમને લોકોને દુઃખ આપવું, શું આપને

* હારે વાલા કરે આપ્યાં દુઃખ *

શોભે છે? એક તો એ અબુઘ સખિયોને શ્રી પરમધામથી વિમુખ કરાવીને અહીં લઈ આવ્યાં, ફરી અહીં પણ વિયોગના જ્ઞાન કરાવીને તેમને વિરહમાં તડપાવી રહ્યા છો ! જ્યારે અમે શ્રી પરમધામમાં આવીશું, ત્યારે આપના તથા બાર હજારની સામે અમે બધા કેવા 'ધિક્કારના હાંસીના પાત્ર' હોઈશું અમને લોકોને આપ એવા નીચ-તુચ્છ સાબિત-સિદ્ધ કેમ કરી રહ્યા છો ?

અનેક રામત બીજી હતી અતિ ઘણી,
સુપને અગ્રાહ ઠેલે સંસાર ।
ઉઘડી આંખ દિન ઉગતે એણે છલે,
જાગતાં જનમ રૂડા ખોયા આવાર ॥૨૧॥

શબ્દાર્થ :-

અતિ ઘણી = વિભિન્ન પ્રકારની	દિન ઉગતે = દિવસ ઉગતાં જ
બીજી અનેક = બીજી પણ અનેકો	એણે છલે = આ ધૂર્લ છલમાં
રામત હતી = ખેલ રૂપી રામતો	આંખ ઉઘડી = આંખો ખુલી ગઈ
હતી, કેમ એવા-	પરંતુ
અગ્રાહ = ઘૃણિત અયોગ્ય	જાગતાં રૂડા = જાત્રતના
લાગવાવાળા	અમૂલ્ય ગુણ
સુપને સંસાર = સ્વપ્નમય	જનમ આવાર = આ વખતનું
સંસારમાં	પણ
ઠેલે = ઘકેલી ટીઘાં, મોકલી	ખોયા = નિરર્થક જઈ રહ્યું છે,
આપ્યા	નષ્ટ થઈ રહ્યું છે.

ભાવાર્થ-

હે ઘની ! શ્રી પરમધામમાં બીજા પણ અનેકો પ્રકારની રામતો (ખેલ) પણ તો હતી. અમે આત્માઓ દ્વારા ખેલ જોવા માટે માંગવાથી શું આપને અમને અબુધ અબળા આત્માઓને એવા અયોગ્ય, નશ્વર, અસહ્ય, દુઃખદાયી સ્વપ્નિક સંસારમાં આ રીતે ખેલ જોવા માટે કેમ ઘકેલી દેવા હતાં (હડસેલી દીઘાં), ઠીક છે ! આપને મોકલી દીઘાં, અમે આવી ગયા. અમે લોકો એક મસ્તીમાં મસ્ત થઈને સુખી તો હતા. તેમાં પણ આપને આ સંસાર રૂપી ખેલમાં ત્યાંનું જ્ઞાન લાવીને અમને પણ જ્ઞાન આપ્યું અને જ્ઞાન રૂપી દિન ઉગાડીને અમારી આંખો પણ ખોલી દીધી અને અમે પણ બધું જ જોઈ લીધું, જાણી લીધું. આપના તારતમ જ્ઞાને જ એ બધું જ કરાવ્યું, પરંતુ જાણતાં- જાણતાં, જોતાં-જોતાં પણ આપ જાગ્રત આત્માઓના આ વખત (ફેરા)નું ઉત્તમાતિઉત્તમ અમૂલ્ય જીવન પણ ક્રમ, ક્રોધ, લોભાદિ વિકારોના વશમાં થઈને-કરાવીને અમને નિર્થક ઘિક્કાર પૂર્ણ પસ્તાવાનું પાત્ર બનાવી રહ્યા છો.

સનમુખ તમસું પ્રહરસ તમતણાં,

કાં ન કીઘાં જળી બાળી અંગાર ।

ત્રાહિ ત્રાહિ એ વાતો થાસે ઘેર સાથમાં,

સેહેસું કેમ દાગ જે લાગ્યા આકાર ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

એના બદલામાં અમે આત્માઓને	એ ત્રાહિ ત્રાહિ = એ હાય-હાય પસ્તાવાના વિષયની
તમસું = આપની સાથે	વાતો = વાતો
તમતણાં = આપની	સાથમાં = બાર હજારની વચ્ચે
સનમુખ = પાસે જ સામે રાખીને	ઘેર થાસે = શ્રી ધામમાં થશે
વ્રહરસ = વિરહ રસની અગ્નિમાં સળગાવી	જે આકાર = અહીંયાના પરાત્માના નામ અને શરીરમાં જે
જાળી બાળી = જલાવી-બાળીને	દાગ લાગ્યા = કલંક લાગ્યો છે
અંગાર = અંગાર બનાવી દેવા હતા ન !	કેમ સેહેસું = તે કેવી રીતે સહન કરી શકીશું ?
કાં ન કીધાં = કેમ નહીં બનાવ્યાં ?	

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ ! આ સ્વપ્નમય અગ્રાહ સંસારની વચ્ચે મોકલીને અમારી આવી દશા બનાવતાં પહેલાં આપની જ સામે આપની પાસે રાખીને આપના વિચોગની વિરહગ્નિમાં બાળીને અમને અંગાર ભસ્મીભૂત કેમ ન કરી દીધાં ? અમારા લોકો પ્રત્યે મનમાં નિદર્યતાપૂર્ણ કપટ રાખીને, આ સંસારમાં હડસેલી, ન મરી શકીએ, ન જીવી શકીએ એવી અવસ્થામાં પહોંચાડીને કેમ તડપાવી રહ્યા છો ? શ્વાસપ્રશ્વાસથી પસ્તાવાના પ્રતિફલ નીકળવાવાળી હાય-હાય વિષયની દુઃખપ્રદ વાતો, જ્યારે અમે શ્રી પરમધામ મૂલ મિલાવામાં ઉઠીશું ત્યારે આપની

સાથે અવશ્ય થશે. આપને અમે અબૂઘ આત્માઓના પ્રત્યે કપટભાવ રાખીને સંસારમાં ઘડેલીને, આ શરીર દ્વારા અમારા પરાત્મ શરીર અને નામ પર જે લાંછન-કલંક લગાવ્યું છે, તે અમે આત્માઓને અસહ્ય થઈ રહ્યું છે. અમે લોકો આ જઘન્ય કલંકને સહન કરી શકીશું નહિ.

પ્રહથી વિછોડી દુઃખ દીઘાં વિસમાં,
અહેનિસ નિસ્વાસા અંગ ઉઠે કટકાર ।
દુઃખ ભંજન સહુ વિઘ પીઉજી સમરથ,
કહે મહામતિ સુખ દેણ સિણગાર ॥૪॥

પ્રકરણ-૫, ચૌ. ૨૦.

શબ્દાર્થ :-

અમે આત્માઓને-	પ્રત્યંગના ટુકડા-ટુકડા થઈ જાય છે)
વિછોડી = એક તો વિયોગ કરાવ્યો	ઉઠે = ઊઠી રહી છે
પ્રહથી = બીજુ વિરહગ્નિ નાંખીને	સમરથ = હે સામર્થ્યશાળી
વિસમાં = અસહનીય	પીઉજી = ઘની !
દુઃખ = દુઃખ	સહુ વિઘ = આપ બધી રીતે
દીઘાં = આપ્યું, આપી રહ્યા છો	દુઃખ = દુઃખોનું નિવારણ
અહેનિસ = રાત-દિવસ	ભંજન = કરવાવાળા સ્વરૂપ છો
નિસ્વાસા = શ્વાસ પ્રતિશ્વાસ	મહામતિ = શ્રી મહામતિ સ્વરૂપ
અંગ = શરીરના અંગ પ્રત્યંગમાં	કહે = કહે છે તે આત્માઓને
કટકાર = વેદના-પીડા (જેમ કે	

* હારે વાલા કરે આપ્યાં દુઃખ *

સુખ સિણગાર = સુખનો
સિણગાર
કરીને

દેણ = દો (તે આત્માઓને
સુખી કરી દો).

ભાવાર્થ-

હે સર્વશક્તિમાન ઘની ! એક તો અમે અબળા આત્માઓને આપને સંસારમાં હડસેલીને સ્વયંથી પણ અમારો વિયોગ કરાવી દીધો. બીજું આ સંસારની વચ્ચે આવીને અમારી પરાત્માની સંપૂર્ણ જાણકારી આપીને, દૃઢ સંબંધ નિશ્ચિત કરાવીને સ્વયં અંતર્ધ્યાન થઈ ગયા અને અમને અસહ્ય વિરહમાં જકડીને વિરહગ્રસ્ત બનાવી દીધાં. આપના દ્વારા પરાત્મ વિષયનું પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન કરાવી દેવાનું કારણ જ અમે આત્માઓ રાત-દિવસ શ્વાસોચ્છ્વાસમાં વિરહ-વેદનાને હરા-ભરા (તાજ) દુઃખ દ્વારા સર્વાંગોને ટુકડા -ટુકડા કરીને નાંખી દીધી છે. હે સામર્થ્યશાળી ઘની! આ વિરહ-વેદના રૂપ આત્મીય રોગનું સર્વ રૂપેણ નિવારણ કરવામાં આપ જ સામર્થ્યશાળી છે. આ પ્રમાણે શ્રી પ્રાણનાથજી વિનયપૂર્વક પુકાર, કરતાં કહી રહ્યા છે કે હે સર્વ સામર્થ્યશાળી પ્રિયતમ ! આપની એ અબૂઘ અંગના ઓને દુઃખદાયી સિંગાર જેવા કે ઈચ્છા-તૃષ્ણા, કામ, ક્રોધ, લોભ વગેરે છોડાવીને ઈચ્છા-તૃષ્ણા, શીલ-સંતોષ, ઘૈર્ય, સહનશીલતા, પ્રેમ, વિશ્વાસ, સેવાદિ જેવા આત્મીય ગુણયુક્ત સિંગાર કરાવીને એમણે સુખી બનાવી દો.

* હારે વાલા અગિન ઉઠે અંગ *

હારે વાલા અગિન ઉઠે અંગ એ રે અમારડે,
 વિમુખ વિપરીત કમર કસી હથિયાર ।
 સ્વાદ ચઢયા સ્વામ દ્રોહી સંગ્રામે,
 વિકટ બંકા અમે કીધાં આ સાધાર ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

હારે વાલા = હે પ્યારા પ્રિયતમ	અમે	= અમે આત્માઓને
અમે આત્માઓએ-		તે સમય -
વિપરીત = નિદર્યતાપૂર્વક	આસાધાર	= નિરન્તર
હથિયાર = માયાવી હથિયાર	સ્વામ દ્રોહી = આત્માધાર	
લઈને		સ્વામીની સાથે
વિમુખ = આપનાથી વિપરીત		શત્રુતાના ભાવ
થઈને, લડાઈ કરવા		સહિત
માટે	સંગ્રામે	= લડાઈ કરવામાં જ
કમર કસી = કમર કસવાને લીધે	સ્વાદ ચઢયા = સ્વાદ લાગ્યો	
એ રે અમારડે = એ અમારા		ત્યારે આપની
અંગ = અંતઃકરણ રૂપી દિલમાં		સાથે-
પસ્તાવાની	વિકટ બંકા = દુષ્કર્મી, માયાવી	
અગિન ઉઠે = અગ્નિ ઉઠી રહી છે		ટેઢાપન
	કીધાં	= કર્યા.

भाषार्थ-

हे प्राण प्यारा प्रियतम ! अमारा अंतःकरणा रूपी हिलमां विरह रूपी पस्तावानी अग्नि उत्तरोत्तर तीव्र गतिथी उमडी रही छे. ते समये तो अमे आत्माओअे कुबुद्धियुक्त मनने परवश थएने काम, क्रोध, ईर्ष्या-द्वेष, तर्क-वितर्क रूपी मायावी हथियार धारणा करी आपनी साथे टिह (जिद्दी) करवा तथा द्रंद्र करवा माटे कभर कसी. आपनो सदुपदेश सांभलीने पण विचार कर्या वगर विवेक हीन जनीने निदर्शतानी साथे आपना प्रतिकूल जनीने, दुष्कर्म करीने विभुज थया. ते समय अमे आत्माओने आपनी विरुद्ध थएने लडाई-ऊघडा करवानो ज स्वाह लाग्यो हतो, आ धूर्त कुबुद्धि युक्त मने अमने जघाने स्वामी द्रोही जनापीने हगी लीधां. अटला माटे शत्रुथी अंत सुधी अमे निरंतर लडाई -ऊघडा करतां आपना प्रतिकूल जन्था तथा जेभुजी जनापीने, टेढो रस्तो अपनापीने अमे अनेक दुष्कर्म कर्या ते समय अमे आत्माओ आपना मनोनुकूल रस्ता पर न चाली शक्या.

दुकरम कसाज बुध कै करापियां,

पलीत एजलीस अम मांहे जेसार ।

जगतां दिन कै देजतां अमने छेतरयां,

जराने जराज अे जलक जुआर ॥२॥

शब्दार्थ :-

अम मांहे = अमारा हिलमां | पलीत = दुष्ट-धूर्त, नीच, पतीत

ઈબલીસ = મન	કૈ દિન = કેટલાય દિવસ
બે સાર = બેસાડી, એના વશમાં કરાવીને, આપની સાથે જ-	અમને છેતરયાં = અમે આત્માઓને ઠગ્યા
કસાબ = ખરાબથી પણ ખરાબ	ખરાને = અમે સત્ય આત્માઓને પણ,
કુકરમ = દુષ્કર્મવાળા	એ ખરાબ ખલક = આ જૂઠી દુનિયાની વચ્ચે
કૈ જુહ્લ = કઈયો ઝઘડા	
કરાવિયાં = કરાવ્યાં. આ ધૂર્ત મને -	
જાગતાં = જાણતાં હોવા છતાં	ખુઆર = દવંસ કરી દીધાં (જૂઠાની સાથે પણ, નીચની સાથે અમારી તુલના કરી.)
દેખતાં = પણ, જોતાં હોવા છતાં પણ	

ભાવાર્થ-

અહીંયા અમે આત્માઓ માયાવી, માયા - મોહ ગ્રસ્ત, મનની પરવશ થઈને આપની સાથે જ ખરાબ જિંદગીપન લઈને લડાઈ કરવા લાગ્યા. આપને અમને કેટલાં સમજાવ્યા-બતાવ્યાં, અમારી પર દયા કરીને અમને આત્મીય સદુપદેશ આપ્યો. અમારા આત્મીય સંબંધની ઓળખાણ કરાવી દીધી. તે બધા ઉપકારોના બદલામાં પણ અમે તેમના પ્રતિ અપકાર કરવાનું ચૂક્યા નહિ. આપની સાથે કેટલીય વાર લડાઈઓ કરી, હે પ્રિયતમ ! આપને અમે આત્માઓને “કુતરાની પૂંછ” સદશ ગુણાયુક્ત અને શરીરમાં નાંખીને અમારા

અંતઃકરણમાં એવા ધૂર્ત-પતિત મનને નાંખીને તથા તે મનના વશમાં કરાવીને અમારાથી આવા-આવા કર્મ કરાવ્યા. હે ધામ ઘની ! પ્રત્યક્ષ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જાણતાં હોવા છતાં પણ, સમજતાં હોવા છતાં પણ અમને મુર્ખ તથા આંધળા બનાવીને આ મને આપની જ સામે અમને કેવી રીતે ઠગી લીધાં? આપની સાથે લડાઈ કરાવી દીધી. અહીંયા સુધી કે આપની અમે સાચી-સત્ય વાસનાઓને આ ઝૂઠી દુનિયાની વચ્ચે ઝૂઠાથી પણ ઝૂઠા, નીચ - પતિત સાબિત કરી દીધાં.

ઓળખી તમને અમે જુદ્ધ કીધાં તમસું,
મન ચિત્ત બુદ્ધ મોહ ગ્રહી અહંકાર ।
એ વિમુખ વાતો મોટે મેળે વંચાસે,
મળસે જુથ જિહાં બારે હજાર ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ :-

આ ધૂર્ત મનના વશમાં થઈને-	એ સમયે-
તમને અમે = આપને અમે	મન ચિત્ત = આ મન ચિત્ત તથા
આત્માઓએ	બુદ્ધ મોહ = બુદ્ધિએ માયાવી
ઓળખી = ઓળખતાં પણ	અહંકાર = અભિમાન
તમસું = આપની સાથે	ગ્રહી = ગ્રહણ કરી, અપનાવીને
જુદ્ધ કીધાં = લડાઈ-ઝઘડા કરી	(આપથી વિમુખ કરાવી
લીધાં	દીધાં)

હવે-	જ્યારે, તે સમયે
જિહાં = જે સ્થાન (શ્રી મૂલ મિલાવા) માં	મોટે મેળે = તે વિશાલ મિલાવામાં
જૂથ = ચાલીસ જૂથોમાં સ્થિત	મેળામાં
બારે હજાર = બાર હજાર આત્માઓ	એ વિમુખ = એ વિમુખી દ્રોહપૂર્ણ વાતો = વાતો
મળસે = એકઠી જાગ્રત થશે	વંચાસે = થશે, ખુલશે જ

ભાવાર્થ-

હે આત્માધાર વદ્મભ ! અમે આત્માઓએ તે સમયે આપની પ્રત્યક્ષ ઓળખાણ કરી તો પણ આપની સાથે લડાઈ કરી. આ માયાએ અમારા મન, ચિત્ત, બુદ્ધિ વગેરે બધા અંગોને પોતાની વશમાં કરી લીધાં હતા. અમારા એ મન, ચિત્ત, બુદ્ધિએ માયા રૂપ થઈને, અહંકાર - અભિમાન ગ્રહણ કરી, આપની સાથે પણ દ્વેષ રાખીને વિપરીત વિદ્રોહ કરીને જ છોડ્યા. જ્યારે શ્રી પરમધામના વિશાલ મૂલ મિલાવામાં અમે ચાલીસ જૂથ અર્થાત્ બાર હજાર આત્માઓના મિલન થશે ત્યાં બાર હજાર આત્માઓ એક સાથે જાગ્રત થશે, ત્યારે આપની સાથે વિપરીત ચાલચલન, વ્યવહાર વિષયક બધી વાતો ખુલશે ત્યાં જાહેર થશે. તે સમયે અમારી અન્ય જૂથ સખિયોની વચ્ચે શું દશા થશે ?

* હારે વાલા અગ્નિ ઉઠે *

કહે મહામતિ હું ગાઉં મોહોરે થઈ

પણ વિમુખ વિદ્યો વીતી સહુ માંહે નરનાર ।

ધામ માંહે ઘણી ઊંચું કેમ જોઈસું,

પોહોંચસે પંવાડા પર આતમ મોઝાર ॥૪॥

પ્રકરણ-૬, ચૌ. ૨૪.

શબ્દાર્થ :-

મહામતિ = શ્રી પ્રાણનાથજી	ઘણી = હે ધામ ઘની પ્રિયતમ !
કહે = કહી રહ્યા છે કે	ધામ માંહે = શ્રી પરમધામમાં
હું મોહોરે = હું સર્વાગ્રગણ્ય રૂપમાં	અમે ઊંચું = અમે આત્માઓ
થઈ ગાઉં = થઈને કહી રહી છું	સિર ઊંચું કરી
પણ = પરંતુ	આપની સામે
સહુ નરનાર = દુનિયાના બધા	કેમ જોઈસું = કેવી રીતે જોઈ
વિમુખ વિદ્યો = ^{લોકો} ~~એ~~ વિમુખી પનાની વાતો	શકીશું,
માંહે વીતી = ની વચ્ચે વીતેલી	કેમ કે-
(મારા દ્વારા પણ	પંવાડા = આ ખેલની સંપૂર્ણ
બેમુખી થવામાં	વાતો
કોઈ કસર બાકી	પરઆતમ મોઝાર = પરાત્માની
રહી નથી.)	વચ્ચે
	પોહોંચસે = પહોંચશે, થશે.

ભાવાર્થ-

શ્રી મહામતિ સ્વરૂપ બ્રહ્માત્માઓ માટે સર્વાગ્રગણ્ય રૂપમાં પ્રાર્થના કરતાં કહે છે કે હે ધામઘની ! હે પ્રાણાધાર પ્રિયતમ !! હું

સર્વાગ્રગણ્ય થઈને આપને કહી રહી છું, પરંતુ કેવલ તે સખિયોની જ એવી દશા નહોતી થઈ. મારાથી પણ વિમુખ -બેમુખ થવામાં કોઈ કસર બાકી રહી નથી. અમે બધી આત્માઓને એવા માયાની જાળ (ફંદ)માં નાખીને જૂઠી દુનિયાની આગળ આપને પતિત-દ્રોહી બનાવી દીધાં. આપને જેવા બનાવ્યા તેવા જ અમે બની ગયા. હવે હે પ્રિયતમ ! જ્યારે અમે બ્રહ્માત્માઓ શ્રી પરમધામમાં ઊઠીશું, ત્યારે સિર (માથું) ઊંચું કરીને આપને અમારું મોઢું (મુખ) કેવી રીતે ખોઈ શકશું? 'પાએ ન રેહેંદી તિર જેતરી' અર્થાત્ જ્યાં ખેલની તલ જેટલી પણ વાતો છૂપતી નથી, ત્યાં અમારી શું દશા થશે? પુનઃ આપ અમને ચાહે જેટલી નીચ, જેટલી પતિત સાબિત કરવા ચાહો, કરો, અમે છે તો આપની જ ને ! હવે જે થયું તે થયું. એ બધું આપનું કર્યું કારવ્યું છે. હવે તો અમને લોકોને આપણી શરણમાં લઈ લ્યો. એ દુઃખી આત્માઓ પર દયા કરો અને તેની પર આવેલી આપત્તિ-વિપત્તિઓથી તુરંત એમની રક્ષા કરો.

* ઘોરીડા મા મૂકે તારી ઘૂંસરી *
રાગ ઘન્યાસરી

ઘોરીડા મા મુકે તારી ઘૂંસરી,
વાટડી વિસ્મી ગાડી ભાર ભરી ।
ઘોરીડા આરેં મારે રે, હારે તૂંને ગોઘે ઘણો।
તૂં તાં નાકે નથાણો રે, તૂં તાં બંધ બંધાણો,
ગુણ આપણે રે ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

ધોરીડા = હે બેલ !	અણીદાર લોહખંડ
તારી ઘુંસરી = તારી જિભ્મેદારી	લગાવેલું એક શસ્ત્ર).
રૂપી જુવા	મારે રે = ચુભાવે છે.
મા મુકે = મત (ના) છોડ	હાં રે = અરે ! ફરી તને ઉપરથી
વિસ્મી વાટડી = અત્યંત કઠીન	ઘણો ગોઘે = બહુ જ ગોદતાં
રસ્તો છે	(ચુભાવે) પણ છે
ભાર ભરી = વજનદાર ભારી	તૂતાં નાકે = તારું તો નાક
સામાન ભરેલી	પણ
ગાડી = ગાડી છે	નથાણો રે = છેટેલું છે
ધોરીડા = હે બેલ !	આપણો ગુણ = પોતાના જ
આ રેં = અણીદાર ભાલા જેવા	ગુણો દ્વારા
શસ્ત્રોથી (લાકડાની	તૂંતાં બંધ = તૂં તો તે બંધનમાં,
આગળના ભાગમાં	બંધાણો રે = બંધાયેલો જ છે.

ભાવાર્થ-

શ્રી પ્રાણનાથજી ઇન્દ્રાવતી દર્જમાં થઈને સદ્ગુરૂની આજ્ઞા સામે રાખીને પોતાની આત્માની તુલના સરખામણી બેલગાડીની સાથે કરતાં કહી રહ્યા છે કે હે ઇન્દ્રાવતી આત્મા ! પોતાની કબૂલ કરેલી વચન રૂપી જુવા રૂપી જિભ્મેદારી ના છોડ (મત મુકર). જે તારતમ રૂપી ગાડીની જિભ્મેદારી રૂપ જુવાં તારા કંધા (ખભા) પર છે, તે ગાડીમાં બાર હજાર આત્મા રૂપી સામાન ભરેલો છે. હવે આ ગાડીને ખેંચીને તને નિશ્ચિત સ્થાન પર પહોંચાડવું જ પડશે. હે

ઈન્દ્રાવતી આત્મા! તને અનેકોવાર તર્ક-વિતર્કવાળા કટુ વચન રૂપી આર (ભાલા) થી ચુભાવે છે અને ઉલ્ટા-સીધા નિંદનીય વચન રૂપી દંડાથી તારી પર અનેકોવાર વાર કરે છે, પ્રહાર કરે છે. તને વિભિન્ન પ્રકારના દર્દ જેવા લોખંડ (લોહા) ની ગોદનથી ગૂંદવાથી થતાં દર્દ યા આરાથી ચુભાવતાં થવાવાળી પીડા વગેરે સહન કરવા પડે છે. તારી નાકમાં નકેલ (નથ) બાંધેલી છે તને નકેલ (નથ) નાંખીને સાંઘેલો છે તું પોતાના જ પરોપકારત્મક - વિશ્વાસનીય ગુણો દ્વારા બંધનમાં બંધાઈ ગયો છે હવે તારી પાસે એની મુસીબત સમજીને, ગભરાઈ-નર્વસ થઈને જલ્દ બાજીમાં પોતાની જુવાંથી મુકરવાનો મોકો નથી.

ઘોરીડા અવાચક થયો રે,

મુખથી ન બોલાએ ।

કલને વેલું રે ઘોરીડા,

ઉવટ ઊંચાણે સ્વાસ મા ખાએ ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

ઘોરીડા મુખથી = હે બેલ !

મુખથી

ન બોલાઓ = બોલી શકતો નથી

અવાચક = અબોલ, ગૂંગા-મૂંગા

સદશ

થયો રે = થઈ ગયો છે ન !

ઘોરીડા = હે બેલ !

ઉવટ ઊંચાણે = કઠિન ચઠાવદાર

ઊંચા માર્ગ અને

કલને = દળદળ-કાદવ કીચડથી

ભરેલો અને

વેલું રે = બાલુચુકત (રસ્તો છે)

* ઘોરીડા મા મૂકે તારી *

સ્વાસ મા ખાએ = વચમાં

શ્વાસ- દમ

લેવા પણ

નહીં મળશે.

ભાવાર્થ-

હે ઈન્દ્રાવતી આત્મા ! શ્રી સદ્ગુરુજીની સામે વચનબદ્ધ થવાને (હોવાને) લીધે તારું મોઢું બંધ થઈ ગયું છે તું અબોલ સદશ થઈ ગઈ છે. આ દુઃખને પ્રગટ કરવા માટે તારી પાસે કોઈ સ્થાન નથી. જો, તે આત્માઓના પ્રેમ રહિત નિરસ અંતઃકરણ બાલુચુક્ત મરુભૂમિના સમાન છે અને ત્યાં વિભિન્ન શંકા -ઉપશંકાઓ તથા અજ્ઞાનચુક્ત દળદળ-કીચડ ભરેલું છે. એવા દિલવાળી આત્માઓના અંતઃકરણમાં 'અનન્ય પરા-પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિમય' પ્રેમ પ્રગટ કરાવીને તેમના દિલ પરમાત્માના ચરણમાં બાંધવા જેવા વિકટ-ચઢાવદાર રસ્તા તારે પાર કરવાના છે. એના સિવાય તારી પાસે અન્ય કોઈ રસ્તો નથી આ કારણ તે આત્માઓના દિલ રૂપી રસ્તા પર તારતમ જ્ઞાન રૂપી ગાડીને પ્રવેશ કરાવીને તે આત્માઓને પરાભક્તિ માર્ગના ઊંચા રસ્તા પાર કરવાના છે. નિરંતર તારતમ બોધ કરાવવા, સમજાવવામાં પ્રયત્નશીલ ન થઈને અગર જો તમે વચ્ચે નિરાશા રૂપી શ્વાસ લેવા લાગશો તો તમારી ગાડી દળદળ - કીચડમાં ફસાઈને અન્ય માર્ગ પર ચાલવા લાગશે અને તમારા માટે ઊંચા રસ્તા પાર કરવા અસંભવ થઈ જશે.

ઘોરીડા ઘણું દોહેલું છે રે,
કીધાં ભોગવે રે ।

તારે કાંધે ચાંદી રે,
દુખડાં સહે રે ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ :-

ઘોરીડા = હે બેલ !	તારે કાંધે = તારા કંધા (ખભા)
ઘણું દોહેલું = અત્યંત જ કઠિન	પર
છે રે = છે	ચાંદી રે = ચાંદા પડી ગયા છે
કીધાં = પોતે-સ્વયં કરેલાં કર્મોના ફળ .	દુખડાં = અસહ્ય દુઃખ થવાથી પણ
ભોગવે રે = ભોગવવા જ પડે છે.	સહે રે = સહન કરવા જ પડશે.

ભાવાર્થ-

હે આત્મા ! સાવધાન રહે !! અસાધ્ય દુર્ગમ રસ્તો છે. પૂર્વ જન્મોમાં કરેલાં કર્મોના ફળ ભોગવવાં જ પડે છે ‘ગહના કર્મણો ગતિઃ’ અર્થાત્ પૂર્વ કર્મોની ગતિ ગહનશીલ થાય છે, ભોગવવી જ પડે છે. જો ! તારા છાતી રૂપી કંધા પર ગહેરો (ઊંડો) ઘા સદૃશ ચાંદા પડી ગયા છે. બંને પક્ષો હિન્દુ તથા મુસ્લિમના સિદ્ધાંતવાદી વિદ્વાન ધર્મ સિદ્ધાંતના વિષયમાં જન્મથી લઈને મરણ સુધી લડતાં જ રહ્યા છે. જન્મેલાં ધર્મનું પાલન કરવાને લીધે વારે વારે જન્મ લઈ રહ્યા છીએ. તારા તો સૃષ્ટિના જન્મથી પણ પહેલાં અને પ્રલયના પછી જ રક્ષા કરવાવાળા આવાગમન રહિત ધર્મ હોવાને લીધે આ

* ઘોરીડા મા મૂકે તારી *

જન્મમાં જ તને પૂર્વના બધા કૃત કર્માદિ ભોગવીને પૂરા કરવા જ પડશે. એ ધર્મ અપરા ન થઈને, આવાગમન રહિત અનન્ય પરાપ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ માર્ગ ચાલવાવાળા ધર્મના કારણે અપરા ભક્તિવાળાઓના અનેકો ઈર્ષ્યાજન્ય કટુ વચન રૂપી બાણ સહન કરતાં-કરતાં તારી છાતીમાં ઊંડા પડેલાં ઘાવ સદૃશ ચાંદા પણ પડી ગયા છે. છાતી ગેંડાની છાલ જેવી વજ્ર પણ બની ગઈ છે. લેકિન તે મૂર્ખ લોકોના અજ્ઞાનજન્ય કટુ તીક્ષ્ણ વચન રૂપી બાણના દુઃખ તારે સહન કરવા જ પડશે. એ પણ તો તારા પૂર્વ સંચિત કર્મ જ છે, જે તારે સહન કરવા અને ભોગવવા જ પડશે.

ઘોરીડા ઘણું જાય રે ઉજાણી,

દ્રોડાદ્રોડ તું આવે ।

દયા રે વિના રે,

બેઠા મારડી પડાવે ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ :-

ઘોરીડા = હે બેલ !	આવે = આવવું જ પડશે.
ઘણું = અત્યંત ઊંચા હોવાને લીધે	બેઠા = ગાડીમાં બેઠેલાં
ઉજાણી = કુમાર્ગની તરફ	રે = તે (ગાડીવાન)
જાય રે = જઈ રહ્યો છે	દયા વિના રે = નિર્દયી છે
તું = તને	મારડી = લાકડીનો સોટો
દ્રોડાદ્રોડ = દોડતાં-ફૂટતાં	પડાવે = લગાવે છે.

ભાવાર્થ-

હે આત્મા ! અક્ષરાતીત પ્રેમારુપદ પરમાત્માના ચરણમાં પહોંચાડવાવાળા 'અનન્ય પરા દશદા પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ' ના ઊંચા માર્ગ અત્યંત જ કઠિન છે . આ ગાડીમાં ગહનતાયુક્ત બહુમૂલ્ય બ્રહ્માત્મા રૂપી સામાન ભરેલો છે. આવી ગહન-વજનદાર ગાડી કુમાર્ગની તરફ ન જતી રહે એ વાતનું ધ્યાન રાખતા સતર્ક રહે. સાવધાની પૂર્વક તારે સીધા લક્ષ્યની તરફ નિશાના રાખીને એક સુર (તરફ) થઈ દોડ લગાવી ઊંચા રસ્તા પાર કરીને જ આવવું જ પડશે. અગર જો તું વચ્ચે રસ્તામાં હતોત્સાહ શ્વાસ લેવા રહીશ, તો તારી ગાડી ખસીને પાછી કુમાર્ગ તરફ વળવા લાગશે. હે ઈન્દ્રાવતી આત્મા ! બ્રહ્માનંદ સ્વરૂપ સદ્ગુરુનો હુકમ - આજ્ઞા રૂપી ગાડીવાન નિર્દયી છે. અતઃ તે શાસકના રૂપમાં શીઘ્રાતિશીઘ્ર ગાડીને નિશ્ચિત સ્થાન પર પહોંચાડવા માટે તારા સિર પર લાઠી (લાકડી) થી આઘાત (પ્રહાર) કરી રહ્યા છે.

ઘોરીડા વહી ને છૂટે રે,

કરમ આપણાં રે ।

મેહેરાજ કહે એમ,

કીધાં છે ઘણાં રે ॥૫॥

પ્રકરણ-૭, ચૌ. ૨૯.

શબ્દાર્થ :-

ઘોરીડા = હે બેલ !

પર પહોંચવાથી જ

વહી ને = તે તો નિશ્ચિત સ્થાન

છૂટે રે = છૂટશે, (તે જુવાંની

જવાબદારી)	કહે	= કહી રહી છે કે
રે કરમ = તે પૂર્વ જન્મના કર્મ	રે ઘણાં = એવા-એવા અનેકો કર્મ	
આપણાં = આપણાં જ તો છે.	કીધાં છે = કર્યા છે. (તે બધા	
એમ = આ પ્રમાણે	કર્મ ભોગવવાં જ	
મેહેરાજ = શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્મા	પડશે)	

ભાવાર્થ-

હે ઈન્દ્રાવતી આત્મા ! તારા કંઠા (ખભા) પર પડેલી ગહનશીલ વજનદાર આ બહુમૂલ્ય ગાડીની જિંમ્મેદારી હવે વચ્ચે રસ્તામાં કોઈપણ હાલતમાં છૂટી શકશે નહિ. એ જિંમ્મેદારી રૂપી જુવાં તો હવે આ આત્મા રૂપી સામાનને નિશ્ચિત સ્થળ અર્થાત્ શ્રી અક્ષરાતીતમાં સ્થિત 'મૂલ મિલાવા'માં પહોંચાડ્યા પછી જ છૂટી શકે છે. તે દુઃખોનું ભુગતાન (ભોગવવું) તો પોતાના પૂર્વ સંચિત કર્મોના ફળ છે. જે અવશ્યમેવ ભોગવવા જ પડશે. એ ગાડીને નિશ્ચિત જગ્યા પર પહોંચાડવી જ પડશે. પોતાના કૃત કર્મોના ફળ ક્યારેય બીજું કોઈ ભોગવતું નથી. શ્રી ઈન્દ્રાવતી પોતાની આત્માને સાવધાન કરાવતાં, સમજાવતાં કહી રહી છે કે પૂર્વ જન્મમાં કરેલાં સંચિત કર્મોના ફળ બહુ જ છે, જે અવશ્યમેવ ભોગવવા જ પડશે. એટલા માટે આ જન્મમાં તમારા જીવનમાં વિભિન્ન આપત્તિ-વિપત્તિઓ, દુઃખ કષ્ટ આવી રહ્યા છે. તે કર્મફળોને ભોગવ્યા પછી જ આત્મા મુક્તિનો અધિકારજન્ય સુખ તથા શાંતિ પ્રાપ્ત કરી શકશે.

* વાટડી વિસમી રે સાથીડા બેહદ તણી *

-રાગ શિંદુડો-

વાટડી વિસમી રે સાથીડા બેહદ તણી

ઊવટ કોણે ન અગમાએ ।

ખાંડાની ધારે રે એણી વાટે ચાલવું,

ભાલા અણી કેહને ન ભરાએ ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

રે સાથીડા = હે મારા સાથીઓ !	પર ચાલવું
બેહદ તણી = બેહદને	ખાંડાની ધારે રે = તલવારની ધાર
વાટડી = માર્ગ	ના સમાન છે
વિસમી = કઠિન છે	ભાલા અણી = ભાલાની તીખી
ઊવટ = એ ઊંચા	અણી ચુભે છે
કોણે = કોઈએ પણ	કેહને = કોઈએ પણ, કોઈપણ,
ન અગમાએ = પાર કર્યા નથી	ન ભરાએ = સહન કરી શક્યા
એણી વાટે ચાલવું = એ રસ્તા	નથી

ભાવાર્થ-

હે સુન્દરસાયજી ! બેહદ ભૂમિકા અક્ષર-અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ, શ્રી પરમધામમાં જવાનો રસ્તો બહુ જ કઠિન છે. એ સર્વોચ્ચ માર્ગ 'ન પુનર્ભવાય' આવાગમન રહિત ગુણયુક્ત હોવાના

* વાટડી વિસમી રે સાથીડા *

લીઘે અત્યંત અગમ્ય, અપાર તથા ઊંચો છે. એ રસ્તો આજ સુધી ક્યારેય પણ કોઈ પાર કરી શક્યું નહિ. પુનઃ એ રસ્તા પાર ચાલવું તલવારની ધાર પર ચાલવા સમાન છે. એ રસ્તા પર ચાલવા માટે વિનય - નમ્રતા, શીલ, જ્ઞાન-વૈરાગ્યમાં દઢતા વગેરે ગુણ અત્યાવશ્યક છે ઉપરાંત દશ ઈન્દ્રિય રૂપી ભાલાથી તથા પંચ વિષયની તીક્ષ્ણતા રૂપી અણીની તીખાપનથી ક્રમશઃ વારે-વારે ચુભતાં, ચલ-વિચલ કરતાં રહે છે. એ કોઈને પણ છોડતાં નથી. આ તીખા ભાલાની ચોટમાં - આકર્ષણમાં આસક્ત લોલુપ આત્માઓ એ રસ્તો પાર કરી શકતી નથી.

આડીને આડી રે અગની જોને પર જલે,
વૈરાટ માંહે ન સમાએ ।
બ્રહ્માંડ ફોડીને ઝાળો જોને નીસરી,
ઓલાડી તે કેહને ન જાએ ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

સંસારની વચ્ચે -	ઉમડીને આવે છે.
જોને = જુઓ !	એનાથી આત્મા
આડીને આડી = દિવાલ પર	રૂપી પક્ષીની
દિવાલ,	પર જલે = પાંખ જલી (બળી)
આવર્ણ પર	રહી છે
આવર્ણ,	વૈરાટ માંહે = ચૌદલોક રૂપી
અગનીઃ સૂક્ષ્માગ્નિ, ઉત્તરોત્તર	બ્રહ્માંડની અંદર

ન સમાએ = નથી સમાતા	ઝાલો = આગની જવાળા
ઠસાઠસ ભરેલાં	નીસરી = નીકળી ગઈ
છે.	તે ઓલાડી = તે ઉલંઘીને
જોને = જુઓ ! જુઓ !!	કેહને = કોઈપણ આત્મા
બ્રહ્માંડ = ચૌદ લોક	આગળ
ફોડીને = ફોડીને આગળ	ન જાએ = નથી ગઈ.

ભાવાર્થ-

અમારા બધાના અંતઃકરણની અંદર કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ રૂપી સૂક્ષ્માગ્નિ હોય છે. તે અગ્નિની જવાળા - ઈચ્છા-તૃષ્ણા, રાગ-દ્વેષ તથા ઈર્ષ્યા છે. એ જવાળાઓ રાત-દિન ઉત્તરોત્તર ઉમડતી રહે છે. એક જવાળાથી બીજી જવાળા અત્યંત ભયંકર શક્તિશાળી રૂપમાં આવીને લાગે છે. તે જવાળાઓએ આત્મા રૂપી પક્ષીના પ્રેમ અને વિશ્વાસ રૂપી પાંખ (પર) જલાવી (બાળી) ને ભસ્મ કરી દીધાં છે. અગ્નિની તે જવાળાઓએ વિરાટ - ચૌદ લોકમાં રહેતાં પ્રાણીઓમાંથી કોઈને પણ છોડ્યા નથી. જુઓ ! જુઓ !! ચૌદ લોક - બ્રહ્માંડની અંદરના બધા જીવોને ભસ્મીભૂત કરી એ જવાળા હવે બ્રહ્માંડને ફોડીને આગળ નીકળી રહી છે. એ જવાળાને બ્રહ્માંડની ઉત્પત્તિ, પાલન અને સંહારકર્તા બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશાદિ દેવોને પણ જલાવી (બાળી) રહી છે. આ જવાળાથી ઉગરીને એનું ઉલ્લંઘન કરી આજ સુધી કોઈપણ આત્મા બેહદના રસ્તા પર આગળ વધી શકી નથી.

ઈહાં હસ્તી થઈને એણી વાટે હીંડવું,

પેસવું સુઈના નાકા માંહે ।

આલ ન દેવી રે ભાઈ આકાર ને,

ઝાંપ તો ભૈરવ ખાએ ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ :-

ઈહાં એણી વાટે = અહીં આ	આકારને = શરીરમાં
રસ્તા પર	આલ = આળસ
હસ્તી થઈને = હાથીની જેમ	ન દેવી રે = આવવા જ ન દો
બેઘડક ચાલથી	ભાઈ = હે સખિયો !
હીંડવું = ચાલવું છે	તો = ત્યારે જ
અને ફરી -	ભૈરવ = ભૈરવ - અક્ષરાતીત
નાકા માંહે = છેદની અંદરથી	બ્રહ્મના ચરણમાં
સુઈના = સોયની	ઝાંપ = સમર્પિત
પેસવું = પાર થવું છે	ખાએ = થઈ જશે. (આત્મા ને
એટલા માટે -	પહોંચાડી શકાય છે.)

ભાવાર્થ-

આ બેહદ, અક્ષર - અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામના રસ્તા પર ઘૈર્યતા, સહનશીલતા, દઢતા આદિ ગુણ ધારણ કરી હાથીની સમાન બેઘડક ચાલથી ચાલવું પડશે. પુનઃ સોયના કાણાંની અંદરથી પાર થઈને શીલ, સંતોષ આદિ ગુણો સહિત વાસ્તવિક લઘુતા ધારણ કરવી પડશે. તે ઉપાદેય ગુણોને ધારણ કર્યા વગર સોયના કાણાં

સદશ બેહદનો રસ્તો પાર પામી શકતા નથી. એટલા માટે શરીરમાં આળસ આવવા જ દેશો નહિ. ત્યારે જ ભજન, ભક્તિ, સેવાદિમાં આ શરીર લગાવી શકશો. સેવા-ભાવનું મહત્ત્વ ગહનશીલ છે. શ્રી યુગલ સ્વરૂપના ચરણમાં ચિત્તવૃત્તિ લગાવીને પ્રસન્ન દિલથી અગર આ જીવન સેવા-ભક્તિમાં ન્યોરછાવર કરવું હોય તો, આ શરીરને સમર્પિત કરી ઘની ચરણમાં ભૈરવ ઝાંપ (છલાંગ) ખાવી પડશે. ભૈરવ ઝાંપ (છલાંગ) ખાધા પછી આ જન્મ સમાપ્ત થઈ જશે. અમને લોકોને તો ત્યાં મૂલ મિલાવાની અંદર મૂલ પરાત્મ શરીરમાં જાગ્રત થવું છે. આ પ્રમાણે જાગ્રત થયા પછી જ અમે આવાગમનના ચક્કરથી મુક્ત થઈ શકશું.

ઓતડ દિસે રે અતિ ઘણું દોહેલી,
 હાથ ન થોભે રે પાય ।
 કામ નહીં રે ઈહાં કાયર તણું,
 સુરે પૂરે ઘાયલે લેવાય ॥૪॥

શબ્દાર્થ :-

એ રસ્તો માર્ગ -	અહીં-
અતિ ઘણું = અત્યંત જ	હાથ = હાથથી પકડી શકે છે
દોહેલી = કઠિન	ન થોભે રે = ન તો ટકી શકે છે
ઓતડ = અથાહ, દુસ્સાધ્ય	પાય = પગ જ
દિસે રે = જોવામાં આવે છે	ઈહાં = અહીં, આ રસ્તામાં

કઠયર તણું = કઠયર-ડરપોક	અને
લોકોને તો	સુરે = મઠત્ર શૂરવીર યોદ્ધઠ જ
કઠમ નહીં રે = કઠમ જ નથી	લેવઠય = લઈ શકે છે, યઠલી
પુરે ઘઠયલે = પૂર્ણ રૂપથી ઘઠયલ	શકે છે.

ભઠવઠર્થ -

ઠઠ ઠઠઠઠ કઠઠન મઠર્ગને પઠર કરી સફળતઠ પ્રઠઠ કરવો ઠઠત્યંત ભયંકર દેખઠય છે. ક્યઠરે કોઈઠે ઠઠ રસ્તઠ પર ઠઠલવઠની હિંમત કરી નથી. ઠઠતઃ ઠઠ મઠર્ગ ઠઠઠઠઠ કઠઠન, વલકટ, દુઃસઠઠઠય છે, ઠેવું કહીને છોડી દીઠું છે. ઠઠઠી ઠઠ રસ્તઠ પર ન તો પગ જ ઠકી શકતો અને ન હઠથમઠં જ ઠે રસ્તો સમઠઈ શકે છે. ઠઠ રસ્તઠ પર મન રૂપી પગનું સ્થિર થવું મુશ્કેલ છે. અને ઠિત્ત રૂપી હઠથથી લક્ષને પકડવો પઠઠ કઠઠન છે. ઠઠ મઠર્ગ પર કઠયર -ડરપોક, શંકઠ-ઉપશંકઠ વગેરેથી ઠુક્ત ઠઠત્રી ઠઠલી શકતો નથી. ઠઠ મઠર્ગ પર તો તે જ ઠઠલી શકે છે, જે ઠેક બઠજુ દુનિઠઠની વલભિત્ર ઠોકરોથી ઘઠયલ થઈ ચૂકઠઠ હોય તો બીજુ બઠજુ ઘર્મનઠ પ્રત્યે શૂરવીર છે ઠઠર્થઠત્ ઠઠઠિથી લઈને ઠંત સુઘી ઘોકઠ ઠઠપવઠવઠળઠ ઠઠ નશ્વર સંસઠરનઠ પ્રત્યે પૂર્ણ રૂપેઠ વૈરાગ્ય ઠુક્ત ઘઠયલ ઠઠત્રી (ઠઠત્મઠ) અને ઠઠત્મીય સુખ-શઠંતી પ્રઠઠ કરવઠ વલષયમઠં પૂર્ણ રૂપેઠ શૂરવીર ઠઠત્રી (ઠઠત્મઠ) જ ઠઠ મઠર્ગ ઠપનઠવીને ઠેની પર ઠઠલી શકે છે.

સાગરના પંથે રે બીજા જોને પાઘરા,
ચાલે ચાલે ઉતરતાં જાય ।
સ્વાંત લઈને સેહેજલ સુખમાં,
પ્રધલ જાએ રે પ્રવાહે ॥૫૥

શબ્દાર્થ :-

આજ સુધી બધા દ્વારા ચાલેલો- અપનાવેલો -	અને ફરી-
સાગરના = સંસારરૂપી સાગરમાં	સ્વાંત લઈને = શાંતી ધારણ કરીને
બીજા = બીજા એવા	સેહેજલ = સ્વાભાવિક,
પાઘરા = પ્રસિદ્ધ, પ્રત્યક્ષ	સુખમાં = સંસારના સુખમાં
પંથ રે = માર્ગ છે જેમાં-	રહેવા માટે બાધ
જોને = જુઓ ! જુઓ !!	રૂપ થઈ જાય છે
ચાલે ચાલે = ચાલતાં-ચાલતાં	ત્યારે-
ઉતરતાં = પાછળ બાજુ લપસતાં	પ્રધલ = ઉપરાઉપર, ક્રમશઃ
જાય = ચાલી જાય છે. (જઈ રહ્યા છે.)	પ્રવાહે = માયાવી પ્રવાહના ચક્કરમાં
	જાએ રે = જાય છે - પડે છે

ભાવાર્થ-

જુઓ ! જુઓ !! સંસાર રૂપી અથાહ સાગરમાં અપરા ભક્તિ
માર્ગનો રસ્તો સરલતાપૂર્વક પ્રત્યક્ષ -પ્રસિદ્ધ રૂપમાં ચાલ્યા કરે છે.
આ માર્ગના યાત્રી-સાઘક જેટલાં પણ આગળ જવા યાહે, તેટલાં

* વાટકી વિકસમી રે સઠીડા *

જ પાછળ બાજુ લપસતાં જાય છે. જેમ કે સંસારના પ્રસિદ્ધ ઋષિ-મહર્ષિઓમાંથી શ્રૃંગી ઋષિ, સૌવરી, વિશ્વામિત્રાદિ, અહીં સુધી કે વિશ્વાગ્રગણ્ય બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશાદિ ત્રિદેવા સુધીની ગતિવિધિઓ પુરાણોમાં લોકપ્રિય જ છે. આખરકાર અંતિમ અવસ્થામાં તે લોકોએ પણ હાર સ્વીકારી શાંતી ધારણ કરી લીધી અને બ્રહ્માનંદની આશાનો પરિત્યાગ કરી વિષયાનંદમાં જ મસ્ત થઈ ગયા. “બ્રહ્માનંદ અપ્રાપ્ય છે, અગમ્ય છે” એવો સ્વીકાર કરી કહેવા લાગ્યા કે “ન જાનિમો વયં ઘાત પરં વસ્તુ સનાતનમ્” અર્થાત્ પરાત્પર સનાતન બ્રહ્મ તત્વના વિષયમાં અમે જાણતાં નથી, પામવું તો તેનાથી પણ પરે છે. એવું તેઓએ પ્રત્યક્ષ સ્વીકાર કર્યું.

તે તો આકાર કરે રે જોને ઉજળા

માંહે તો અઘમ અંધાર ।

ખાએ ને પિએ રે સેજયા સુખ ભોગવે,

એણી વાટે ચાલતાં કરાર ॥૬॥

શબ્દાર્થ :-

ઉક્ત જનોની પાછળ તો	કરે રે	=	કરે છે
જોને	=	જુઓ ન !	માંહે તો = દિલમાં તો ચાહે
તે તો	=	એ લોકો તો	અંધાર = અંધાર રૂપી વિકાર,
આકાર	=	શરીરને જ	લઈને
ઉજળા	=	સ્વચ્છ	અઘમ = અઘમાતિઅઘમ એ

વાતને પ્રધાનતા	સાર સમજે છે.
આપે છે કે-	એણી વાટે = એ માર્ગમાં
ખાએ ને = ખાવવું અને	ચાલતાં = ચાલવા પર જ
પિએ રે = પીવવું તથા	કરાર = શાંતી, સુખ, પ્રાપ્ત
સેજયા સુખ = સેજનું સુખ	થશે, તો તે લોકો
ભોગવે = ભોગવવું જ શ્રવણનો	ક્યાં પહોંચશે.

ભાવાર્થ-

જુઓ તો ! આ માર્ગના યાત્રી-સાધક તો આ શરીરની પવિત્રતા, સ્નાનાદિ અને વસ્ત્રાભૂષણ, વેશભૂષાદિમાં જ આત્મીય સ્વચ્છતા માનીને શરીરને જ સ્વચ્છ રાખવા તથા તેનો જ સિનગાર કરવામાં લાગેલાં છે. જુઓ ! જુઓ !! તે તો હૃદયની અંદર અંતઃકરણમાં પૂર્ણ અજ્ઞાન - અંધકારમય વિકાર લઈને દેખા-દેખી (દેખી-શેખી) નું સાધન કરતાં અધમાતિઅધમ બનતાં જઈ રહ્યા છે, અને શ્રવણની સાર્થકતા ખાવા, પીવા અને સેજયા સુખ ભોગવવામાં જ છે, એવું માનીને અને તેને અંત ગતિનું લક્ષ બનાવીને, શાંત થઈને મસ્ત થઈ રહ્યા છે તે લોકોને આ માર્ગ પર ચાલવું તો સ્વતઃ સુખદાયી, આનન્દમયી સરલ જ છે. પરંતુ જ્યાં સુધી તે માર્ગ પર ચાલશે ત્યાં સુધી જ. આ માર્ગ પર ચાલતાં-ચાલતાં તે અંતમાં ક્યાં પહોંચશે? એ આશ્ચર્યજન્ય તથા અકથ્ય છે.

ભ્રાંત માહેલી જિંહા ભાજે નહીં,
તિહાં લગે જાએ નહીં કપટ ।
ભેષ બનાવો રે અનેક વિધનાં,
પણ મૂકે નહીં વેહેવટ ॥૭॥

શબ્દાર્થ :-

જિહાં માહેલી = જ્યાં સુધી દિલની અંદરનો,	પ્રકારના ભેષ બનાવો રે = વેશભૂષા તો બનાવી શકાય છે
ભ્રાંત = ભ્રમ	
ભાજે નહીં = નિર્ભૂળ નહિ થાય	
તિહાં લગે = ત્યાં સુધી	પણ = પરંતુ
કપટ = કપટતા, ધૂર્તતા	વેહેવટ = ભયંકર કઠિન ચક્કર
નહીં જાએ = નહિ છૂટશે	મૂકે નહીં = છૂટતું જ નથી.
અનેક વિધનાં = અનેકો	

ભાવાર્થ-

હે સાધક આત્માઓ ! જ્યાં સુધી જીવાત્મા નિઃસંદેહ નિશ્ચિત જ્ઞાન ન પામે, ત્યાં સુધી અંતઃકરણમાં રહેલી શંકા-ઉપશંકા રૂપી ભ્રાંતિ મટી શકતી નથી. જ્યાં સુધી અંતઃકરણમાં રહેલી ભ્રાંતિ ન મટે, ત્યાં સુધી મોક્ષ બાધક કર્મજન્ય કપટ રૂપી અંતઃકરણ (દિલ) ના દરવાજા ખૂલશે જ નહિ અને આ કપટ યુક્ત દિલના દરવાજા ખૂલ્યા વગર જીવાત્મા જાગ્રત થઈ શકતી નથી. તે અજ્ઞાનજન્ય

નીંદમાં ચક્કર મારતી જ રહેશે. અનેકો પ્રકારની વેશભૂષા બનાવવાથી, ધારણ કરવું ચા કરાવવાથી પરમાત્મા ઠગી શકાતા નથી. એ તો માત્ર અમારી ધૂર્તતા જ કહેવાય છે એવી ધૂર્તતાથી યુક્તિ પામી શકતાં નથી. ભલે ન આ શરીરને નાના પ્રકારના સિંગારથી સજાવી દો, પરંતુ જ્યાં સુધી જીવાત્મામાં સ્થિત કૂડ-કપટનું નિર્મૂલીકરણ થતું નથી, આત્મજ્ઞાન થતું નથી, ત્યાં સુધી જન્મમરણ રૂપી ભયંકર, અસહ્ય માયાવી ચક્કર છૂટશે નહીં.

બેહદ વાટે રે કપટ ચાલે નહીં,

રાખે નહીં રજ માત્ર ।

જેને આપો રે તે તો પહેલે આગમી,

પછે ને કરું પ્રેમનાં પાત્ર ॥૮॥

શબ્દાર્થ :-

બેહદ = બેહદનાં	આવવું છે
વાટે રે = રસ્તામાં તો	તે તો = તેને તો
કપટ = ધૂર્તતા	આગમી = આવવાથી
ચાલે નહીં = નહીં ચાલશે	પહેલે = પહેલાં વિચાર કરે, સમજી લે
રજ માત્ર = અહીંયા તો રજકણ જેટલી માત્ર પણ કપટતા	પછે ને = પછી તો, ફરી તો
રાખે નહીં = રહેવી જોઈએ નહીં	પ્રેમનાં પાત્ર = પ્રેમનું પાત્ર
જેને આપો રે = એટલા માટે જેને	કરું = બનશે જ, બનાવીશ જ

ભાવાર્થ-

આ આવાગમન રહિત બેહદ-અક્ષર-અક્ષરાતીતના ઊંચા રસ્તા પર ધૂતોની ધૂર્તતા અપનાવીને ચાલી શકાતું નથી. અજ્ઞાનજન્ય માયાવી વિકારો જેવી ધૂર્તતા વગેરે તો લેશમાત્ર પણ થવી ન જોઈએ. દઢ રૂપથી નિશ્ચિત કરેલાં આત્મીય જ્ઞાનમાં શંકા - ઉપશંકા, ભ્રાંતિ વગેરે ન હોવું જોઈએ. એટલા માટે જેને પણ બેહદના રસ્તા પર આવવું હોય, તે આવતાં પહેલાં જ જ્ઞાન દ્વારા સોચ-વિચાર કરી લે ! ગૌર (એકીટશે) પૂર્વક જાણી - સમજી લે !! નિઃશંક થઈને દઢ નિશ્ચય કરી લે !!! આત્મીય જ્ઞાન દ્વારા નિશ્ચિત થવા પર જ આત્મજાગૃતિ થઈ શકે છે. તત્પશ્યાત્ પ્રેમારુપદ પરમાત્માની સન્મુખ થવાને લીધે, માત્ર તે જ જાગૃત આત્મા પ્રેમના પાત્ર બની શકો છે આત્માને પ્રેમના પાત્રમાં પરિવર્તિત (બદલ્યા વગર) કર્યા વગર, આ રસ્તામાં પ્રવિષ્ટ થઈને ચાલવું અત્યંત દુર્લભ જ નહિ, અસંભવ છે.

ભ્રાંત માહેલી રે મહામત ભાજવી,

રદે માંહે કરવો પ્રકાસ ।

પછે ને દેખાડું ઘેર મુખ આગળ,

જેમ સોહેલો આવે મારો સાથ ॥૯॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૮, ચૌ.૩૮.

માહેલી	= દિલના અંદરની	મહામત	= મહામતિના જ્ઞાન
ભ્રાંત	= ભ્રાંતિ-ભ્રમ		દ્વારા

ભાજવી રે	= નિર્મૂળ કરી	મુખ = પ્રત્યક્ષ મુખ
	મટાડવી છે	આગળ = આગળ, સામે
	અને-	દેખાડું = દેખાડીશ
રદે માંહે	= હૃદય-અંતઃકરણમાં	જેમ = જેમાંથી કે
પ્રકાસ	= જ્ઞાન રૂપી પ્રકાશ	સોહેલો = સરલતાની સાથે
કરવો	= કરીશ, થશે	મારો સાથ = મારા સુંદરસાથ
પછે ને	= તેના પછી	શ્રી બ્રહ્મધામ
ઘેર	= શ્રી પરમધામના	પરમધામ
	તથા પરાત્માના	આવે = આવશે.

ભાવાર્થ -

મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણનાથજી કહી રહ્યા છે કે તે જીવાત્માઓના દિલમાં જે અનેકો જન્મ-જન્માંતરના પૂર્વકૃત-કર્મોના વિકારજન્ય ભાંતિ જામેલી છે. તેને હું મારા નિઃશંક આત્મીયજ્ઞાન દ્વારા નિર્મૂળ કરી મટાડી દઈશ. આ પ્રમાણે જ્ઞાનાગ્નિ વગર કર્મના વિકાર ભસ્મ થઈ શકતાં નથી, ત્યારે જીવાત્માઓના હૃદયમાં આત્મીય જ્ઞાન રૂપી પ્રકાશ થઈ જાય છે. ત્યારબાદ તે આત્માને જ્ઞાન દ્વારા જાગૃત થઈ આત્માઓની સામે પરાત્મા અને ધામ સહિત પરાત્મ શરીરના મુખ પ્રત્યક્ષ આત્મા દ્વારા-‘આત્મા-પરાત્મા જોસે’ જોઈ લે છે (હું બતાવી દઉં છું), જેનાથી મારા પરાત્મા આત્મીય સાથી, ધામની આત્માઓ સરલતાની સાથે નિજધામ-અક્ષરાતીત શ્રી પરમધામમાં આવી જશે.

* મેં યાહત ન સ્વાંત *

* મેં યાહત ન સ્વાંત ઈન ભાંત *

(લ્લહ તામરાના પ્રકરણ)

મેં યાહત ન સ્વાંત ઈન ભાંત, અજું આઉઘ અંગ ચલે,
ઈન નૈનોં દોનોં નેક ન આવે નીર ।
દરદ દેહાં જરદ ગરદ રદ કરે,
મેં ક્યોં ઘરું ઘીર અસ્થિર સરીર ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ :-

ઈન ભાંત મેં = આ પ્રકાર હું	નેક ન આવે = એક બૂંદ પણ
સ્વાંત ન યાહત = શાંતીપના.	પડ્યું નથી
ઘારણ કરવા	દેહાં = આ શરીરમાં
યાહતા	દરદ = પ્રેમોલ્લપના માટે
નથી, કરી	ક્યોં ઘીર ઘરું = ઘૈર્ય કેવી રીતે
શકતા નથી	ઘારણ કરું ?
અજૂં અંગ = અત્યારે તો શરીરન	મેં અસ્થિર = હું આ અનિશ્ચિત
આઉઘ ચલે = સાધન રૂપી	ક્ષણભુંગર
હથિયાર સકીય	સરીર = શરીરને
છે	જરદ = હળદર સદશ
ઈન દોનોં = મારી એ બંને	પીળા બનાવીને
નૈનોં = આંખોથી	ગરદ = રાખ સદશ
નીર = પ્રેમાશ્રુની (નું)	રદ કરે = ઉડાવી દઈશ.

ભાવાર્થ-

મહામતિ સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણનાથજી સ્વઆત્માની દૃઢતા પ્રગટ કરતાં પોતાની આત્માઓને સાવધાન કરાવતાં કહી રહ્યા છે કે “આજ સુધી જે થયું, તે થયું પરંતુ હવે હું ચાર આશ્રમો પર આધારિત (૨૫ વર્ષ બ્રહ્મચર્યાશ્રમ, ૨૫ વર્ષ ગૃહસ્થાશ્રમ, ૨૫ વર્ષ વાનપ્રસ્થાશ્રમ, ૨૫ વર્ષ સંન્યાસાશ્રમ) સમય પર આશ્રિત થઈને શાંતીપૂર્વક અર્ધ ક્ષણ બેસવા યાહતો નથી, બેસી શકતો નથી કેમ કે અત્યાર સુધી તો મારા શરીરમાં સાધ્ય તત્ત્વ પ્રાપ્ત કરવા વિષયક અન્તઃકરણ ઇન્દ્રિયાદિ સાધન સક્રિય (કામ કરતું) જ છે. આ દેવ દુર્લભ માનવ શરીરના અન્તઃકરણ મન, ચિત્ત, બુદ્ધિ અને ઇન્દ્રિય વગેરે સાધનો દ્વારા પણ પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવાનો ઉદ્યોગ ન કરે, તો બીજા કયા સાધન દ્વારા કરે, કેમ કે બીજા કોઈપણ સાધનો દ્વારા પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવું અકાટ્ય જ સંભવ નથી. આ નિદર્શી આત્મામાં સાધ્યતત્ત્વ પરમાત્માના પ્રતિ ચિંતા-ફિકરી ન થવાને કારણે જ પ્રેમ પ્રગટ થયો નથી (નથી થતો) આત્મામાં પરમાત્માના વિયોગની ચોટ લાગી નથી. જેનાથી મારી એ બંને આંખોથી નિરંતર પરમાત્માના પ્રતિ પ્રેમાશ્રુ પડવા જોઈતા હતાં, પરંતુ અશ્રુ (આંસું)નું એક બૂંદ પણ પડ્યું નથી, આ તો મોટા આશ્ચર્યની વાત છે: એનું મૂલ કારણ આ જૂઠા શરીર જ છે. એટલા માટે હું આ ક્ષણભંગુર શરીરને જ્ઞાનાગ્નિ રૂપી કસનીની કસોટીમાં એ રીતે ચઢાવીશ કે જેનાથી મારા સર્વાંગ નિખરીને પીળું કંચન સદૃશ બની જશે. આ કસોટીમાં સંસારના પ્રત્યે જેટલી પણ લૌકીક આશાઓ, ઉમંગો, મોહ-મમતાદિ છે, બધુંય ટુકડા-ટુકડા થઈને ધૂળની જેમ ઉડી જશે. આ શરીર દ્વારા આત્માના આત્માધાર પરમાત્માના ચરણમાં

* મેં યાહત ન સ્વાંત *

પહોંચાડવું એટલે કે આત્મામાં પરમાત્માના પ્રતિ પ્રેમોદ્ભવ કરાવીને પરમાત્માને પ્રત્યક્ષ પ્રાપ્ત કરવા માટે હવે હું ઘૈર્ય ધારણ કરીને બેસી શકતો નથી.

કઠિન નિપટ વિકટ ઘાટી પ્રેમકી,
ત્રબંક બંકો સૂરોં કિનોં ન અગમાએ ।
ઘાર તરવાર પર સચર સિનગાર કર,
સામી અંગ સાંગા રોમ રોમ ભરાએ ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

પ્રેમકી ઘાટી = પ્રેમના ઘાટ-અંત	ધાર પર
લક્ષ્યમાં પહોંચવું	સિનગાર કર = સિંગાર કરીને
નિપટ વિકટ = નિશ્ચય જ અથાહ	સચર = પ્રવેશ કરવો પડશે
કઠિન = તથા કઠિન	પુન:-
ત્રબંક બંકો = ત્રણ બાજુથી ટેડા	સામી = સામે ચાલતાં
રસ્તાને છોડીને	અંગ રોમ રોમ = શરીરના
કિનોં સૂરોં = કોઈપણ શૂરવીર	પ્રત્યેક
ન અગમાએ = એને અપનાવી	રોમછિદ્રથી
શક્યું નથી	સાંગા ભરાએ = બરછી ભાલાદિ
તરવાર ઘાર પર = એ તલવારની	ચુભાવશે.

ભાવાર્થ -

શ્રી અક્ષરાતીત બ્રહ્મ રસ રૂપ પ્રેમ સ્વરૂપ છે. તેમને 'રસો વૈં

સઃ બ્રહ્મ વૈ રસઃ' અર્થાત્ બ્રહ્મ જ પ્રેમ છે, પ્રેમ જ બ્રહ્મ છે, એવું કહેવાય છે. એવા રસ રૂપ પ્રેમારૂપદ પરમાત્માના ચરણમાં કોઈપણ આત્માના પ્રેમમય સાધના વગર પહોંચવું, અકાટ્ય રૂપથી અસંભવ છે. એટલે હે સાધક આત્માઓ ! તે પરમાત્માના પ્રેમને અંતઃકરણમાં ધારણ કરીને, તે જ પરમાત્માના યુગલ ચરણોમાં પહોંચાડવાવાળા અનન્ય પરા પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિના માર્ગ પર કટિબદ્ધ થઈને પ્રવેશ કરો, અગર જો પરમાત્માને પ્રાપ્ત કરવા હોય તો ! કેમ કે એ રસ્તો નિઃસંદેહ અથાહ તેમ જ કઠિન છે. આ 'અનન્ય પરા દશઘા પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિ' ની ઘાટીને ચઢીને પાર કરવી જ પડશે. અપરા - માર્ગની ત્રણ પ્રકારની ટેડાઈ-લોક, વેદ અને કુળ મર્યાદા રૂપી ધર્મ પાલન દ્વારા આત્મોદ્ધારની આશાને પરિત્યાગ કર્યા વગર એ રસ્તામાં પ્રવેશ કરી શકાતો નથી. એ કારણે આજ સુધી આ રસ્તાને કોઈપણ શૂરવીર સાહસી અપનાવી તેની પર ચાલી શક્યા નથી.

આ માર્ગ પર ચાલવું તો તલવારની ધાર પર ચાલવા સમાન છે. અહીં આત્મસિનગાર કરીને જ ચાલી શકાય છે. આત્મ સિનગાર-આત્મીય જ્ઞાન દ્વારા નિશ્ચય કરીને દૃઢતા, ધૈર્યતા, નમ્રતા, ક્ષમા, વિવેક સહિત પ્રેમપૂર્ણ ઉગ્રતા આદિ ગુણોથી આત્મ સિણગાર કરીને જ આ માર્ગમાં પ્રવિષ્ટ થવું પડશે. કાયર લોકોના તો અહીં કામ જ નથી. ઉક્ત પ્રકાર આત્મ સિનગાર કરીને પણ અગર જો સાંવચેત થયા વગર ચાલ્યા, તો સામેથી શરીરના પ્રત્યેક અંગ તેમ જ રોમ-રોમમાંથી ષટરાગ તેમ જ વિષયાદિ રૂપી બચ્છી-ભાલાદિ આવીને ચુભવા લાગશે, જેનાથી નિષ્ઠા-નિયમોનો ભંગ થઈને માર્ગથી ચ્યુત થવું તથા તલવારની ધારથી કપાવું સંભવ થઈ શકે છે.

* મેં ચાહત ન સ્વાંત *

સાગર નીર ખારે લેહેરાં માર મારે ફિરેં,

બેટોં બીચ બે સુઘ પછાડ ખાવેં ।

ખેલેં મછ મિલે ગલેં લે ઉછાલેં,

સંઘો સંઘ બંધે અંધો યોં જો ભાવેં ॥૩૧॥

શબ્દાર્થ :-

સાગર = સંસાર રૂપી સાગરમાં	મગરમચ્છ
ખારે નીર = નમકીન -ખારા	મિલે = મળે છે
પાણીની	ખેલેં = તે રમાડે છે.
લેહેરાં = લહેરો, બાઢથી	ઉછાલેં = ઉપર ફેંકી દે છે અને
ફિરેં = વારંવાર	ગલેં લે = ગળી જાય છે
માર મારે = ગોદો મારે છે, પીટે છે	સંઘો સંઘ = અંગ-પ્રત્યંગમાં
બેટોં બીચ = શરીર રૂપી નાવમાં	બંધે = અજ્ઞાનમાં બંધાયેલાં
બેઠેલી જીવાત્મા	અંધો = અજ્ઞાન ગ્રસ્ત અંધા
બેસુઘ = બેહોશ, બેચિત્ત થઈને	લોકોને પણ
પછાડ ખાવેં = પછાડ ખાય છે	યોં જો = એવા જ
તથા ફૂલી જાય છે	ભાવેં = સારા લાગે છે,
છે	વિશ્વાસ થાય છે.
મછ = મોટા-મોટા ભયંકર	

ભાવાર્થ -

હે આત્માઓ ! જુઓ !! જે રીતે સાગરની અંદર ખારું,

નમકીન પાણી ભરેલું હોય છે અને પાણીની લહેરો, મોજાં -તરંગો વારે-વારે ઠોકર ખાતાં-ખાતાં જહાજને (માં) છલની (છિદ્ર)થઈને ડૂબવા અથવા પલટવાનો ડર રહે છે, તેવી રીતે આ શરીર રૂપી જહાજને પણ સંસારમાં વિસ્તૃત જન્મ-મરણ રૂપી ખારા પાણીમાં માયાવી વિષયુક્ત ઈચ્છા -તૃષ્ણા રૂપી લહેરો નિરંતર રાત-દિન ઠોકરો મારતી (લગાવતી) રહે છે. આ જહાજમાં બેસેલી જહાજવાન રૂપી જીવાત્મા લહેરો વગેરેની ઠોકરોને લીધે સંસારની વચોવચ બેચિત્ત-બેસુધ અવસ્થામાં પહોંચીને મનુષ્યવત્ કર્મોથી રચુત થઈ જાય છે. તથા શરીર રૂપી નાવ પલટવા તથા ડૂબવા લાગે છે. આ અવસ્થામાં અગર જો જહાજવાન જહાજ સહિત પોતાના બચાવ માટે સહારો-મદદ શોધે તો એ અફસોસની વાત છે. ત્યાં ભયંકર મગરમચ્છાદિ જલચરોના મુખમાં ફસાઈને ઘોડા ખાય છે.

તે પ્રમાણે અહીં, શરીર રૂપી જહાજની જહાજવાન રૂપી જીવાત્મા પણ પોતાના રક્ષાર્થ ધર્મની શરણ લઈને ધર્મવેત્તા, બ્રહ્મતત્ત્વ જ્ઞાતાઓની પાસે પહોંચી જાય છે. તે ભયંકર મગરમચ્છના રૂપમાં બેસી રહે છે. તે પેલી માયાવી ઠોકરોને લીધે બુદ્ધિ-વિવેક છલની થઈને બેશુદ્ધ-બેચિત્ત થઈ જીવાત્માઓના પ્રલયાન્તરગતના લક્ષ્ય જેવા સ્વર્ગ, વૈકુંઠ, નિરાકાર-નિરંજનાદિને જ અદ્વિતીય બ્રહ્મધામ કહીને તેના પ્રલોભન બતાવીને લક્ષ્ય રહિત થોથા જ્ઞાનમાં ફસાય છે. એવા બ્રહ્મ લક્ષ્ય રૂપી નિશાના વગર લોકોને ફસાવવાં, બિલાડી દ્વારા ઉંદરને ફસાવે તેમ જ છે. તર્ક-વિતર્ક દ્વારા અજ્ઞાની લોકોને પરાસ્ત કરવા અને તમને આત્મતારણના વિષયમાં વિશ્વાસ અપાવીને શિષ્ય-શિષ્યા બનાવવા બિલાડીને

* મેં ચાહત ન સ્વાંત *

ખેલતાં - ખેલતાં ઉંદરને ગળી જવાની જેમ જ છે. આ પ્રકારના ઘોકામાં પડી જાય છે. શરીરની પ્રત્યેક સંધિઓમાં એ માયાવી વિકાર જકડવાને લીધે, જે અંધાત્માઓને વિચાર - વિવેક કરવાની શક્તિ સમાપ્ત થઈ જાય છે. તેને એવા જ પ્રલોભન ભલીભાંતિ અવિનાશી લાગવા લાગે છે અને તે તેમને જ ગ્રહણ કરે છે તથા તે નિરંતર જન્મ-મરણ રૂપી ખેલમાં ખેલતી જ રહે છે.

દાહો દસે દસોં દિસ સબે ઘર્ખેં,

લાલ ઝાલા ચલેં ઇંડ ન ઝલાએ ।

ફોડ આકાસ ફિરે સિર સિખરોં,

એ ફલંગ ઉલંઘ સંગ ખસમ મિલાએ ॥૪॥

શબ્દાર્થ :-

સબે	= બધાના દિલની	બ્રહ્માંડમાં
દસોં દિસ	= દશો દિશાઓથી	સમાતી નથી.
ઘર્ખેં	= જવાળા, ભભકતી	સિખરોં = શિખરના
દાહો	= આગ	સિર = સિરના પણ
દસે	= ઉમડી રહી છે	ફોડ = ઉલંઘન કરી
ચલેં	= એ વધતી	આકાસ = આકાશમાં
લાલ	= આગની લાલ-લાલ	ફિરે = વ્યાપક થઈ રહ્યા છે
ઝાલા	= જવાળા વગેરે	ફલંગ = એક છલાંગમાં
ઇંડ ન ઝલાએ	= ચોંદલોક રૂપી	એ = એ બધું સિર શિખર,

આકાશ	ખસમ સંગ	= ઘનીની સાથે
ઉલંઘ = ઉલંઘીને	મિલાએ	= મળવું છે.

ભાવાર્થ -

આ સંસાર રૂપી સાગરમાં પંચભૌતિક શરીર ધારણ કરવાવાળા ચાવત્ પ્રાણીઓના અંતઃકરણ રૂપી દિલમાં દસો દિશાઓથી ઈચ્છા, તૃષ્ણા રૂપી ભલકતી આગ ઉમડી રહી છે, તે પણ નશ્વર લક્ષ્ય પ્રતિની ભૌતિકતા ઉપર્યુક્ત આગની કામ, ક્રોધ, લોભ, ઈર્ષ્યા-દ્વેષ રૂપી લાલ-લાલ જ્વાળા આકાશ-પાતાલના બધા પ્રાણીઓનો વિદવંસ કરી, બ્રહ્માંડના શિખર રૂપી સ્વર્ગ વૈકુંઠ વાસીઓને પણ અધમુઉં કરીને છોડી દે છે અથવા જન્મ-મરણ રૂપી નાચ નચાવતી રહે છે. આ પ્રમાણે આગની એ જ્વાળા ચૌદ લોકમાં ન સમાઈને, આકાશને ઉદ્દંઘન કરીને શિખરમાં ચારે બાજુ વ્યાપક રૂપથી ભ્રમણ કરી રહી છે. એટલા માટે હે આત્માઓ ! તે બધાને એક જ છલાંગમાં ઉલંઘીને પોતાના પ્રિયતમ અક્ષરાતીત ઘનીને મળવું ધડશે, ત્યારે જઈને પોતાનો આત્મીય ધ્યેય ફળીભૂત થઈ શકશે.

ઘાટ અવઘાટ સિલપાટ અતિ સલવલી,
તહાં હાથ ના ટિકે પપીલ પાએ ।
વાઓ વાએ બઢે અગિન ફૈલાએ ચઢે,
જલેં પર અનલેં ના ચલે ઉડાએ ॥૫૧॥

શબ્દાર્થ :-

ઘાટ	= અક્ષરાતીત ઘાટમાં ઉતરવાનો રસ્તો	વાએ	= ચાલે છે
અવઘાટ	= અથાહ, અગમ્ય છે	અગિન	= આગની જ્વાળાઓની જેમ
સિલપાટ	= સંગેમરમર પત્થરથી બનેલાં ફર્શની જેમ	ચઢે	= ઉમડી રહી છે
અતિ	= અત્યંત ચીકણું છે,	ફેલાએ	= ફેલાઈ રહી છે અને એ આગ
સલવલી	= લીલ (શેવાળ) થી ભરેલું છે.	અનલેં	= આત્મા રૂપી પક્ષીના
તહાં	= એ રસ્તામાં	પર જલેં	= પર (પાંખ)ભરમ કરીને તોડી દે છે (થઈને તૂટી જાય છે)
હાથ	= હાથ દ્વારા પકડવાનું તો શું	ચલે ના ઉડાએ	= ન ચાલી શકે છે, અને ન ઉડી શકે છે.
પપીલ પાએ	= કીડીના પગ પણ		
ના ટિકે	= ટકી શકતા નથી.		
વાઓ બઢે	= અહીં હવા જોરથી		

ભાવાર્થ-

શ્રી અક્ષરાતીત પ્રેમારુપદ બ્રહ્મઘાટમાં પહોંચવા-ઉતરવાનો રસ્તો એક તો અથાહ, અગમ્ય, વિકટ છે, તો બીજો સંગેમરમરના પત્થરથી બનેલાં ફર્શની જેમ અત્યંત સપાટ અને લીલ શેવાળ ચુકત ચીકણો છે કહોર દિલ જ સંગેમરમર પત્થર છે. તથા અનેકો જન્મોના

સંચિત અશુભ કર્મોના વિકાર રૂપી પાપ જ લીલયુક્ત ચિકનાઈ છે. ભક્તિ-સેવા રૂપી માર્ગમાં દિલ પ્રધાન છે. કઠોર દિલમાં ભક્તિ ચા સેવા ભાવનું પ્રગટ થવું અસંભવ છે. નિશ્ચિત નિઃશંક જ્ઞાન વગર અહીં મન રૂપી પગ (પાંવ) ટકી શકતો નથી અને ચિત્ત રૂપી હાથથી એ પકડી પણ શકતા નથી. કીડીના પગને પણ અટકવું-ટકવું જ્યાં મુશ્કેલ છે, એવા માર્ગ પર મન તથા ચિત્તના આધાર પર સફળતા પ્રાપ્ત કરવી છે. કદાચ ચેન-તેન-પ્રકારેણ ચાલતાં-ચાલતાં આગળ પણ વધે તો કામ, ક્રોધ, લોભ રૂપી અગ્નિને ઈચ્છા, તૃષ્ણા રૂપી તેજ હવા મળી જાય છે અને તે અગ્નિ ચારે બાજુ ફેલાવા લાગે છે. એ અગ્નિ શરીરની અંદર હૃદય રૂપી ગુફામાં બેસેલા આત્મા રૂપી અનલ પક્ષીના પ્રેમ તથા વિશ્વાસ રૂપી બંને પરો (પાંખો) ને ભસ્મ કરી ગિરાવી (ફેંકી) દે છે. ત્યારે આત્મા રૂપી પક્ષી નિષ્ઠા ચ્યૂત થઈ જવાથી ન ક્યાં ચાલી શકે છે, ન ઉડી શકે છે, અને ન તો કોઈ પરમાત્માની પાસે જ પહોંચી શકે છે, એટલા માટે-

પહેન પાખર ગજ ઘંટ બજાએ ચલ,

પૈઠ સંકોડ સુઈ નાકે સમાએ ।

ડાર આકાર સંભાર જિન ઓસરે,

દૌડ ચઢ પહાડ સિર ઝાંપ ખાએ ॥૬॥

શબ્દાર્થ :-

હે આત્માઓ !

પાખર = પોશાક

પહેન = પહેરવો પડશે અને

ગજ ઘંટ = હાથીની ચાલથી ઘંટા

બજાએ ચલ = બજાવતા ચાલવું	સંભાર	= યત્નપૂર્વક
પડશે	આકાર કાર	= શરીરને સમર્પિત કરી
આ પ્રકારથી-	દૌડ	= દોડતાં-દોડતાં.
પૈઠ સંકોડ = અંગાદિને સમેટીને	પહાડ ચઢ	= પહાડ પર ચઢી
પ્રવેશ કરી		અને શિખર પર
સુઈનાકે = સોયના છિદ્રમાંથી	સિર	= સિરથી
સમાએ = પાર થવું છે.	ઝાંપ ખાએ	= છલાંગ લગાડવી છે.
જિન ઓસરે = પાછળ ન ખસ !		
નિશઃક થઈને		

ભાવાર્થ-

હે આત્માઓ ! શીલ-સંતોષ રૂપી પોશાક પહેરી લો. અને અટલ(દૃઢ-મક્કમ) થઈને ઘૈર્યતા પૂર્વક નિશ્ચિત રૂપથી આત્મીય તારતમ જ્ઞાનના નિડર રૂપી ઘંટા લટકાવી દો. અનન્ય પ્રેમ લક્ષણા ભક્તિમાર્ગ પર પણ માધુર્ય ભાવની મસ્તીમાં આત્મીય પ્રેમ વૃદ્ધિ કરતાં-કરાવતાં હાથીની ચાલથી ચાલો. પ્રેમભક્તિ માર્ગ પર ચાલવાના સમયે નિરંતર વિનમ્રતા ગુણ ધારણ કરો અને ગુણ, અંગ, ઈન્દ્રિય વગેરેને યત્ન પૂર્વક સંભાળતાં 'પ્રેમ સેવા' રૂપી સોયના કાણાંને પાર કરવા માટે લઘુતા ધારણ કરવાના પ્રત્યે સદા સાવધાન તથા હોશિયાર રહો. પ્રેમ સેવાની ગહનતાનો મોટા-મોટા યોગેશ્વરાદિ પણ પાર પામી શક્યા નથી. પરતું તમે લોકો તો 'સેવાની સેવા દાખું સાર' અર્થાત્ સર્વોત્તમ રૂપમાં તે પથના રાહી બનીને બધાને પથ પ્રદર્શન કરાવતાં અને સર્વાત્માઓના ચેતનની સેવા

કરવામાં પોતાના અંતઃકરણની વૃત્તિ અંગ, ઈન્દ્રિય વગેરે સંભાળીને
હવન-હોમ કરવામાં અગ્રગણ્ય બનો. આ જીવનનો ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ
પ્રેમમય સેવામાં દોડ-ધૂપ લગાડવામાં વીતાવી દો. પ્રેમ સેવા રૂપી
પહાડ પર ચઢીને પરાકાષ્ઠા (છેલ્લી હદ) રૂપી શિખર અર્થાત્
ચેતનના મૂલાધાર ચિદ્ધન સ્વરૂપ અક્ષરાતીત પ્રાણ પ્રિયતમના
યુગલ ચરણોમાં છલાંગ લગાડવી છે અથવા જાગૃત થવું છે.

બોહોત બંધ ઈંદ ઘંઘ અજૂં કૈ બીચમે,
સો દેખે અલેખે મુખ ભાખ ન આવે ।
નિરાકાર સુંન પાર કે પાર પીઉ વતન,
ઈત હુકમ હાકિમ બિના કૌન આવે ॥૭૭॥

શબ્દાર્થ :-

આ સંસાર સાગરમાં	ભાખ ન આવે = બતાવી
અજૂં બીચમે = અત્યારે પણ	અથવા કહી
વચ-વચમાં	શકાતું નથી
કૈ બોહોત = અનેકો પ્રકારથી,	અલેખે દેખે = અનગણિત
બહુ જ	દેખાય છે
બંધ-ઘંઘ = બંધન રૂપી	નિરાકાર = સાકાર, નિરાકાર
વ્યવહારીક	- તથા
ઈંદ = ઉલ્લસન	સુંન = મોહમાયા શૂન્યાદિથી
સો મુખ = તેને મુખથી,	પાર કે = પરે અક્ષર પુરૂષથી પણ

પાર	=	પરે અક્ષરાતીતમાં	બ્રહ્મના
પીઉ વતન	=	પ્રિયતમના	હુકમ બિના = આ જ્ઞાની વગર
		બ્રહ્મધામમાં જવું	(અનધિકારી)
		છે.	કૌન આવે = કોણ આવી શકે
ઈત	=	આ ધામમાં	છે ? કોણ નથી
હાકિમ	=	સર્વાધ્યક્ષ અક્ષરાતીત	આવી સકતા.

ભાવાર્થ-

અહીં સંસારની વચ્ચે, જીવનમાં આ અનેકો પ્રકારના નિર્રથક બંધન કુળ મર્યાદા, લોક-લાજ મર્યાદાની રૂપમાં વિસ્તૃત છે. આ સંસાર શરીર સંબંધી વ્યવહારિક વિષયની ઉલ્લસનોની સાથે જ આત્મીય સાધન વિષયક પણ બેસુમાર નિર્રથક ઉલ્લસન જોવામાં આવે છે. જેનું વર્ણન હું કરી શકતો નથી. એ બધું આત્મીય સાધન વિષયક કાંટા રૂપી બાધક છે. જેનો ન તો કોઈ સાર છે અને ન તો કોઈ પાર જ છે. હે આત્માઓ ! તે બધાને ઉલંઘી સાકાર, નિરાકાર, ક્ષરપુરૂષની હદ આદિ શૂન્યથી પરે, સૃષ્ટિના કારણ રૂપી અવિનાશી અક્ષરપુરૂષથી પણ પરે, આત્માધાર અક્ષરાતીત પ્રિયતમના બ્રહ્મધામમાં પહોંચવું છે. ત્યાં અક્ષરાતીત ધામમાં, સ્વયંસિદ્ધ સર્વાધ્યક્ષ રૂપી અક્ષરાતીત ધની - પ્રિયતમની આજ્ઞા વગર તથા તે પ્રિયતમની સંબંધી આત્માઓના સિવાય શું બીજું કોઈ અનધિકારી જીવ પહોંચવાની ચેષ્ટા કરી શકે છે? ત્યાં બીજું કોઈ પહોંચી શકતું નથી.

મન તન વચન લગે તિન ઉતપન,
 આસ પિયા પાસ બાંધ્યો વિસવાસ ।
 કહે મહામતિ ઈન ભાંત તો રંગ રતી,
 દૈ પિયા આગ્યા જાગ કરું વિલાસ ॥૮॥

શબ્દાર્થ :-

પ્રકરણ-૯, ચૌ. ૪૬.

મન તન = મનમાં અને શરીરમાં	થઈને કહી રહી છે કે-
વચન = વચનોમાં પણ	ઈન ભાંત = આ પ્રકાર, ઉપરોક્ત પ્રકાર
લગે = થઈ રહ્યું છે	તો = તો હું સ્વયં
તિન = તે બધામાં	રંગ રતી = આનંદ વિભોર ગદ્-ગદ્ થઈ રહી છું
ઉતપન = ઉત્પન્ન	દૈ પિયા = હે પ્રિયતમ ! આપો
આસ = અતૂટ આશા	આગ્યા = આદેશ તો
પિયા = પ્રિયતમ-સ્વામીથી	જાગ = હું સર્વ સખિયો સહિત ધામમાં જાગૃત થઈને
પાસ = મળવાની	કરું = કરે
બાંધ્યો = લાગી રહી છે, બંધાઈ રહી છે	વિલાસ = આમોદ - પ્રમોદ રૂપી લીલામાં આપની સાથે વિલાસ
વિસવાસ = અકાટ્ય રૂપથી વિશ્વાસ	
કહે = શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખી	
મહામતી = મહામતી દર્જમાં	

* હુબ મેહેબૂબકી આસક *

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ ઘની ! મારા શરીરમાં, મનમાં અને વચનોમાં તથા સર્વાંગમાં ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ ઉત્તરોત્તર પિયા મિલનની આશા ઉત્પન્ન થઈ રહી છે અને એ આશા બદાયથી પિયા મિલનના અવિકલ્પ અતૂટ વિશ્વાસ બંધાઈ રહી છે. પિયા મિલનની તે શુભ ઘડી મુહૂર્તનો ઇંતજાર કરતાં હું એકીટશે નિહારી રહી છું. મહામતિ દર્જમાં સ્થિત શ્રી ઇન્દ્રાવતી પ્રાર્થના કરતાં કહી રહી છે કે હે પિયા ! ઉપરોક્ત પ્રકારથી હું તો સ્વયં જ પિયાના પ્રેમમાં -પ્રેમાનંદમાં વિભોર થઈ રહી છું. એટલા માટે હે પ્રિયતમ ઘની ! હવે તો આપની આજ્ઞા પ્રાપ્ત કરવાની યાહના લઈને એકી નજરે નિહારતાં આપની આજ્ઞાની ઇંતજાર આશામુખી છું, અગર જો આપ આજ્ઞા આપો, તો અમે બધી સખિયા ધામમાં જાગૃત થઈને હર્ષ ઉલ્લાસ-ઉમંગની સાથે આમોદ-પ્રમોદ રૂપી લીલામાં આપની સાથે વિલાસ કરે.

* હુબ મેહેબૂબકી આસક પ્યાસ લે *

હુબ મેહેબૂબકી આસક પ્યાસ લે,

યાહે સાફ સરાબ સુરાહી સકા ।

પીવતે પીવતે પીઉકે પ્યાલે સોં

હુઈ હાલમે લાલ પી મસ્ત બકા ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

હુબ	= પ્રેમ, પ્યાર -સ્નેહ	પ્યાલે સોં	= નાનું કટોરો જેવું
મેહેબૂબ કી	= પ્યારે પ્રિયતમ કે	માટીનું પાત્ર	
આસક	= પ્રિયતમા, પ્યારી	(તારતમ જ્ઞાન	
	પ્રેમિકા	રૂપી પ્યાલા)	
પ્યાસ લે	= ગહેરી પ્યાસવાળી	હુઈ	= થઈ ગઈ, બની ગઈ
ચાહે	= અભિલાષા-ચાહ	હાલમેં	= વર્તમાનમાં (આ જ
સાફ	= સ્વચ્છ, શુદ્ધ		સંસારના શરીરમાં)
સરાબ	= મદિરા, જામ(પ્રેમરૂપી)	લાલ	= લાલના પ્રેમમાં લાલ
સુરાહી	= જ્ઞાન રૂપી વાસણદ્વારા		થઈને (અહં બ્રહ્માસ્મિ
સકા	= પીવડાવવાવાળા		રૂપી થયા)
	મેહેબૂબ-પ્રિયતમ	પી	= પાન કરકે
પીવતે-પીવતે	= વારંવાર પીતાં-	મસ્ત	= યૌવન પૂર્ણ તૃપ્ત
	પીતાં		(મદમસ્તી)
પીઉકે	= પ્રિયતમના	બકા	= અખંડ ધામની

ભાવાર્થ-

આ સંસાર સાગર રૂપી ખેલમાં અક્ષરાતીત ધામના પ્યારા ઘની - પ્રિયતમ સંબંધી જેટલી પણ સખિયો છે, તે પોતાના પ્રાણપ્યારા પ્રિયતમના પ્રેમની પૂર્ણ પ્યાસી અર્થાત્ ગહેરી પ્યાસી છે. અતઃ શ્રી તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પોતાના ધામઘનીના સાથની પૂર્વ સંબંધની જાણકારી પ્રાપ્ત કરતાં જ તે પોતાના ઘનીના હાથો દ્વારા સ્વચ્છ-અદૂત, પવિત્ર પ્રેમ રૂપી શરાબ (મદિરા)નું પાન

* હુબ મેહેબૂબકી આસક *

કરવાની બહુ જ ઈચ્છુક બની ગઈ છે. પોતાના ધની - સ્વામીની સાથે તે મસ્તી પૂર્ણ પ્રેમનું આસ્વાદન કરવા ચાહે છે. નિજધનીના હાથથી વારંવાર પ્રેમ રૂપી મદિરાનું પાન કરતાં-કરતાં તે વાસ્તવિક પ્રેમની આવેશ વિભોર મસ્તીમાં તદોગત પરિણત થઈ ગઈ છે. તે આવા સંસારની વચ્ચે પંચભૌતિક શરીર દ્વારા જ ધામના વાસ્તવિક પ્રેમના નશાના ખુમારમાં પોતાના ધની - સ્વામીની સાથે પ્રેમ રૂપ રંગાઈ ગઈ છે. ધામની એ બ્રહ્માત્માઓ અહીં ધનીના પ્રત્યક્ષ પ્રેમના આસ્વાદન કરી પૂર્ણ મસ્તીમાં પ્રેમોન્મત થઈ ગઈ છે.

દિલ પરસ સરસ ભયો અરસ ઈલાહી,
દોઊ ચુભ રહે દિલસોં દિલમિલ ।
ન્યારી ના હોએ પ્યારી આપમારી,
ચલ વિચલ ના હોએ વાહેદત અસલ ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

દિલ = અન્તઃ કરણ રૂપી દિલ (તે આત્માઓના)	તારતમ જ્ઞાનથી
પરસ = પ્રેમ રૂપી શરાબના સ્પર્શથી	દોઊ = પ્રિયતમ-શ્રીરાજજી પ્રિયતમા-સખિયો બંનેચ
સરસ = અતિ સુંદર યોગ્ય પાત્ર	ચૂભ રહે = ગહેરા પ્રેમમાં ઓત પ્રોત થઈ ગયા
ભયો = બની ગયા	દિલસોં = પ્રિયતમના દિલથી
અરસ = શ્રી પરમધામના	દિલ = દિલ (સખિયોના)
ઈલાહી = અક્ષરાતીતના	

મિલ = મળતાં જ એક બીજામાં	ચલ વિચલ = શંકા-ઉપશંકા
એકાત્મ થઈ ગયા	રૂપી ચક્કરમાં
ન્યારી = અલગ, હવે	ફસાઈને સમર્પિત
ના હોએ = રહેશે જ નહીં	થવામાં
પ્યારી = ધનીની પ્રિયતમા	ના હોએ = નહીં થઈ
સખિયો	વાહેદત = અદ્વૈત ભાવ
આપમારી = અપને આપ	(સ્વકીયા ભાવમાં)
(પોતાને મિટાવીને)	અસલ = મૂલ સંબંધના પ્રતિ
પ્રિયતમના પ્રતિ	દઢ રહ્યા, વિચલિત
સમર્પિત થઈને પણ	ન થયા.

ભાવાર્થ-

પ્રિયતમ પરમાત્મા શ્રી રાજજીના મધુર પ્રેમના સ્પર્શ માત્રથી જ અંગના-બ્રહ્માત્માઓના હૃદય નિજ પ્રિયતમના સુન્દરધામ બની ગયા. જેનાથી તે સખિયોના દિલ પ્રિયતમના દિલની સાથ મળીને એકાકાર-એકદિલી થઈ ગયા. એના પછી પોતાના “મેં પન અહં ભાવ” ને તિલાજંલી આપીને સ્વયંને સમર્પિત કરવાવાળી બ્રહ્મધામની એ સખિયો પોતાના ઘણીથી ક્યારેય પણ, કોઈપણ ક્ષણ અલગ થઈ નહીં. તે સખિયોના અદ્વૈત ભાવમાં ન ક્યારે કમી આવી સકી અને ન એ ક્યારેય પોતાના મૂલ સંબંધથી વિચલિત થઈ ગઈ, અવિચલ રહી.

લગી સો લગી આતમ અંદર લગી,
 યો અંતર આતમ જગી જુદી ન હોએ ।
 સરભર ભઈ પર આતમ યોં કર,
 યોં તેહે દિલી મિલી છોડ સકે ન કોએ ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

લગી સો લગી = લાગી ગઈ તે લાગી ગઈ (ક્યાં ?)	સરભર = ઓતપ્રોત, સરાબોર
આત્મા = આત્માના	ભઈ = થઈ (બરાબર- એકદિલી એ)
અંદર = અન્તઃકરણમાં	પરઆતમ = પરાત્મા-પરમાત્મા
લગી = લાગી ગઈ (ક્યાં લાગી?)	સાથે આત્મા- પરાત્મા
યોં = આ રીતે (પ્રેમ રૂપી શરાબના નશા)	યોં કર = આ રીતે
અંતર = અન્તઃકરણમાં	યોં = આ પ્રમાણે તે
આતમ = આત્માની	તેહે દિલી = પ્રિયતમ- પરમાત્માના
જગી = જાગ્રત થઈ ગઈ, આત્મા	દિલથી
જુદી = અલગ	મિલી = એ દિલ (તે આત્મા ઓના) મળી ગયા
ન હોએ = નહીં થઈ, પોતાના સંબંધી ઘનીથી	છોડ સકે = છોડી સકતા (હવે અલગ હોય નહિ

એકબીજાથી)		પ્રિયતમામાંથી
ન કોએ = પ્રિયતમ અને		કોઈપણ નહીં.
ભાવાર્થ-		

અહીં જાગનીના બ્રહ્માંડમાં શ્રી પરમધામ અક્ષરાતીતની સંખિયોમાં પ્રિયતમ ધનીના પ્રતિ જે સ્વકીયા ભાવની લગન લાગી હતી, તે લગનના અંતરાત્મા સુધીની ગહેરાઈમાં પહોંચી જવાથી સુષુપ્તાવસ્થામાં સ્થિત એ આત્માઓ હવે જાગ્રત થઈ ગઈ. આ પ્રમાણે આત્મ જાગૃતિ પછી એ આત્માઓ પોતાના પ્રિયતમ ધામઘણીથી કોઈપણ હાલતમાં અલગ-જુદી રહી શક્તી નથી અને રહે પણ નહીં. ઉક્ત પ્રકારથી સંપૂર્ણ જાગ્રત સખિયો પૂર્વ ત્રિકાલ સંબંધી પોતાના પ્રિયતમની સાથે પ્રેમ વિભોર અવસ્થામાં ઓતપ્રોત થઈ ગઈ. એ બ્રહ્માત્માઓ અહીંયા જાગ્રતવસ્થામાં આ રીતે સ્થિર થઈ ગઈ કે હવે તેમની સૂરતાને એક પલ યા અર્ધ ક્ષણ માત્ર માટે પ્રાણ તેમના પણ પ્રિયતમથી છોડાઈ શકાતા નથી, છૂટી શકતા નથી.

મહામત દમ કદમ ન છૂટે ઈન ખસમ કે,

હુઆ મોહોલ માસૂકકા મેરે દિલ માહીં ।

એક અવલ બીચ આઈ સો એક હુઈ,

આખર એક કા એક મોહોલ બીચ ઓર નાહીં ॥૪॥

પ્રકરણ-૧૦, ચૌ. ૫૦.

શબ્દાર્થ :-

મહામત = મહામતિ દર્જમાં	સાથે ધામમાં)
રહીને ઇન્દ્રાવતી કહે	બીચ આઈ = વચ્ચે આવીને
છે કે	(વ્રજ રાસમાં
દમ = એક શ્વાસ માત્ર પણ	અલગ થઈ ગયા)
કદમ = ચરણ કમલ	સો એક = ત્યાંથી આવીને એક
ન ધૂટે = નહિ ધૂટશે, મારાથી	થઈ ગયા
ઈન = મારા તે	હુઈ = (જાગનીના બ્રહ્માંડમાં)
ખસમ કે = અક્ષરાતીત	આખર = ધામમાં ઉઠ્યા પછી
પ્રિયતમના	એક કા એક = અમે બધા એક છે
હુઆ = સુંદરશય્યા બની ગયા છે	જ
મોહોલ = રંગમહલ - ઘર	મોહોલ બીચ = શ્રી પરમધામ
માસૂકકા = મારા પ્રિયતમના	રંગમહલમાં તો
મેરે દિલ = મારું દિલ (મનમંદીર)	ઔર = અમારા (શ્રી યુગલ
માર્હી = ની અંદર (અંતઃ	સ્વરૂપ અને બાર
કરણમાં)	હજાર સિવાય)
એક અવલ = એક હતા પહેલાં	નાર્હી = બીજું કોઈ છે જ નહિ.
(પ્રિયતમની	

ભાવાર્થ-

અગ્રગણ્ય સખી શ્રી ઇન્દ્રાવતી મહામતિ દર્જમાં રહીને પોતાના ધામની સખિયોના પ્રતિ કહી રહી છે કે - હે મારી ધામની

* અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ *

સખિયો ! હવે તો મારા પ્રિયતમ શ્રી રાજજીના ચરણકમલ મારા હૃદય મંદિરથી એક ક્ષણ યા પલમાત્ર માટે પણ દૂર રહી શકતા નથી કેમ કે મારા હૃદય-મન મંદિરમાં પ્રિયતમના મનોનુકૂળ મનમોહિત સુખ-શય્યા સજેલી છે. હે સખિયો ! મૂલ અક્ષરાતીત શ્રી પરમધામમાં અમે બધા એક જ તો હતા (અમે ધનીમાં, ધની અમારામાં), તત્પશ્યાત્ વચ્ચે અર્થાત્ વ્રજ તથા રાસલીલામાં પૂર્વ વિસ્મૃતિના લીધે અમે બધા સાથે હોવા છતાં પણ ધનીથી અલગ થઈ ગયા. પરંતુ અહો ! આ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં તો ધનીની કૃપા અર્થાત્ તારતમ દ્વારા જાગૃત થતાં જ ધનીની સાથે એકાત્મ થઈ ગયા. હવે અંતમાં પણ અર્થાત્ શ્રી દિવ્ય અક્ષરાતીત પરમધામમાં પણ અમે જાગૃત થયા પછી પૂર્વવત્ અદ્વૈત જ રહેવાવાળા છે. ત્યાં તો ક્વેત ભાવનું અસ્તિત્વ જ ક્યાં છે.

* ચતુર ચૌક્ષ ચેતન અતિ ચોપસૌ *

ચતુર ચૌક્ષ ચેતન અતિ ચોપસૌ

કૂપત કર સબ અંગ કમર કસે ।
સુંદર સેજયા સનકૂલ તન રૂહ રચી,
માસૂક દિલ મોમિન મોહોલ માંહે બસે ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

ચતુર	=	ચતુરાઈ પૂર્ણ	ચેતન	=	ચિદ્ધન સ્વરૂપ છે
ચૌક્ષ	=	નેહેચલ, એકરસ	અતિ	=	અધિકાધિક

* ચતુર ચોક્સ ચેતન *

ચોપસોં = મનમોહક પ્રેમ પૂર્ણ ભાવથી ઓતપ્રોત	સનકૂલ = પ્રસન્નતા પૂર્વક તન = પોતાના શરીરના દિલમાં
કૂપત = પૂર્ણશક્તિ	રૂહ = બાર હજાર રૂહોં (બ્રહ્માત્માઓ) એ
કર = લગાડીને	રચી = બનાવી લીધી છે
સબ અંગ = સંપૂર્ણ અંગાદિથી	માસૂક = ધામ ધની (શ્રી રાજજી)
કમર = હિંમત	દિલ મોમિન = દિલ રૂપી બ્રહ્માત્માઓને
કસે = બાંધેલી છે (એવા પોતાના ધનીને)	મોહોલ = હૃદય ધામની
સુંદર = દિલ રૂપી હૃદય ધામના સુંદર મહેલમાં	માંહે બસે = અંદર વિરાજમાન થયા
સેજયા = સુખ શેજયા (શય્યા)	

ભાવાર્થ-

પ્રિયતમ ધામધની શ્રી રાજજીનું સ્વરૂપ ચતુરાઈ યુક્ત અત્યંત ચતુર, મનમોહિત તથા એકાગ્રતા પૂર્ણ દઢ નિશ્ચયતાનો ભાવ લઈને છે. સાથે તેમના સર્વાંગ પૂર્ણ શક્તિસંપન્ન કમર બાંધેલ શૂરવીરની જેમ દેખાય છે. સ્વયંસિદ્ધ પ્રિયતમ પોતાના સંપૂર્ણ ગુણો તથા શક્તિઓથી સંપન્ન, આદિ અંતથી રહિત પૂર્ણાત્પૂર્ણ રૂપેણ સુસજ્જિત રહે છે. એવા અમારા પ્રિયતમ પોતાની અંગભૂતા સ્વરૂપ અમે અંગનાઓના પંચભૌતિક શરીરને પ્રસન્ન હૃદય ધામને પોતાની સુખશય્યા બનાવીને વિરાજમાન થઈ ગયા છે.

મન તન જોવન ચઢતા નૌતન,

આયા અમરદ આસક ઈસક ગંજ લે ।

અધુર અમૃત મુખ દંત રસના રસ,

નિત નએ સુંદર સબ દેખે ચઢતે ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

મન તન જોવન = મન, શરીર તથા ચૌવનાવસ્થા	મુખ દંત = ચમકીલું મુખારવિંદ તથા સુંદર દંતપંક્તિઓ
ચઢતા = પલ-પલ વધતાં, ઉમડતાં	રસના = અને મધુર મિઠાસચુક્ત જિહ્વા
નૌતન = નવા-નવા જોવામાં આવે છે	રસ = પ્રેમ ભરી તથા નિત નએ = નિત્યપ્રતિ નવા- નવા
આયા = આવ્યા છે (ખેલમાં)	સુંદર = અતિ સુંદર શોભાપૂર્ણ
અમરદ = કિશોરાવસ્થાવાળા	સબ = સર્વાંગમાં
આસક = બ્રહ્માત્માઓની પાસે	દેખે = જોવે છે (જુએ છે)
ઈસક = પ્રેમ રૂપી	ચઢતે = ઉત્તરોત્તર વધતાં ઉમડતા જ રહે છે.
ગંજ લે = ખજાના લઈને	
અધુર = માસૂકના અઘર (હોઠ)	
અમૃત = અમૃતમય પ્રેમભર્યા	

ભાવાર્થ-

પ્રિયતમ સ્વરૂપના તન, મન અને ચૌવનાવસ્થાની શોભાસુન્દરતા ક્ષણ-પ્રતિક્ષણ નીતનવા રૂપમાં વધતી તથા ઉમડતી દેખાય છે. આ જાગનીના બ્રહ્માંડ અર્થાત્ ખેલમાં કિશોરાવસ્થાથી યુક્ત પ્રાણવલ્લભ પ્રિયતમના અપાર અમૃત ભર્યા હોઠ, સુંદર ચમકીલી દંતપંક્તિ મુખારવિંદ તથા મધુર મિઠાશ રસયુક્ત જિહ્વા સર્વાંગ સહિત નિત્ય પ્રતિ ઉત્તરોત્તર વધતી તથા ઉમડતી શોભા-સુન્દરતાથી સુસજ્જિત ખેવામાં આવે છે.

નિલવટ બંકે નૈન નાસિકા શ્રવણ,

કૌલ કૈલ હાલ નિત નવલે દેખાએ ।

રૂહ ભી રંગ રસ ચંચલ ચપલ ગત,

મોહન મોહી મોહની મહ હો જાએ ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

નિલવટ	= લલાટ	હાલ	= વ્યવહાર કરવો.
બંકે	= ટેઢી (વાંકી)	નિત	= નિત્ય પ્રતિ
નૈન	= નજર	નવલે	= નવા-નવા જ
નાસિકા	= નાક	દેખાએ	= દેખાઈ આવે છે.
શ્રવણ	= શ્રવણ, કર્ણ	રૂહ ભી	= બાર હજાર સખિયો પણ
કૌલ-કૈલ	= કહેવું, ચાલચલન	રંગ રસ	= પ્રેમાનંદમાં
અને		ચંચલ	= ચંચલતાપૂર્ણ

(માસૂકના મિલનમાં)	મોહની = બ્રહ્માત્માઓ પણ
ચપલ = મોહિની ચાલ	મહ હો જાએ = અદ્વૈત એક થઈ
ગત = ધારણ કરે છે	ગઈ, મળી ગઈ.
મોહન મોહી = ધનીને મોહિત કરતાં	(પ્રિયતમ ધની સાથે)

ભાષાર્થ-

પ્રાણ પ્રિયતમ ધની જ્યારે તિરછી (ત્રાંસી) નજરથી જુએ છે, ત્યારે તેમની તિરછી નજરની સાથે-સાથે તેમના વિશાલ લલાટ, નાક-કાનાદિ બધા અંગ ત્રાંસા દેખાય છે. તેમની બોલ-ચાલ, ચાલ-ઢાલ, તથા એક-બીજાથી થવાવાળો વ્યવહાર પણ ટેડો તથા દિન-પ્રતિદિન નવા-નવા જ દૃશ્યમાન થાય છે. પ્રિયતમના ઉપરોક્ત રંગ ઢંગ જોઈને બાર હજાર પ્રિયતમાઓ પણ પ્રેમ રૂપી આનંદરસમાં વિભોર થઈને અતિ ચંચલ અને મનમોહિત ગતિમાં પરિણાત થઈ ગઈ. તત્પશ્ચાત્ પોતાના પ્રાણવલ્લભ પ્રિયતમને મનમોહિત કરતાં બ્રહ્માત્માઓ - પ્રિયતમાઓ પણ પ્રિયતમની સાથે અદ્વૈત એકાકાર થઈ ગઈ.

ભાષતી મહામતિ અરસ રૂહે ઉમતી

પૂરન કર પ્રીત પ્રેમે પોહોંચાઈ ।

અરસ વાહેદત ખિલવત ખસમકી,

હુજત નિસબત લિએ ઈત આઈ ॥૪॥

પ્રકરણ-૧૧, ચો. ૫૪.

શબ્દાર્થ :-

ભાષતી = ઈન્દ્રાવતી સખી કહે છે	બ્રહ્માંડથી)
મહામતિ = મહામતિ દર્જમાં થઈ	પોહોંચાઈ = ધામમાં પહોંચાડે છે
અરસ રૂહે = ધામની તે આત્માઓ	અરસ = અખંડ અવિનાશી ધામ
ઉમતી = રૂપી જમાતને	વાહેદત = અદ્વૈતમાં
પૂરન = બધી બાજુથી પૂર્ણ (તારતમ જ્ઞાનની સમજદ્વારા)	ખિલવત = ઘર છે (અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ)
કર = કરીને	ખસમકી = પ્રિયતમ ઘનીજીના, તે ઘરમાં
પ્રીત = પ્રેમ (ધામઘનીના સાથ પૂર્વના)	હુજત = દાવા
પ્રેમે = પ્રેમ દ્વારા જ (જાગનીના	નિસબત = પૂર્વ સંબંધના
	લિએ = લઈને
	ઈત = અહીં (અદ્વૈત ધામમાં)
	આઈ = આવી ગઈ બ્રહ્માત્માઓ

ભાવાર્થ-

મહામતિ દર્જમાં થઈને શ્રી ઈન્દ્રાવતી કહે છે કે સૃષ્ટિ પૂર્વ સનાતન બ્રહ્મધામ (પરમધામ)ની બ્રહ્માત્માઓને આ સંસાર પણ આ રીતે તારતમ જ્ઞાનના માધ્યમથી પૂર્ણ પ્રેમ પ્રદાન કરી ધામઘનીએ તેને પ્રેમપૂર્વક દિવ્ય પરમધામમાં આ શરીરમાં જ હોવા છતાં પહોંચાડી દીધાં. અદ્વૈત પરમધામના એકાંત સ્થાન (મૂલ મિલાવા)માં બેઠેલી તે આત્માઓ પોતાના ઘની તથા ધામના

સંબંધનો પૂર્ણ દાવો લઈને આ નશ્વર સંસારથી પોતાના ધામમાં પાછી આવી, જે ધામથી ખેલ જોવા માટે સૂરતાના રૂપમાં આવી હતી.

* નૂર નગન ચેતન ભૂષન રથે *

નૂર નગન ચેતન ભૂષન રથે,
અંગ સંગ દેખે સબ ચઢતે રોસન ।
યો ખેંચ ખડી કરી ઈલમ ખસમ કે,
લઈ જોસ ફરામોસ સે હોસ વતન ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

નૂર = પ્રકાશ રૂપી (શ્રી રાજજીના) સિનગારમાં	દેખે = એવા દેખાય છે, પ્રતીત થાય છે કે
નગન = નંગાદિ છે	સબ = પહેરેલાં બધા ભૂષણોમાંથી
ચેતન = ચિદ્ધન(ચેતન સ્વરૂપ)	ચઢતે = ઉત્તરોત્તર ઉમડીને વધતાં
ભૂષન = પહેરેલાં ભૂષણાદિ પણ	રોસન = તેજયુક્ત, જોત, પ્રકાશ
રથે = સજેલાં છે	યો ખેંચ = આ પ્રમાણે આકર્ષિત કરી (આસિકના
અંગ = શ્રી રાજજીના અંગોના	
સંગ = સંગ (સ્પર્શ) પ્રાપ્ત કરી	

દિલને)	જોસ = જોશે
ખડી કરી = આત્મા જાગૃત કરી	ફરામોસ સે = અજ્ઞાન જન્ય
સચેત કરી દીધાં	નિદ્રાવસ્થામાંથી
ઈલમ = નિઃશંક તારતમ જ્ઞાને	હોસ = જાગૃતાવસ્થામાં
ખસમ કે = ધનીના (બેસક	પરિવર્તિત કરી દીધાં
ઈલમે)	વતન = પોતાના ધામની
લઈ = અંગીકાર કરી લીધા	અવસ્થામાં

ભાવાર્થ-

પ્રિયતમ શ્રી રાજજીના શૃંગાર માટે ચુનેલાં (વીણેલાં) દિવ્ય નંગોથી સજેલાં આલૂષણ ચૈતન્ય ગુણોથી પરિપૂર્ણ છે. શ્રી રાજજીના અંગોમાં સુશોભિત થવાને કારણે તે લૂષણોની શોભા તેમાં પણ સોનામાં સુગંધ ભળેની જેમ બે ગુણા વધારે અધિક વધી ગઈ છે. તે પ્રમાણે પ્રિયતમના નૂર ફૂંજી રૂપી અખંડ તારતમજ્ઞાને બ્રહ્માત્માઓને આ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં જાગૃત કરી પોતાની ધનીજીની સન્મુખ -પ્રત્યક્ષ ઉભા કરી દીધાં છે. પ્રિયતમે પોતાના જોશ દ્વારા તે સખિયોની આત્માની નીંદ રૂપી ફરામોસી અર્થાત્ માયા હટાવી (ખેંચીને) તેમની સુષુપ્તાવસ્થાને નિર્મૂળ કરી તેમને જાગૃતાવસ્થામાં પરિણત કરી દીધાં અને સ્વધામની પૂર્ણરૂપે પહેચાન-ઓળખાણ કરાવી દીધી.

सब अंग आसक के, एसक सो रस बसे,
 बढत बढत बीच आये बडा ।
 यों आर्य उमत एसक लरी अरस में,
 पीवे साइ सराब सुराही सांघ हाथ सका ॥२॥

शब्दार्थ :-

सब अंग = आठे य अंग	अक्षरातीत धाममां
आसक के = प्रियतमा-बार	यों = आ रीते
हजार	आर्य = आषी पहोंची
ब्रह्मात्माओना	उमत = १२ हजार सजियोनी
एसक सो = प्रियतमना प्रेम	जमात
रूपी शराबथी	एसक लरी = प्रेमलर्यु दिल्
रस बसे = ओतप्रोत, अकरस	लरने
थर्य गया	अरस में = पोताना अणंड
बढत-बढत = वधतां- वधतां	धाममां
प्रियतमाना	पीवे = पीतां-पीतां
दिलमां	साइ = निर्मण, स्वच्छ(अछूत)
प्रियतमना प्रति	सराब = प्रेम रूपी शराब
प्रेम	सुराही = ज्ञान रूपी बरतन द्वारा
बीच आये = धामनी वरये	सांघ = पोताना धनीना
आषी पहोंच्यो	हाथ = हाथोथी
बडा = अणंड अपिनाशी	सका = पीवडाववा वाणा

ભાવાર્થ-

સ્વધામની તે પ્રેમી આત્માઓના સર્વાંગ, પ્રેમારુપદ શ્રી રાજજીના પ્રેમ રસમાં સરભર થઈ ગયા છે. એમાં પૂર્વ પ્રેમરસ એટલો અધિક વધી ગયો કે અદ્વૈત ધામની સખિયો અંતતઃ પોતાના શ્રી અક્ષરાતીત ધામમાં તુરંત પહોંચી જ ગઈ. આ પ્રમાણે પોતાના પ્રિયતમ - ઘનીજીના પરમ પાવન જ્ઞાન રૂપી હસ્તકમલ દ્વારા સ્વરચ્છ-અછૂત પ્રેમ રૂપી મદિરા પીતાં-પીતાં પ્રેમમાં મદમસ્ત-ઉન્મત્ત અર્થાત્ મહામતિ થઈ, એ બ્રહ્માત્માઓ દિવ્ય પરમધામમાં આવી પહોંચી.

હકેં અબ લિએં ફેર અંધેર સે ઈન બેર,
રૂહેં મોમિન પોહોંચિયાં અરસ માંહે તન ।
વ્રજ રાસ જાગની તીનોં સુખ દેય કે,
મોમિન તન કિએ ઘન ઘન ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

હકેં અબ = અદ્વૈત બ્રહ્મ ઘનીએ	ધામની સૂરતાઓને
એ વખતે જાગનીના	અજ્ઞાન રૂપી માયાથી
બ્રહ્માંડથી	ઈન બેર = આ સમયે (૧૧ વી
લિએં ફેર = ફરાવી દીધાં	સદીમાં, સુરતાઓના
અંધેર સે = ઈલમ (જ્ઞાન)ના	જ્ઞાન દ્વારા)
દ્વારા પોતાના	રૂહેં મોમિન = બ્રહ્મની
	આત્માઓ

પોહોંચિયાં = પહોંચી ગઈ	જાગની = જાગૃતાવસ્થા
પોતાના ધામમાં	તીનોં = ત્રણેય પ્રકારના
અરસ = મૂલ મિલાવાની	સુખ = સુખાનુભવ
માંહે = અંદર (પરાત્મામાં)	દેય કે = કરાવીને
તન = શરીરને (સૂરતાઓએ)	મોમિન = બ્રહ્માત્માઓને
જોઈ લીધાં.	તન = પાંચ તત્ત્વોથી
વ્રજ રાસ = વ્રજ-ઘોર	બનેલાં તનને પણ
નિદ્રાવસ્થામાં	ઘન ઘન = કૃત્કૃત્ય
= આઘી નિદ્રાવસ્થા	કિએ = કરી દીધાં.
થઈ	

ભાવાર્થ-

અક્ષરાતીત પ્રિયતમ ઘનીએ આ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં તારતમ ઈલમ દ્વારા બ્રહ્માત્માઓની સૂરતાને અજ્ઞાનાંધકારથી શ્રી પરમધામની તરફ ફેરવી દીધાં. જેનાથી તે બ્રહ્માત્માઓ જાગૃત થઈને તે દિવ્ય પરમધામની બેઠકમાં સ્થિત પોત-પોતાની પરાત્મા સ્વરૂપમાં પ્રત્યક્ષ પહોંચી ગઈ. અર્થાત્ પોતાના ખેલની આત્મા દ્વારા જ તેઓએ પોતાની પરાત્માને નિશ્ચિત કરી લીધાં. આ પ્રમાણે પ્રિયતમ ધામઘનીએ વ્રજ-રાસ અને જાગની તે ત્રણેય બ્રહ્માંડોના સુખોના અલગ-અલગ અનુભવ કરાવીને પોતાની પ્રિયતમાઓને પંચભૌતિક તનને પણ કૃતકૃત્ય સાબિત કરી દીધાં.

ભનત મહામતિ હક દિલ મારફતકી,
 પોહોંચાઈ ઈન ન્યામતે ઉમત ખિલપત ।
 ક્યોં કહૂં સિફત બરકત વાહેદતકી,
 લજજત આઈ ઈમામત ક્યામત ॥૪॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૧૨, ચૌ. ૫૮.

ભનત = કહે છે (ઈન્દ્રાવતી સખી)	ખિલપત = સ્વધામ અક્ષરાતીતમાં
મહામતિ = મહામતિ દર્જમાં સ્થિત	ક્યોં કહૂં = કેમ અને કેવી રીતે કહૂં?
હક દિલ = શ્રી રાજગુના દિલની મારફત કી = ગુહ્ય પહેચાન, ગુહ્ય વાતો	સિફત = મહત્વ, પ્રશંસા આ તારતમ જ્ઞાનની
પોહોંચાઈ = પહોંચાડીને આત્મા પરાત્માને	બરકત = શક્તિ - તાકાતની વાહેદતકી = અદ્વૈત, બ્રહ્મધામથી
ઈન ન્યામતે = આ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જાગૃત કરીને પ્રત્યક્ષ કરાવી દીધાં	આવેલાં તારતમ જ્ઞાનના
ઉમત = બાર હજાર બ્રહ્માત્માઓની જમાતને,	લજજત = સ્પાદ-સુખને આઈ = દિલમાં જાગૃત થયા ઈમામત = મારફત જ્ઞાન થતાં જ દિમાગમાં યાદ આવી ક્યામત = આત્મ જાગૃત થઈ

ભાવાર્થ-

શ્રી પરમધામની અગ્રગણ્ય સખી શ્રી ઈન્દ્રાવતી સખી કહે છે કે હું અદ્વૈત બ્રહ્મ શ્રી રાજગ્ર અર્થાત્ અમારા પ્રિયતમના દિલની અંદરની “મારફતી” ગુહ્યાતિગુહ્ય વાતોને પોતાના જૂથ બાર હજાર સંખિયોની આગળ મૂકી રહી છું. આ રીતે તે પોતાના ધામની સખિયોને પ્રિયતમના દિલની ગુહ્યાતિગુહ્ય વાતો બતાવીને, નિઃશંક બનાવીને જૂઠા ખેલમાં ફસાચેલી તેમની સૂરતાઓને તારતમ જ્ઞાન દ્વારા ફેરવીને સ્વધામમાં પહોંચાડી રહી છું. અક્ષરાતીત અદ્વૈત ધામથી આવેલાં તારતમ જ્ઞાનનું સામર્થ્ય, તાકાતના વખાણ હું કેવી અને કઈ રીતે કરું ? એના વખાણ શબ્દાદિ વિષયોથી પરે છે, કેમ કે આ નિઃશંક બેસક જ્ઞાનની સમજ પ્રાપ્ત થતાં જ એ સખિયોની આત્મા જાગ્રત થઈ ગઈ અને તે સ્વધામના નિજાનંદના સ્વાદના આસ્વાદમાં પ્રવિષ્ટ થઈ એકાકાર થઈ ગઈ.

* મિલી માસૂક કે મોહોલ મેં માનની *

મિલી માસૂક કે મોહોલમેં માનની,
આસક અંગ ન માંહે અંગ ।
જનૂં જામની બીચ જુદી હુતી હક જાત સો,
પેહેચાન હુઈ પ્રાત હુએ પીઉ સંગ ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

મિલી = મળી ગઈ | માસૂક કે = પ્રિયતમ - ધનીના

મોહોલ મેં = હૃદય રૂપી ધામમાં	(ધનીની પહેચાન ન થવાને લીધે)
માનની = માનવંતી બાર હજાર	
આસક = પ્રિયતમા- બ્રહ્માત્માઓના	હક = અદ્વૈત પ્રેમસ્વરૂપના
અંગ = અંતઃકરણમાં	જાત સોં = સંબંધથી
ન માંહે = નહીં સમાતા	પેહેચાન = સમજ પહેચાનની
અંગ = ઉમંગ-ઉદ્દાસ (ઈલમ દ્વારા જો પ્રાપ્ત થયા)	હુઈ = થઈ જ્યારે
જાનૂં = જાણતી હતી	પ્રાત હુએ = જ્ઞાન રૂપી પ્રાતઃ થતાં જ
જામની બીચ = રાત્રી-વ્રજ અને રાસની વચ્ચે	પીઉ સંગ = પ્રિયતમના સાથે જ છે. એ જ્ઞાત થયું મૂલ -વ્રજ તથા રાસમાં તો હતાં જ, હમણાં અહીં પણ છે
જુદી હતી = અલગ હતી	

ભાવાર્થ-

આ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં તારતમ બેસક ઈલમ દ્વારા જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં જ જાગૃત થઈને ધામની બ્રહ્માત્માઓ પોતાના પ્રિયતમના રંગમહલમાં જઈને તેમની સાથે એકાકાર થઈ ગઈ. પ્રિયતમથી મિલનનો આ આનંદ તેમના અંતઃકરણમાં સમાઈ શકતો નથી. તેમને જોઈને એવું પ્રતીત થઈ રહ્યું છે કે માનો એ આત્માઓ વ્રજ-રાસની રાત્રીના સમય એકબીજાની ઓળખાણ ન થવાને લીધે તેમનાથી બિછડ (વિખૂટી પડી) ગઈ હતી અને તેમના વિયોગમાં પડેલી એ બ્રહ્માત્માઓ તારતમ જ્ઞાન દ્વારા પ્રાતઃ અર્થાત્ જાગૃત થતાં જ પોતાના પ્રિયતમની પહેચાન કરી તેમાં એકાકાર થઈ ગઈ છે.

મન સુકન તન ભએ સબ એકૈ,
 એકૈ જાત સિઙ્ઙાત સબ બાત ।
 એકૈ અંગ સંગ રંગ સબ એકૈ,
 સબ એક મતા અરસ બકા વિસાત ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

મન સુકન = તારતમ ઈલમની	થઈ ગયા.
સમજ મળવાથી	એકૈ અંગ = બાર હજાર બ્રહ્માત્મા
મન પચન અને	ઓ એક જ સ્વરૂપના
તન ભએ = શરીર પણ એક	અંગ છે
જ તરફ અર્થાત્	સંગ રંગ = તેમની સાથે એક જ
ધનીની તરફ જ	રંગમાં રંગાઈ ગઈ છે
સબ એકૈ = બધા એકી તરફ	સબ એકૈ = એક જ પ્રેમને
લાગ્યા છે	ચાહવાવાળા એક
એકૈ જાત = બ્રહ્મસૃષ્ટિઓની	તનવાળા છે
એક જ જાતિ	સબ એક = બધાના એક ધની જ
સિઙ્ઙાત = સિઙ્ઙત -મહત્ત્વ છે	મતા = એક માત્ર ધન છે
સબ બાત = બધી વાતોથી	અરસ બકા = ધામધનીની
તેમના એક દિલી	અખંડ
પ્રેમ-સ્વરૂપના જ છે.	વિસાત = સાધના રૂપી રપ પક્ષ
અર્થાત્ ધની રૂપ જ	સામગ્રીઓ છે

ભાવાર્થ-

પ્રિયતમ અને પ્રિયતમાના સંયોગમાં અધિકાધિક આનંદ ઉમડવાને લીધે એમના તન, મન અને વચન ત્રણે પ્રેમાનંદમાં વિભોર થઈને એક રસ થઈ ગયા છે. બંનેના સ્વરૂપ, વિશેષતાઓ અને વાતો પણ એકાકાર થઈ ગઈ છે. તેમના રંગ-ઢંગ, સંગ અને અંગ-પ્રત્યંગ પરસ્પર અદ્વૈત રૂપ ધારણ કરી લેવાને લીધે એક રસ થઈ ગયા છે. તેમના પ્રેમ અને આનંદ પણ એકાકાર થઈ ગયા છે. એટલું જ નહિ અખંડ પરમધામના પરચીસ પક્ષ તથા ધામ ઘની આદિ ચાવત્ સમ્પદા પણ ઘનીજીમાં જ એકાકાર થઈ ગઈ છે.

નાહી જુદા કાંહી જાંહી અરસ માંહી,

મિલે રૂહ ભેલે દિલ એક હુએ ।

તો કલૂબ કિબલા ભયા મકબૂલ અલ્લા કહ્યા,

અવલ આખર મિલે એક હુએ ન જુએ ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

નાહી જુદા = અલગ થયા જ નહીં	(ચરણ તલે જ તો
કાંહી જાંહી = એ આત્માઓ ક્યારે	છે ને !)
પણ, જ્યાં ક્યાંય	મિલે રૂહ = મળી ૧૨૦૦૦ રૂહો
પણ બેઠી છે.	આપસમાં
અરસ માંહી = ધામમાં સ્થિત	ભેલે = જાગનીના બ્રહ્માંડમાં
મૂલ મિલાવાની	એકત્ર થયા
અંદર	દિલ એક = એ દિલ પોત-

પોતાની પરાત્મા	કબૂલ કરી તેમાં
સાથે એક	વિરાજમાન થઈ
(એકદિલી,	ગયા
એકાત્મ)	અવલ આખર = અવલ- મૂલ
હુએ = થઈ ગયા	ધામમાં સાથે
તો કલુબ = ત્યારે એ	હતા અને
આત્માઓના મારું	આખર વ્રજ,
હૃદય	રાસ અને
કિબલા = ધામ (ઘર)	જાગનીના
ભયા = થયા (પ્રિયતમના)	બ્રહ્માંડમાં પુનઃ
મકબૂલ = કબૂલ - મજૂર કર્યું,	મિલે = મળી ગયા, સંયોગ થઈ
(ખુદાએ)	ગયો
અલ્લા કહ્યા = અદ્વૈત બ્રહ્મ	એક હુએ = એકાત્મ થઈ ગયા
એમના દિલોને	ન જુએ = અલગ થયા જ નથી.

ભાવાર્થ-

દિવ્ય બ્રહ્મધામ શ્રી પરમધામમાં ક્યાંય પણ વિયોગ થયો જ નથી. ધામધનીની સાથે મળીને બ્રહ્માત્માઓ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં એક દિલી રૂપ થઈ ગઈ છે. એટલા માટે બ્રહ્માત્માઓના હૃદયને ધામધનીએ આપણા ધામના રૂપમાં સ્વીકાર કરી લીધાં, ખેલ જોવા આવવાના પૂર્વ પણ એ બ્રહ્માત્માઓ ધામધનીની સાથે અદ્વૈત રૂપમાં હતી અને હવે ખેલમાં તારતમ જ્ઞાન દ્વારા જાગૃત થઈને પણ તે પુનઃ પૂર્વવત્ અદ્વૈત ભાવમાં આ રીતે પ્રવેશ થઈ છે કે માનો તે ક્યારે પણ અલગ થઈ જ નહિ.

* મિલી માસૂક કે મોહોલ *

હક અરસ પરસ સરસ સબ એક રસ,

વાહેદત ખિલવત નિસબત ન્યામત ।

મહામત અલમસ્ત હોએ આવે ઉમત લિએ,

પીવત આવત હક હાથ સરબત ॥૪॥

પ્રકરણ-૧૩, ચૌ. ૬૨.

શબ્દાર્થ :-

હક	= બ્રહ્માત્માઓ શ્રી પ્રિયતમની સાથે	થતાં જ એકાકાર થઈ ગયા
અરસપરસ	= ઓતપ્રોત થઈને (તારતમજ્ઞાન દ્વારા)	મહામત = મહામતિ દર્જમાં ઈન્દ્રાવતી
સરસ	= સુંદર ઢંગથી, સરલતાથી,	અલમસ્ત = પ્રેમ મદમાં મસ્ત થઈને પ્રેમ વિભોર અવસ્થામાં
સબ	= ૧૨ હજાર બ્રહ્માત્માઓ	આવે = આવી રહી છે (દામમાં)
એક	= એક જ પ્રિયતમના પ્રેમમાં	ઉમત લિએ = જમાત (પોતાની ૧૨૦૦૦ આત્માઓને) લઈને
રસ	= પ્રેમાનંદમાં નિમગ્ન થઈને	પીવત = પીતાં - પીવડાવતાં
વાહેદત	= અદ્વૈત-એકદિલી	આવત = આવી રહી છે
ખિલવત	= મૂલ ઘર	હક હાથ = પ્રિયતમ (શ્રી રાજજી) ના દિલ રૂપી હાથથી
નિસબત	= પૂર્વ સંબધી રૂપી	
ન્યામત	= ધની રૂપી ધન પ્રાપ્ત	

સરખત = પ્રેમ રૂપી શરખતના
નશામાં ઝૂલતા-

ઝૂલતી મસ્તીમાં

ભાવાર્થ-

હવે તો વર્તમાન શ્રી પરમધામની સખિયો આ જાગનીના બ્રહ્માંડમાં પૂર્ણ રૂપથી જાગૃત થઈને પોતાના પ્રેમાસ્પદ રસરાજ ઘનીની સાથે એકાત્મ થઈ ગઈ છે. અદ્વૈત નિજધામની મૂલ મિલાવા રૂપી બેઠક તથા ત્યાંની સંપૂર્ણ સંપદાઓ એક ધામઘનીથી જ સંબંધિત છે. અગ્રગણ્ય સખી શ્રી ઈન્દ્રાવતી મહામતિ દર્શમાં પહોંચીને આહ્વાન કરે છે કે જાગનીના બ્રહ્માંડમાં આત્માનંદની મદમસ્તીમાં ઉન્મત્ત થઈ પોતાના ધામની તે આત્માઓને સાથે લઈને તેઓને પ્રેમાસ્પદ પ્રિયતમ શ્રી રાજગુના દિલ રૂપી હાથ દ્વારા પ્રેમ રૂપી મદિરા પીતા-પીવડાવતાં મદિરાના નશામાં ચૂર ઝૂલતા-ઝૂલાવતાં પ્રેમ-વિભોર અવસ્થામાં પ્રવેશ કરાવીને આવી રહી છું.

* બાઈ રે ગેહેલો વાલો ગેહેલી વાત કરે *

બાઈરે ગેહેલો વાલો ગેહેલી વાત કરે,

એહને કોઈ તમે વારો ।

દૂરજન દેખતાં અમને બોલાવે,

નિલજ ને ઘુતારો ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

બાઈરે = હે સખિયો ! હે સુન્દરસાથજી !!	ઉચ્ચ ઘરાનાના (ઉચ્ચ કુળના)
ગેહેલો = દિવાના	મર્યાદીજનો (પુરોહિત કુલગુરુઓ)
વાલો = પ્રિયતમ પ્યારે	દેખતાં = જોતાં-જોતાં (તેમની સામે)
ગેહેલી = દીવાનાની જેમ	અમને = મને
વાત કરે = વાતો કરે છે	બોલાવે = છેડતી કરતાં બોલાવે છે
એહને = તેમને (પ્રિયતમને)	નિર્લજ્જ ને = તેઓને લજ્જા-શરમ તો આવતી નથી, તે નિર્લજ્જ તથા બેશરમ અને
કોઈ = તમારામાંથી કોઈ તો સમજાવો	ધુતારો = છલિયા, ઠગ, ચિત્તચોર (દિલ) છે
તમે = આપ લોકોમાંથી કોઈ ન કોઈ તો એને	
વારો = રોકો, સમજાવી દો કે હવે પછીથી મારી સાથે આવી વાતો ન કરે	
દૂરજન = દુષ્ટ લોકો કુલીન	

ભાવાર્થ-

હે સખિયો-સુન્દરસાથજી ! પ્રેમદિવાના પ્રિયતમ કનૈયા
સમ્પૂર્ણ દીવાના જેવી વાતો કરે છે. તેમને આપ લોકોમાંથી કોઈ તો
મોકા જોઈને રોકો, કોઈ તો સમજાવો કે હવે પછીથી મારી સાથે
આવી વાતો અથવા છેડખાની ન કરે. તે દીવાના તો લોકમર્યાદા

પૂર્ણ ગામ - ઘરના મર્યાદીજનો, કુલધર્મના કટ્ટર લોકોને જોતાં-જોતાં પણ મને બોલાવે છે. અને મારો પીછો કરે છે. અરે ! એને કોણ સમજાવી શકે અને કોણ મનાવી શકે ? એ તો બહુ નિર્લજ્જ તથા બેશરમ છે. એટલું જ નહિ બહુ ચતુર, ચિત્તચોર તથા ઠગોનો બાદશાહ તેમ જ છલિયા છે.

નિત ઉઠી આંગણ ડે ઊભો,
આળ જ કરે અમારી ।
લોક માંહે અમે લજ્યા પામું,
હું કુલવધુઆ નારી ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

નિત ઉઠી = નિત્ય પ્રતિ સવારે	અમે	= મને
ઉઠીને	લજ્યા	= શરમિંદા
આંગણ ડે = ઘરના પ્રાંગણમાં	પામું	= થવું પડે છે
ઊભો = ઊભા-ઊભા (મારા	હું	= હું તો સંસારની
ઇંતજારમાં રહે છે)		મર્યાદામાં બંધાઈ
આળ જ = છેડતી - મશ્કરી	કુલવધુઆ = કુળવધૂ, ધર્મ રક્ષક	
કરે = કરવા લાગે છે,	(શાદીશુદા અને કુંવારીનું તેને	
દૂરથી જોતાં જ	લાન જ નથી)	
અમારી = મારી	નારી = સ્ત્રી છું, ઓરત છું	
લોક માંહે = મર્યાદીજનોની	(મારી મર્યાદા પર	
અંદર	દાગ લાગે છે).	

ભાવાર્થ-

હે સખી ! સુન્દરસાથજી !! એ છલિયા કનેયા, ચિત્તચોર મારા સદ્ગુરૂ નિત્ય પ્રતિ સવારે ઊઠીને મારા ઘરના આંગણમાં આવીને મારા ઇતંજારમાં ઊભો થઈ જાય છે, અને તાકઝાક કરે છે. મને જોતાં જ કમર બાંધીને તૈયાર થઈ જાય છે તથા મશ્કરી - છેડતી કરતાં પૂછે છે કે આજે મોડું કેમ કર્યું? શું સારી દુનિયાનો ભાર તારા ખભા (કંઘા) પર છે? આગળ - પાછળ ઊભેલાં કોઈપણ વ્યક્તિના વિષયમાં તે વિચાર - વિવેક કરતો નથી. મારાથી દીવાનાની જેમ વાતો કરવા લાગે છે. ગામ - ઘરના મુખિયા, મર્યાદીજનોનો તો તેને ખ્યાલ જ રહેતો નથી અને ચિંતા પણ રહેતી નથી તે કોઈની પણ સામે મનમાની બોલે છે, દિલ્લગી તથા હંસી - મજાક કરે છે. જેના કારણે મને બઘાની સામે બેઈજજત, લજ્જિત અને શરમિંદા થવું પડે છે. હું સાંસારિક મર્યાદાઓમાં બંધાયેલી સાંસારિક મર્યાદા નારી છું. મર્યાદા અને કુલ મર્યાદા પર પ્રતિષ્ઠિત હોવાને લીધે કુલધર્મથી ડરું છું.

નાસંતી ક્યાંહે ન છૂટું એથી,
આડ જ બાંધે આવી ।
હું જાણું રખે સાસુડી સાંભલે,
થાકી કહી કેહેવરાવી ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

નાસંતી = લુકછિપીને ભાગવાથી પણ	છું, ભાગું છે કે રખે = એવી વાતો ન ફેલાય અને
ક્યાંહે = કઈ રીતે પણ, ક્યારે પણ	સાસુડી = મારા પુરોહિત કુલગુરુરૂપી સાસ
ન છૂટું = બચી શકતી નથી એથી = એ દીવાનાથી	સાંભલે = સાંભળી લે(એની એવી વાતો)
આડ જ = હંસી-મજાક-મશકરી માટે	થાકી = થાકી ગઈ છું (હું તો) કહી = એને કહી-કહીને અને
બાંધે = કમર કસીને (ઇંતજારમાં રહે છે)	કેહેવરાવી = (કહેવડાવી- કહેવડાવીને કે
આવી = મારી પર તૂટી પડે છે	આવી હરકત ના
હું જાણું = હું એ વિચારીને ડરું	કરે).

ભાવાર્થ-

હે સખી ! હે સુન્દરસાથજી !! એનાથી પોતાની ઇચ્છતની રક્ષા
હેતુ છુપાઈને ભાગી અને પિંડ છોડાવી શકાતું નથી. હું ઇજ્જત
બચાવવાની કેટલી કોશિશ કરું છું, પરંતુ બચી શકતી નથી અરે !
પ્રેમ દીવાના સદ્ગુરુ તો મારા દોસ્તોની સામે જ મને ઘમકાવવા
અને ફટકારવા લાગે છે. પ્રેમદીવાના બાબા (સદ્ગુરુ) ને શું ? એને
તો કોઈ વાતોની ચિંતા -ફિકર જ નથી. મારા મિત્રગણ આવો
વ્યવહાર જોઈને આપસમાં વાત કરતાં કહે છે કે અરે ! જુઓ !

* બાઈરે ગેહેલો વાલો *

જુઓ !! દિવાનનો છોકરો બાબાની પાછળ ! હે સખી ! કનૈયો તો કમર બાંધીને મારા પાછળ પડી ગયો છે, તે મને જોતાં જ મારાથી હંસી - મજાક, મશ્કરી કરવા લાગે છે અને એની આવી આદત જાણીને જ હું કાંપુ છું, ભાગુ છું અને ડરું છું કે ક્યાં આવી ચરિત્રવત્ વાતો મારા કુલગુરૂ રૂપી સાસુજીના કાનોમાં ન પહોંચી જાય, જેનાથી મને તેના આશિર્વાદ રૂપી બે-ચાર વચન હજમ કરવા પડશે. હું તો નગર પ્રસિદ્ધ પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિની સંતાન, મર્યાદી કુલધર્મ રક્ષક અને સંસારી વ્યક્તિ છું. એટલા માટે એવો વ્યવહાર ન કરે, આ વિષયમાં મેં કેટલીય વાર હાથ જોડીને વિનંતી કરી છે. એને સમજાવતાં - સમજાવતાં તથા બીજાના દ્વારા સમજાવવાના કંઈયો - કેટલાય પ્રયત્નો કર્યા, પરંતુ હેરાન પરેશાન થઈ ગઈ, થાકી ગઈ, નિરાશ થઈ ગઈ. તે માને, તો ન !

વારતાં વળગતાં વાલે,

જોરે સાંઈડા લીધાં ।

કહે મહામતિ સુણો રે સખિયો,

વાલે એણી પેરે ગેહેલડા કીધાં ॥૪॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૧૪, ચૌ. ૬૬.

વારતાં = રોકતા, રોકવતો

વળગતાં = ઝપટી જ લે

વાલે = દીવાના-પ્યારાએ

જોરે = જબરદસ્તી મને

સાંઈડા = પરમાત્મા પ્રિયતમે

પકડી લીધાં અને

લીધાં = પોતાના બનાવીને જ

છોડ્યા

કહે	= બધાને સાવચેત	સખિયો	= મારી સખિયો
	કરતાં કહે છે	વાલે	= પ્રિયતમ પ્યારાએ
મહામતિ	= મહામતિ દર્જમાં	એણી પે રે	= આ રીતે મને પણ
	થઈને ઈન્દ્રાવતી	ગેહેલડાં	= પોતાના જેવી
સુણો રે	= સાંભળો હે		પ્રેમદીવાની બનાવી
		કીઘાં	= આહ્લાદિત કરી દીધી.

ભાવાર્થ-

હે ધામસ્થ સાથજી ! હે મારી સખિયો !! સાંભળો ન, રોકટોક કરતાં - કરતાં, ભાગતાં - બચતાં પણ બાબા સદ્ગુરુએ ઝપટીને મને પકડી જ લીધાં. અરે ! તે પરમાત્મા રૂપી પ્યારા દીવાના પ્રિયતમે મને જબરદસ્તી પોતાના બનાવી જ છોડ્યા હવે તો હું તેમની થઈ ગઈ. ઉક્ત પ્રકારથી મહામતિ દર્જમાં અગ્રગણ્ય સખી ઈન્દ્રાવતી પોતાની જમાત પ્રત્યે ખુલ્લા આહ્વાન કરે છે કે હે મારી બ્રહ્મપ્રિયાઓ! સાંભળો ન !! મારા પ્યારા પ્રિયતમે આ પ્રમાણે મને પણ સ્વયં પોતાની જેમ પ્રેમ દીવાના જ બનાવી દીધાં મને આહ્લાદિત કરી નિહાલ કરી દીધાં. હવે તો કંઈ પણ બાકી રહ્યું નહિ.

* બાઈ રે વાત અમારી હવે કોણ સુણો *

બાઈ રે વાત અમારી હવે કોણ સુણો,
 અમે ગેહેલાને મળિયા ।
 એહનો નેહેડો સુણીને હું તો ઘણુએ નાઠી,
 પણ સું કીજે જે પાંણે પડિયા ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

બાઈ રે = હે સખી તથા સુંદરસાથજી!	સુણીને હું તો = સાંભળીને હું તો
વાત અમારી = મારી વાતોને	ઘણુએ નાઠી = ભાગવાની બહુ જ કોશિશ કરી
હવે કોણ સુણો = હવે કોણ સાંભળશે ?	પણ સું કીજે = પરંતુ શું કરું? અથવા કેવી રીતે કરું ?
અમે ગેહેલાને = મને તો દિવાના જ	જે પાંણો = જે એ તો હાથ ધોઈને
મળિયા = મળી ગયા	પડિયા = મારી પાછળ પડ્યા છે.
એહનો નેહેડો = એનો પ્રેમ	

ભાવાર્થ-

હે સખી તથા સુંદરસાથજી ! હવે તો મારી વાતો કોણ સાંભળશે અને કોણ મારાથી વાત કરશે? કેમ કે મારી સંગત તો એક મદમસ્ત ઉન્માદી (ગાંડા-ઘેલા) સાથે થઈ ગઈ છે. તેના પ્રેમમય ચાલ-ચલનને જોઈને મેં તેનાથી દૂર ભાગવા માટે કઈયો પ્રયાસ કર્યા, કેટલીય કોશિશ કરી, પરંતુ શું કરું-કેવી રીતે કરું? તેનાથી કેવી રીતે બચું ? તે તો સ્વયં જ મારી પાછળ પડ્યા છે.

હું માં હુંતી ચતુરાઈ ત્યારે પાંચમાં પુછાતી,
તે ચિતડાં અમારાં ચલિયાં ।
માન મોહોત લજ્યા ગઈ રે લોપાઈ,
અમે માણસ માંહેથી ટળિયાં ॥૨ા॥

શબ્દાર્થ :-

હું માં હુતી = મારામાં હતી જ્યારે	આવી ગયું છે.
ચતુરાઈ = રાજનીતિક ચતુરાઈ હોશિયારી	માન મોહોત = માન સન્માન, પ્રતિષ્ઠાદિ
ત્યારે પાંચમાં = ત્યારે તે સમયે તો પાંચ જણ (લોકો)	લજ્યા ગઈ = લાજ-શરમ બધું નિર્મૂળ થઈને
પુછાતી = પૂછતાછ, જાંચ પડતાલ કરવા આવ્યા કરતાં હતાં	રે લોપાઈ = અરે ! અદૃશ્ય થઈ ગયું છે
તે ચિતડાં = તે સમયના ચિત્તમાં જ	અમે માણસ = હું તો સ્વયં મનુષ્ય
અમારાં ચલિયાં = મારું પરિવર્તન	માહેંથી = થી પણ અનુઠા જ ટળિયા = ભિન્ન જ બની ગયો છું.

ભાવાર્થ-

જ્યારે મારામાં અગાધ ચતુરાઈ - હોશિયારી હતી, ત્યારે મને દસ-દસ બુદ્ધિગ્રવી વિદ્વાન આદિ ઈજ્જત આપ્યા કરતાં હતાં અને મારાથી સલાહ લેતાં હતાં, હવે મારું તે ચિત્ત જ ડગમગી ગયું છે. મારી તે ચતુરાઈ, હોશિયારી વગેરે બધું જ ચૂર-ચૂર થઈ ગયું છે. તે સમય જો જેટલું પણ માન-સન્માન, શાન-શોકત, ગૌરવ - બડપન, ઈજ્જત - બડાઈ (મોટાઈ), નામ-યશ વગેરે હતું અરે ! તે બધું જ વિલીન-અદૃશ્ય થઈ ગયું છે. હવે મને તે મર્યાદીજનો,

* બાઈ રે વાત અમારી હવે *

બુદ્ધિજીવીઓમાં કેવી રીતે ગણવામાં આવે. હું તો હવે ગણવા યુક્ત રહ્યો નહિ.

માણસ હોએ તે તો અમને માં મળજો,
જો તમે ગેહેલાઈએ હલિયા ।
ઓલ્યા વારસે વઢસે ખીજસે તમને,
તો હે આપસો તે આંહી પલિયા ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

માણસ = યદિ રાજનીતિજ્ઞ	સજ્જનો,) ને તે
હોએ = મર્યાદી બુદ્ધિજીવી	રાજ નિતિ જ્ઞ
મનુષ્ય હોય	સાંસારિક જન
તે તો અમને = તમે લોકો, તો	રોકશે
મારી સંગત	વઢસે ખીજસે = મના કરશે,
કરશો નહિ	નારાજ થઈ
માં મળજો = મને ન મળશો	જશે, અને
જો તમે = અગર જો તમે લોકો	લડશે પણ
પણ મારા જેવા	તમને = તમને લોકોને
ગેહેલાઈએ = દીવાના બનીને જ	તોહે આપસો = ત્યારે પણ તે
હલિયા = ઘૂમવા-ફરવા યાહતા	તને છોડશે નહીં
હોય	પાછળ પડી જ
ઓલ્યા વારસે = તે (મર્યાદી	રહેશે

તે = તે લોકો
આંહી પલિયા = અહીં સુધી

પણ તમારો
પીછો કરશે.

ભાવાર્થ-

એટલા માટે હું બધાને આહ્વાન (પડકાર) કરતાં કહી રહ્યો છું કે-જુઓ ! સાંભળો !! જેને -જેને સમાજમાં મર્યાદી, પ્રતિષ્ઠિત બની રહેવું છે. તે તો મને ન મળે. મારાથી બચીને રહે, મારી પાસે ન આવે, અગર જો કદાચિત તમને લોકોને પણ એ દીવાનાપન પ્યારું લાગે છે, તો જ તમે લોકો મારી સંગતમાં આવવાની ચેષ્ટા કરજો. યદ્યપિ તે ચતુર બુદ્ધિશ્રી, મર્યાદીજન - રાજનીતિજ્ઞ લોકો તને રોકશે, ફટકારશે, પાછળ પડીને પણ ઘમકાવશે, આંતક મચાવશે, તમારા લોકોથી ઝઘડા કરશે, લેકિન તમે પણ દીવાનાની જેમ જ વ્યવહાર કરવા લાગશો. તમારા જીવનમાં પણ મારી જેમ જ પરિવર્તન આવી જશે. તમારું જીવન જ પલટી જશે.

ગેહેલેવાલે અમને કીધાં ગેહેલડાં,

મળીને ગેહેલાઈએ છલિયા ।

જાતકુટમથી જુઆ થયાં,

હદ છોડીને બેહદમાં ભળિયા ॥૪॥

શબ્દાર્થ :-

ગેહેલેવાલે = મારા દિવાના

દીધાં હોય

પ્યારા પ્રિયતમ

ગેહેલડાં = દીવાના જ

અમને કીધાં = મને પણ બનાવી

મળીને = આપ દિવાના

* બાઈ રે વાત અમારી હવે *

ગેહેલાઈએ = ના સમ્રાટે મને મળીને મને ઠગી લીધું	બનાવી દીધાં હદ છોડી = હદનું ક્ષેત્ર (એરિયા) છોડીને હું તો
છલિયા = મારાથી છલ કીધું	બેહદમાં = બેહદ-પ્રેમમય
જાત કુટમથી = જાત-પાત, કુળ કુટુંબ, કબિલા	ભૂમિકામાં જ ભળિયા = એકાત્મ સ્વરૂપ બની
વગેરેએ પણ	ગયા (બનાવી દીધાં).
જુઆ થયાં = અલગ, અંજાણ	

ભાવાર્થ-

હે સખી, સુંદરસાથજી ! તે મદમસ્ત દિવાના પ્રિયતમે તો મને પણ મદમસ્ત દીવાના બનાવી દીધા. મને છલીને ઠગી લીધું. હવે તો અમારી નાકમાં જાત-પાત, કુટુંબ-પરિવાર વગેરેના બંધન રૂપી નથણી હતી, તે પણ કાપીને પડી ગઈ છે. અતઃ હવે હું માયા-મમતા રૂપી હદ ભૂમિકાના બંધનને લાંઘી (ઉલ્લંઘન) કરીને બેહદ માયાતીત ભૂમિકામાં નિઃશંક રૂપેણ પહોંચી જઈશ.

દેખીતાં સુખડાં મેં તો નાખ્યાં ઉડાડી,
દુસ્તર દુખેં નવ બલિયા ।
એહની ગેહેલાઈએ અમને એવા કીધાં,
જઈને અક્ષરાતીતમાં ગલિયા ॥૫॥

શબ્દાર્થ :-

દેખીતાં સુખડાં = જોતાં-જોતાં	દીવાનાપને
જ પ્રત્યક્ષ	અમને એવા = મને પણ તેવા જ
ભૌતિક	દીવાના
સુખોને	કીધાં = બનાવી દીધાં, જેના ફલ
મેં તો નાખ્યાં = તો મેં તો	સ્વરૂપ
પરિત્યાગ કરી	જઈને = હું તો સજિલે (સરલ)
દીધાં, હુકરાવી	અક્ષરાતીતમાં = અક્ષરાતીતમાં
દીધાં	અક્ષરાતીત
ઉડાડી = ઉડાવી દીધાં.	અદ્વૈત બ્રહ્મ
દુસ્તર દુખે = દુઃસાધ્ય, વિકટ,	શ્રી રાજગુ
અથાહ દુઃખ	સ્વરૂપમાં
કષ્ટમાં પણ	ગલિયા = જઈને એકાકાર થઈ
નવ બલિયા = ન હડબરાઈ, ન	ગઈ (પ્રત્યક્ષ
તો ગભરાઈ પણ	ઘણીના ગળે વળગી
એહની ગેહેલાઈએ = તેના	ગઈ).

ભાવાર્થ-

જુઓ - સાંભળો ! મેં તો જોતાં - જોતાં જ સાંસારિક સુખ-
ચેન, અત્યંત આનંદદાયક સુખ પ્રદાન કરવાવાળા જીવનને
તિલાંજલી આપી દીધી. એના બદલામાં મળ્યા અતિ ભયંકર,
દારૂણ (ભયાનક, તીવ્ર) કઠોર, કંપાયમાન દુઃખ કષ્ટને પરિલંઘન

* બાઈ રે વાત અમારી હવે *

કરીને નીકળવા માટે કમર બાંધવા વિષયમાં હું ન હડબડાઈ અને ન ગભરાઈ પણ લેકિન એના દીવાનાપને તો મને સમસ્ત સંસારના પ્રત્યે જ એવા અનુઠા અને ટેઢા બનાવી દીધાં કે હું ગિરનાર પર્વત પર ચઢીને (અક્ષરધામ સુધી પહોંચીને) ત્યાંથી છલાંગ લગાડી (કુદકો -ભૂસક્રે મારી) ને આગળ અક્ષરાતીતમાં સ્થિત પોતાના પ્રિયતમને મળવા માટે મદમસ્ત રૂપથી તદ્દીન થઈને ગળે વળગી ગઈ.

બાઈરે ગ્યાન સબદ ગમ નહીંરે નવધાને,
વેદ પુરાણો ન કલિયા ।
એ વાત ગેહેલડી કરે રે મહામતિ,
મારે અખંડ સુખ કુલે ફલિયા ॥૬॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૧૫, થો. ૭૨.

બાઈ રે = હે ધામસ્થ સુંદરસાથ અને હે સખિયો !	રૂપી સાધનાની તો વાત જ શું કરવી ?
ગ્યાન સબદ = જ્યાં જ્ઞાન અને શબ્દોને પહોંચવું જ	વેદ પુરાણો = વેદ, પુરાણ આદિ કોઈપણ ગ્રંથ એને ખુલસ્ત સ્પષ્ટ કરી
ગમ નહીં = દુર્લભ છે	ન કલિયા = શક્યા નહિ
રે નવધાને = તો નવધા ભક્તિ	

એ વાત = આ વિષયની વાતો	અવિનાશી
તો	સુખ = પ્રેમાનંદ રૂપી
ગેહેલડી = પ્રેમ દીવાની સખી	સુખાનંદ રૂપી
શ્રી ઇન્દ્રાવતી	આત્મીય
કરે રે = કરે છે	કુલે ફંલિયા = કુલ ખીલીને ફળ્યું
મહામતિ = મહામતિ દર્જમાં	છે હવે તો હું
રહેલી	મદમસ્તી ઉન્મત
મારે અખંડ = મારે તો હવે અખંડ	થઈ ગયો છું.

ભાવાર્થ-

હે સખી તેમ જ સુંદરસાથજી ! જ્યાં જે જગ્યાએ જ્ઞાનનો મર્મ-ભેદ રહસ્ય અથવા તાત્પર્ય સુધીના પહોંચવા વિષયક શબ્દાદિની તાકાત શક્તિને પહોંચવું જ અત્યંત દુર્લભ છે અને નવધા ભક્તિના ભાવાદિથી પણ જે ભાવાતીત અગમ્ય છે. વેદ, શાસ્ત્ર, પુરાણ, ઉપાનિષાદિના જ્ઞાન પણ જે રહસ્યને પ્રાપ્ત ન કરી શક્યા. અતઃ એવા અવિનાશી સુખના પ્રત્યે મહામતિ દર્જમાં સ્થિત ધામસ્થ અગ્રગણ્ય સખી શ્રી ઇન્દ્રાવતીજી કહે છે કે તે પ્રેમાસ્પદ (પ્રેમ સ્વરૂપ) પ્રેમોન્માદ પ્રાણાધ્યારા મારા દિવાના પ્રિયતમે તો મને તે પરાત્પર અક્ષરાતીત અદ્વૈત બ્રહ્મધામના અખંડ અવિનાશી મૂલ સુખમાં પહોંચાડી દીધાં.

* પ્રીત પ્રગટ કેમ કીજિએ *
.....

પ્રીત પ્રગટ કેમ કીજિએ,
કીજિએ તો છાની છિપાએ, મેરે પીઉજી ।
તૂંતો નિલજ નંદનો કુમાર
મેરે પીઉજી ॥ ૧ ॥

શબ્દાર્થ :-

પ્રીત પ્રગટ = પ્રેમ જાહેર	શકીએ છીએ
કેમ કીજિએ = કઈ અને કેવી રીતે કરું ? કરી શકાતો નથી	મેરે પીઉજી = મારા પ્રિયતમજી
કીજિએ તો = કરવી હોય તો	તૂંતો = આપ સ્વયં તો
છાની છિપાએ = ચુપચાપ છુપીને જ કરી	નિલજ = નિર્લજ્જ અને બેશરમ છે
	નંદનો કુમાર = હે નન્દનન્દન !
	મેરે પીઉજી = હે મારા પ્રિયતમ !

ભાવાર્થ-

હે પ્રિયતમ, ધામધની, સદ્ગુરૂ વાલાજી ! પ્રેમ દેખાડવાની વસ્તુ નથી. પ્રેમનું પ્રદર્શન કોઈએ પણ કર્યું નથી. પ્રેમ તો કોઈ સુમસામ એકાંત સ્થાન પર બીજાઓથી છિપીને જ આપસમાં વ્યક્ત કરી શકીએ છીએ. હે નન્દકુમાર, હે ધામ ઘણી વાલાજી ! આપ સ્વયં તો અત્યંત બેશરમ - નિર્લજ્જ જ ઠહર્યા. કંઈ પણ માનવા ચા

સાંભળવા નથી ચાહતા, ન આપને કોઈની લાજ-શરમ આવે છે અને ન સંકોચ જ થાય છે. આપને બુદ્ધિ-સુદ્ધિ, માન-પ્રતિષ્ઠાની તો ચિંતા જ નથી. દુનિયાની સામે લાપરવાહ મદમસ્ત થઈને કોઈને કંઈ જ ગણતા અથવા માનતા જ નથી. અરે ! પ્રેમ તો અન્તઃપુરમાં પણ પડદાની અંદર આદાન-પ્રદાન કરવાની ચીજ છે. પ્રેમ કરવાથી પહેલાં પ્રેમ કરવાની રીત તો સમજો !

તૂંદેખ ભયો મોહે બાપરો,
 મેં કુલવધૂઆ નાર ।
 તૂંરોક રહ્યો મોહે રાહમેં,
 ઘડી ભઈ દોએ ચાર ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

તૂંદેખ ભયો = આપ (તમને)	નાર	= સ્ત્રી છું
તો જોઈને જ	તૂંરોક રહ્યો = તમે રોકો છો	
થઈ ગયા	મોહે રાહમેં = મારા રસ્તાને	
મોહે બાપરો = મને, દીવાના	ઘડી ભઈ = સમય વ્યતીત જ	
જેમ મોહિત	થઈ જાય છે.	
મેં કુલવધૂઆ = હું તો કુલવધૂ	દોએ ચાર = એક દોઢ કલાક	

ભાવાર્થ-

હે નન્દનન્દન ! તમે તો મને જોતાં જ પોતાનો હોશોહવાસ

(હોશ કોશ) ગુમાવી દીવાનોની જેમ બની જાય છો? હે મારા ઘણી ! આપ તો મને જોતાં જ મારા પ્રત્યે મનમોહિત થઈ દીવાના બની જાય છો. અરે ! હું તો ઉચ્ચ કુળ ઘરાનાની કૂળવધુ છું. શું આપ (તમે) મને કુલટા સમજી રહ્યા છો? હું ઊંચા ઘરાના તેમ જ પ્રતિષ્ઠિત કૂળના રક્ષક દિવાનનો પુત્ર છું કન્હૈયા ! તમે મને જ્યાં મળો છે, ત્યાં મારો રસ્તો કેમ રોકો છો? ઘંટા - દોઢ ઘંટા (કલાક બે કલાક) એમ જ બરબાદ કરી રહ્યા છો. હે ઘણી ! સચિવ (મંત્રી) નો છોકરો અર્થાત્ ચાલાક, ચતુર હોવાં છતાં પણ આપ મને જોતાં મારી પર મોહિત થઈ જાય છો? મને છલ દ્વારા વશમાં કરીને ફસાવવામાં પોતાની ઈચ્છત, માન પ્રતિષ્ઠા જુઓ છો. મારા માટે, મારા ઇંતજારમાં ઘંટા દોઢ ઘંટા સુધી ચર્ચા-કથા જ બંધ કરીને બેસી જાય છો, મારી રાહ જોતાં રહો છો અને જ્યારે હું આવું છું, ત્યારે વ્યંગ્ય (કટાક્ષ) કરતાં મને ડાંટો છે. હું એક કુલીન (ખાનદાન), મર્યાદી કુળરક્ષક તેમ જ પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિ છું, એને તો આપ (તમે) વિચાર જ નથી કરતાં .

ગલિયનમેં દુરજન દેખે,
તોમેં નહીં વિચાર ।
તૂં કામી કઘૂ ના દેખહીં,
પર સાસુડી દે મોહે ગાર ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

ગલિયનમેં = ગલી ગલીમાં	વ્યાકુળ
દુરજન દેખે = દુષ્ટ બદમાશ	કઠૂ ના = કંઈ પણ ન જુએ
મર્યાદાજન જુએ છે	દેખ હીં = બધું જ જોયું ન જોયું
તોમેં નહીં = આપ(તમારા) માં	પર = પરંતુ
નથી	સાસુડી દે = સાસુજીની
વિચાર = વિચાર-વિવેક	બક્ષિસ(ગાળો)
તૂંકામી = આપ તો કામાતુર	મોહે ગાર = મને દુર્વાચ્ય ગાળો
	સાંભળવી પડે છે

ભાવાર્થ-

હે નન્દનન્દન ! આપને તો આ વાતનો પણ વિચાર કર્યો જ નથી કે ગલી-ગલીમાં મર્યાદી પ્રતિષ્ઠિત દુર્જન છુપાયેલાં શોધતાં રહે છે. આપ (તમે) તો વિચાર કર્યા વગર કામાતુર - વ્યાકુળ થઈને બધું જ જોયું ન જોયું (અનદેખા) કરી દો છો, પરંતુ મને તો ઘરમાં સાસુજીના દુર્વાચ્યયુક્ત ગાળો રૂપી બક્ષિસ ગ્રહણ કરવી અને સહન કરવી પડે છે. હે ધામઘણી સદ્ગુરુ ! તમને તો આ વાતનું પણ ધ્યાન નથી કે મર્યાદી પ્રતિષ્ઠિત ઘરાનાના સચિવ (મંત્રી) ના છોકરાની પણ કોઈ ઈજ્જત હોય છે. આપને તો મારી ઈજ્જતની પણ પરવા કરવી જોઈએ. રસ્તામાં મર્યાદીજન, બુદ્ધિજીવી લોકો મને જુએ છે. કેટલાં તો મારી સાથે પણ આવે છે અને મને તમારી પાસે જતાં જોઈને વિચારે છે કે અરે ! સચિવ (મંત્રી) નો છોકરો ક્યાં જઈ રહ્યો છે? દીવાનનો છોકરો સાધુ બાબાની પાછળ-પાછળ ! એ

કહીને હસી-મજાક કરે છે આપ (તમે) તો જ્ઞાનની મસ્તીમાં મદમસ્ત રહો છો. આપને તો મારા ઘરાનાની, કુળાચારોની ઈજ્જતનો પણ ખ્યાલ નથી. ઉપરથી મને આ પ્રકારના વચન પણ સંભળાવો છે. મને કુલપુરોહિત રૂપી સાસુના દુર્વાચ્ય - ગાળો સાંભળવી પડે છે, સહન કરવી પડે છે કે “અરે ! કુળધર્મ, ઈજ્જત, માન-પ્રતિષ્ઠાનું તો એને ધ્યાન જ નથી. સચિવ-દીવાન ઘરાનાનો થઈને બાબાની પાછળ ભટકી રહ્યો છે” એવું બધું સહન કરવું પડે છે.

કર જોરે કુચ મરોરે,
અંગિયા નખન વિડાર ।
અધુર ન છોડે દંતસોં,
કરોગે કહા અબ રાર ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ :-

કર જોરે = હાથથી જબરદસ્તી	ન છોડે = નથી છોડતા
કુચ મરોરે = સ્તનોનું મર્દન કરો છો	દંત સોં = દાંતોથી દબાવીને જકડી લો છો
અંગિયા = ચોલીને	કરોગે કહા = કરવું છે શું
નખન = નખોથી	અબ રાર = હવે કેવું ચુક્ર અથવા કેવા કલહ મચાવવા છે?
વિડાર = છિન્ન-ભિન્ન કરી દીધી	
અધુર = અધુરોષ્ઠોને	

ભાવાર્થ-

હે નન્દનન્દન, હે પ્રિયતમ ધામઘણી! આપના આ નટખટ સ્વભાવયુક્ત ચરિત્રનું હું કેવી રીતે વર્ણન કરું? તમે જબરદસ્તી તમારા હાથોથી મારા સ્તનોનું મર્દન કરી દીધું અને મારી ચોલી પણ તમારા નાખુનોથી છિત્ર-ભિત્ર કરીને ફાડી નાંખી. મારા અધરોષ્ઠોને તમારા દાંતોથી મને જકડી રહ્યા છો. હવે આટલું ક્યાં પછી પણ કોઈ બીજું યુદ્ધ અથવા કલહ મચાવવાનું વિચારી રહ્યા છો? તમે તો જ્ઞાનમાં મદમસ્ત થઈને કામાતૂર -વ્યાકુળ થઈ જાવ છો. તમે તો ફોસલાવી - ફોસલાવી (પટાવી-પટાવી)ને જ મારા દિલ રૂપી કુચોને માચાથી છોડાવી - મરોડીને મૂલ મિલાવામાં લગાવી દીધાં -ફેરવી દીધાં. આપને મારી કુળમર્યાદા રૂપી ચોલીને જ્ઞાન રૂપી નાખુનોથી ઘજિયા (ચીંથરા) ઉડાડીને તેને છિત્ર-ભિત્ર કરી દીધી તથા ઘૃણિત(ન કામી) બનાવી દીધી. મારી શંકા-ઉપશંકા રૂપી અધુરોષ્ઠોને તમારા (આપના) જ્ઞાન અને પ્રેમ રૂપી દાંતોથી જકડીને મને નિઃશંક વિશ્વાસના પાત્રે બનાવી દીધી મને જકડીને આપથી (તમારાથી) અલગ (જુદા) ન થવા દેશો તથા બચીને ભાગીને ન જાય તે માટે આ પ્રમાણે પોતાના વશમાં કરી લીધું કે હવે કશુંય બાકી જ ક્યાં રહ્યું? હવે એના પછી શું કરવાનો વિચાર છે? શું બીજું પણ કંઈ લડાઈ - ઝઘડા અથવા કલહ મચાવવાનો બાકી છે?

તું બાલક નેહ ન બુઝ હી,
 મેં બરજયો કેતીક બાર ।
 મેં મેરો કિયો પાઈયો,
 અબ કાસોં કરોં પુકાર ॥

શબ્દાર્થ :-

તું બાલક = આપ તો અબુઘ બાળક છે	મેં મેરો કિયો = મેં પોતાના નસીબ પ્રારબ્ધ કર્મોના
નેહ ન = પ્રેમ - સ્નેહ નથી	પાઈયો = પરિણામ - ફલ પ્રાપ્ત કરી લીધું
બુઝ હી = સમજી શકતા	અબ કાસોં = હવે કોની સાથે
મેં બરજયો = મેં તો રોક્યા, મના કરી	કરોં = કેવી રીતે કરું ?
કેતીક = કઈયો	પુકાર = વિનંતી
બાર = વાર, વખત	

ભાવાર્થ-

હે નન્દકુમાર ! આપ (તમે) તો બિલકુલ અબુઘ બાળકની ઉંમરના અવસ્થાના કારણે એવું કરો છો. તમારામાં અક્કલ, બુદ્ધિ હોય તો ને ? તમે તો કાચી અક્કલવાળા બાળકની જેમ છો. અતઃ નેહ, (પ્યાર, નેડો) પ્રેમ જેવી વસ્તુ શું હોય છે, કેવી હોય છે, આ વાતની તો આપને તનિક પણ સમજ નથી, શું કરે! કાચો કોમલ - સુકુમાર ઉંમરનો નટખટ અબુઘ - અબુઝ બાળક સ્નેહ - પ્રેમ જેવી

ચીજને શું સમજે ? મેં તો કેટલીય વાર રોક્યો અને મનાઈ પણ કરી. વારંવાર કેટલાય પ્રકારથી બતાવવાની તથા સમજાવવાની પણ કોશિશ કરી, પરંતુ સમજે યા માનો તો ન ! હવે તો મેં પૂર્વ જન્મમાં જેવા પણ કર્મ કર્યા હતા, પૂર્વ પ્રારબ્ધ કર્મોનું ફળ જ તો મળી રહ્યું છે. એ વિચારીને સંતોષ કરું છું. કેમ કે પૂર્વજન્મના કૃતકર્મ શુભ હો યા અશુભ, શિરોધાર્ય તો અવશ્યમેવ કરવું જ પડે છે. હવે હું કોની આગળ વિનંતી કરું અથવા નિવેદન ચઢાવું ?

સાડી ફારી કંઠસર તોડી,
તોડ્યો નપસર હાર ।
અબ ઘર કૈસે જાઈએ,
ઉલટાએ દિયો સિનગાર ॥૬॥

શબ્દાર્થ :-

સાડી ફારી = સાડીને ફાડીને	પણ
ચીંથરા -ચીંથરા	અબ ઘર = હવે એના પછી ઘરમાં
બનાવી દીધાં.	કૈસે જાઈએ =શું મોઢું (મો)
કંઠસર = કંઠ (ગળા) નું ઘરેણું	લઈને જઉં?
તોડી = તોડી દીધું	ઉલટાએ = ઉલ્ટા-પુલ્ટા
તોડ્યો = તોડી દીધો	દિયો = કરી દીધો
નપસર હાર = નપ સેરનો	સિનગાર = મારો સિંગાર જ
સોનાનો હાર	

ભાવાર્થ-

હે નનદનનન ! હે ધામધણી પ્રિયતમ !! આપને (તમે) તો મારી સાડીને ફાડીને ચીથરા-ચીથરા કરી દીધાં અને કંઠ (ગળા) માં સ્થિત કંઠસર પણ તોડી દીધી તથા તેની સાથે જ મારા સોનાનો નવ સેરનો હાર પણ તોડી - તોડીને વિખરાઈ દીધો. હવે આ અવસ્થામાં હું મારી ઘેર કેવી રીતે પ્રવેશ કરી શકીશ ? શું મોં લઈને જાઉં ? કેમ કે આપને તો મારા સિનગારના બધા અલંકારોને ઉલટા-પુલટા કરીને છિત્ર-ભિત્ર કરી નાંખ્યા. આપને તો મારી લોકમર્યાદા રૂપી સાડીને ફાડીને ઘવંસ કરી નાંખી અને વેદમર્યાદા રૂપી કંઠસરના બાળ-બરચાં, પરિવારના પ્યાર-મમતા રૂપી મોતીઓને વિખેરીને નષ્ટ કરી નાંખ્યા સાથે નવધા ભક્તિ રૂપી નવસેરના હાર પ્રત્યે અર્થાત્ ધાર્મિક પ્રેમ-શ્રદ્ધા પણ હટાવી દીધી. હવે હું આ હાલતમાં મારી ઘેર કેવી રીતે, શું મોઢું લઈને જઉં? મારી શું ઇજ્જત રહી ગઈ ? મને જોઈને લોકો શું સમજશે અને શું કહેશે ? આપને તો મારો સિંગાર જ ઉલટ-પુલટ કરી છોડી દીધો છે.

અબ મિલ રહી મહામતિ,
પીઉસોં અંગોં અંગ ।
અક્ષરાતીત ઘર અપને,
લે ચલે હૈં સંગ ॥૭॥

પ્રકરણ-૧૬, ચો. ૭૯.

શબ્દાર્થ :-

અબ મિલ = હવે તો આ જાગની	અંગ	= દિલ મિલાવીને,
રહી = રાસમાં ઘનીની		એક રૂપ થઈને
સાથે એકાકાર	અક્ષરાતીત = અક્ષરબ્રહ્મથી	પણ પરે
થઈને મળી ગઈ		અક્ષરાતીત
મહામતિ = મહામતિ દર્જમાં	ઘર અપને = ઘરમાં પોતાના	પ્રિયતમ ઘનીએ
સ્થિત શ્રી		પણ
ઈન્દ્રાવતી	લે ચલે = મને લઈને પ્રયાણ કર્યું	
પીઉસોં = પોતાના પ્રિયતમ	હૈ સંગ = સાથમાં	
ઘનીની સાથે		
અંગોં = ઘનીના દિલથી		

ભાવાર્થ-

હવે તો આ જાગનીના બ્રહ્માંડના જાગની રાસમાં બાકી જ શું રહી ગયું? આ જાગનીના બ્રહ્માંડના જાગની રાસમાં મહામતિ દર્જમાં સ્થિત ઈન્દ્રાવતી પોતાના પ્રિયતમ ઘનીના દિલથી દિલ તેમ જ સર્વાંગ દ્વારા એકાકાર થઈને એક રૂપ થઈ ગઈ છે. તત્પશ્યાત્ કૂટસ્થ અક્ષરથી પણ પરે અક્ષરાતીત સ્વધામ, પોતાના પતિના ઘરમાં સ્વયં પ્રિયતમ ઘનીએ પણ મને સાથે લઈને પ્રસ્થાન કર્યું.

* સરૂપ સુન્દર સનકૂલ સકોમલ *

સરૂપ સુન્દર સનકૂલ સકોમલ

રૂઠ દેખ નૈના ખોલ નૂર જમાલ ।

ફેર ફેર મેહેબૂબ આપત હિરદેં

કિયા કિનને તેરા કૌલ ફૈલ એ હાલ ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

સરૂપ સુન્દર = શ્રી રાજગુ સ્વરૂપ	મેહેબૂબ = પ્રાણાધ્યારાના
સુન્દર અત્યંત જ	સ્વરૂપનું સ્મરણ
મન મોહિત સુંદર	આપત હિરદેં = ઉમડીને આવી
અને	રહ્યું છે, દિલ
સનકૂલ = પ્રસન્ન, સંતુષ્ટ,	અને દિમાગમાં
સકોમલ = હસમુખ અને	કિયા કિનને = કોને કરી દીધું ?
કોમલતા પૂર્ણ છે	તેરા કૌલ ફૈલ = તારું બોલવા-
રૂઠ દેખ = હે આત્મા ! નિહારીને	ચાલવાનું
જોઈ લે	(બોલ-ચાલ)
નૈના ખોલ = આંખો ખોલીને	અને ચલન
નૂર જમાલ = અક્ષરાતીત ઉત્તમ	વ્યવહાર તેમ જ
પુરૂષ શ્રી રાજગુને	એ હાલ = આ હાલત ! એવી
ફેર ફેર = વારંવાર	સ્થિતિમાં પહોચાડી
	દીધાં

ભાવાર્થ-

મારા અક્ષરાતીત શ્રી રાજશ્રી - પ્રિયતમનું સ્વરૂપ અત્યંત જ સુંદર અત્યાધિક સુમધુર કરૂણામય પ્રેમ-સ્નેહ પૂર્ણ તથા બહુ જ સુકુમાર અર્થાત્ કોમળમાં પણ કોમળ છે. હે ઇન્દ્રાવતી આત્મા ! તું એકીટ્થો (એકટક) આંખને સ્થિર કર્યા વગર નિહારીને જો. અંતર્મુખી થઈને પોતાની અંતરંગ આંખોને ખોલીને પોતાના અક્ષરાતીત અદ્વૈત પ્રિયતમના ચિન્તનીય ચિન્મય આત્મા પૂર્ણ સ્વરૂપને જોઈ લે. પ્રિયતમનું તે પ્રતિભાચુક્ત સ્વરૂપ વારંવાર મારા હૃદયમાં અંકિત થઈને ઉમડી રહ્યું છે. હે આત્મા ! તારી બોલી - ચાલી, (બોલ-ચાલ), ચલન વ્યવહાર અને મનઃ સ્થિતિને એવી હાલત અને અવસ્થામાં પરિવર્તિત કરી તને અહીં સુધી પહોંચાડવાવાળા કોણ છે ?

જામા જડાવ જુડ્યા અંગ જુગતે,
ચાર હારોં કરી અંબર ઝલકાર ।
જગમગે પાગ એ જોત જવેર જયોં,
મીઠે મુખ નૈનોં પર જાઊં બલિહાર ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

જામા જડાવ = ઘૂંટણ સુધીની	જડિત
પોશાક (જામા)	જુડ્યા અંગ = એક-બીજાથી
વિભિન્ન રત્નોથી	અડેલાં અંગ-

પ્રત્યંગમાં,	જોત જવેર = કાંતિ યુક્ત
જુગતે = અત્યંત મનભાવન	પ્રકાશિત જયોં
શોભાયુક્ત સુશોભિત	રત્નોમાંથી
થઈ રહ્યા છે.	ચમચમાતી જયોત
ચારે હારોં = ચારે હાર (માળા)	ઉદીપ્ત થઈ રહી છે
કરી = કરી રહ્યા છે	મીઠે મુખ = મધુર, મીઠાશ યુક્ત
અંબર = અંતરિક્ષમાં ઝલ	નેનોં = શોભા- સુંદરતાથી
ઝલકાર ઝલાકાર	પરિપૂર્ણ તેમનું
જગમગે = ઝગમગાતા, પ્રચંડ	મુખમંડલ અને
રૂપેણ	કમલલોચન
પાગ શ્લે = ઝીલમીલાતા	પર જાગીં = પર સમર્પિત
રત્નોથી જડિત	બલિહાર = ન્યોછાવર થઈ હું.
પાગ(પાઘડી) થી	

ભાવાર્થ-

પ્રાણપ્યારા પ્રિયતમ શ્રી રાજજી દ્વારા ધારણ કરેલાં વિભિન્ન રત્નોથી જડિત જામા (કુર્તા-ઝલ્મો) તેમના અંગાદિ પર અત્યંત યુક્તિપૂર્વક ઝગમગાતા સુશોભિત થઈ રહ્યો છે. તેમના વક્ષસ્થળ (છાતી) પર સ્થિત ગળાનો હાર અત્યંત સુંદર ઢંગથી સુશોભિત છે અને તે ચારે હારોની ચમચમાતી હુઈ કાંતિપૂર્ણ ઝલક નીલા આકાશ સુધી ઝીલમીલા રહી છે. પ્રિયતમ શ્રી રાજજીના સિર પર સ્થિત લાલ રંગની પગડી (પાઘડી)માં જડિત ઝગમગ-ઝગમગ ઝગમગાતી વિભિન્ન રત્નોનો જયોતિપુંજ માનો ચારે દિશાઓમાં ઝીલમીલા

રહ્યો છે. હું તો તે ઘણીના મધુરાતિમધુર મુખારવિંદ અને અને મનમોહક કમલ લોચન પર મન, ચિત્ત, બુદ્ધિ સહિત આત્મીય ભાવયુક્ત ન્યોછાવર થાઉં છું.

લાલ અધુર હંસત મુખ હરપટી,
નાસિકા તિલક નિલપટ ભૌહિં કેસ ।
શ્રવણ ભૂષણ મુખ દંત મીઠી રસના,
એ દેખ દરસન આવે જોશ આવેશ ॥૩॥

શબ્દાર્થ :-

લાલ અધુર = લાલિમાયુક્ત હોઠ	રહી છે.
હંસત મુખ = મંદ-મંદ મલકાતું મુખ	મીઠી રસના = મીઠાશ પૂર્ણ જિહ્વા (જીભ), તેમ જ
હરપટી = મુસ્કાન પૂર્ણ ચિબુક (દાઢી-હડપચી) અને	નિલપટ = લલાટ સુધી પહોંચેલું ઉર્ધ્વપુંડાકાર તિલક, જે
નાસિકા તિલક = નાક સહિત તિલક	ભૌહિં કેસ = આંખોની ઉપરની ભંવરો (ભમર) ની પાંપણ પણ અત્યંત ચમચમે છે.
શ્રવણ ભૂષણ = કાનમાં કુંડળ (કર્ણફૂલ) અને	એ દેખ દરસન = આ મુખમંડલ
મુખ દંત = મુખારવિંદમાં સ્થિત દાંતોની બંને પંક્તિઓ ચમકી	

* સરૂપ સુન્દર સનકૂલ *

સહિત સંપૂર્ણ આવે = ઉમડી આવે છે
રૂપરંગને જોતાં જોશ આવેસ = જોશ અને આવેશ
જ અંતઃકરણમાં

ભાવાર્થ-

અહો ! તે પ્રાણપ્યારા પ્રિયતમ શ્રી રાજજીની લાલિમા યુક્ત હોઠોથી નીકળતી માધુર્યપૂર્ણ મંદ-મંદ મુસ્કાન અને સુન્દરાતિસુન્દર ચિબુક (હડપચી), મનમોહિત કરવાવાળી નાસિકા તથા ઉપર મસ્તક પર ચમચમાતા તિલક તેમ જ આંખોની ભંપરોની ચમચમાતી રૂંવાની શોભા-સુન્દરતાનું વર્ણન હું કેવું અને કેવી રીતે કરું? અરે ! શ્રવણ અર્થાત્ કાનના જ્યોતિ પૂર્ણ કુંડળ, અતિ સુંદર મુખમંડલમાં ચમકતી (ચમચમતી) દંત પંક્તિઓ તથા પ્રેમ પૂર્ણ અમૃતરસથી સરાબોર(ઓતપ્રોત) જીભ (જિહ્વા) ઉક્ત પ્રકારથી વર્ણિત અંગ-પ્રત્યંગના દર્શન માત્રથી જ આત્મામાં પ્રેમોન્માદ શક્તિ અને આવેશ જાગૃત થઈને ઉમડવા લાગે છે.

બાહેં ચૂડી બાજુબંધ સોહેં કુમક ,
પોહોંથી કાંડોં કડી હસ્ત કમલ મુંદરી ।
નખકા નૂર ચીર ચઢ્યા આસમાનમેં,
જયોં હક ચલવન કરેં સબ અંગુરી ॥

શબ્દાર્થ :-

બાહેં ચૂડી = બાંહોમાં ચૂડી વગેરે બાજુબંધ = ભુજાઓમાં
ભૂષણ પહેરેલાં છે તો (બાવડામાં) બાજુ

બંધ નામનું ભૂષણ	ઓથી નીકળતાં
પહેરી રાખ્યું છે	તેજ પૂર્ણ પ્રકાશને
સોહેં કુમક = તેમાં લટકતાં	ચીર ચઢ્યા = ચીર ફાડીને
ઝુમ્મર અત્યંત જ	અર્થાત્ વીંધીને
શોભનીય રૂપેણ	નીકળતી
લટકી રહ્યા છે	જ્યોત ઉપર
પોહોંચી કાંડોં = પહોંચા	આસમાનમેં = આકાશમાં
(કલાઈ) કાંડા	જ્યોં હક = જ્યારે - જ્યારે
પર સુશોભિત કડા	શ્રી રાજજી
કડી = અને મુંદરી તથા	ચલવન = સંચાલિત અથવા
હસ્તકમલ = કમલ સદશ	હલાવવાની ક્રિયા
કોમળ હાથોમાં	કરેં = કરે છે
મુંદરી = અંગૂઠી અત્યંત શોભા	સબ અગુંરી = હાથની બધી
લઈ રહી છે.	આંગળીઓ.
નખકા નૂર = હાથની આંગળી	

ભાવાર્થ-

તે અક્ષરાતીત શ્રીરાજજી - પ્રિયતમે બંને હાથોમાં ચુડા અને બાજુબંધ પહેરેલાં છે. આ બાજુબંધના ઝુમ્મર તેમ જ ઝુમ્મર (ઝબ્બો) ના ગુચ્છા લટકતાં ઝીલમીલા રહ્યા છે. તેમના કાંડા (પહોંચા) માં શોભિત કડા અને કમલ સદશ કોમળ હાથોમાં વિદ્યમાન અંગૂઠીઓ અતિ ઉત્તમ ઢંગથી સુશોભિત થઈ રહી છે. જ્યારે પ્રાણપ્યારા પ્રિયતમ હસ્તકમળને સંચાલિત (હલાવે)

અથવા આંગળીઓ દ્વારા કંઈક સકેતાદિની ક્રિયા કરે છે, ત્યારે તે અંગોથી ઉદીપ્ત (ચમકતી) થવાવાળી જ્યોતોને વેધીને (ભેદીને)- વીધીને નીકળવાવાળા નખના નૂરમય પ્રકાશની ઝલઝલાકાર ચુક્ત ઝલક નીલા અંબર (નીલાકાશ) માં વીજળીની ચમક સદશ પહોંચે છે.

રોસની પટુકેં કરી અવકાશમેં,

ચરન ભૂષન જામેં ઈજાર ઝાંઈ ।

કહે મહામત મોમન રૂહ દિલકો,

માસુક ખેંચેં તોહે અરસ માહી ॥૫॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૧૭, ચો. ૮૪.

રોસની પટુકેં = પ્રકાશચુક્ત ઝીલમીલ કરતાં પટુકા	ઘુંટણા સુધીના જામા (કુર્તા) ની
કરી અવકાશમેં = આકાશમાં ઝીલમીલા રહ્યા છે	ઈજાર = પગમાં પહેરેલાં પાયજામામાં
ચરન ભૂષણ = કોમલ ચરણોમાં ચાર આભૂષણ, શોભાયમાન છે અને	ઝાંઈ = પરછાઈ (ઝાંચ) પ્રતિબિંબ પડે છે.
જામેં = મૂલ મિલાવામાં પહેરેલો	કહે મહામત = મહામતિ દર્જમાં સ્થિત શ્રી ઈન્દ્રાવતી કહે છે કે

મોમન રૂહ = બ્રહ્માત્માઓ- બ્રહ્મસૃષ્ટિઓને	આકર્ષિક કરી ખેંચીને અથવા બોલાવી રહ્યા છે
દિલકો = દિલ-અન્તઃકરણ (મન-બુદ્ધિ-ચિત્ત સહિત આત્મા) ને	તોહે અરસ = આ પ્રમાણે તારા ધામ માહી = ની અંદર (મૂલ મિલાવા) માં જ્યાં તારી પરાત્મા બેઠેલી છે.
માસૂક ખૈયૈ = પ્રિયતમ શ્રી રાજગુ	

ભાવાર્થ-

અહો! પ્રિયતમ શ્રી રાજગુના કમરમાં બાંધેલો વિભિન્ન ચમકદાર રત્નોથી જડિત પદુકો તથા ચરણકમલમાં પહેરેલાં આભૂષણોના તેજ જ્યોત તેમ જ ઈજાર (પાયજામા)ની ઝીલમીલાતી આભા બધાથી વધારે (અધિક)ચમકી રહી છે. મહામતિ દર્જમાં સંપન્ન સર્વાગ્રગણ્ય આત્મા ઈન્દ્રાવતીગુ કહી રહી છે કે અક્ષરાતીતમાં સ્થિત અમારા પ્રિયતમ પોતાના અભૂતપૂર્વ સૌંદર્યથી સંપન્ન સ્વ-પ્રિયતમા મોમિન આત્માઓના દિલ-દિમાગ સહિત આત્માને સ્વ-અરસ શ્રી પરમધામની તરફ આકર્ષિત કરતાં ખેંચી રહ્યા છે. આ પ્રમાણે તે પોતાની આત્માઓને સ્વધામમાં બોલાવી રહ્યા છે.

* પર ન આવે તોલે *

* પર ન આવે તોલે એકને *

પર ન આવે તોલે એકને,

મુખ શ્રીકસ્ન* કહંત ।

શબ્દાર્થ :-

પર ન આવે = પરંતુ આવે જ
નહીં

તોલે એકને = તુલ્ય સદશ
એકવાર પણ

મુખ શ્રી કસ્ન = મુખથી શ્રી
કૃષ્ણ

કહંત = નામોચ્ચારણ કરવાથી
પુણ્યની બરાબર

ભાવાર્થ-

એક બાજુ સંસારની અન્ય વિભિન્ન પ્રકારની સાધનાઓ છે, તો બીજી બાજુ અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણ રૂપી સાધનાનું માપ- તોલ કરી સંતુલન કરી એ સિદ્ધ થાય છે કે માત્ર એકવાર જ અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણ કરીએ તો પણ તે નામોચ્ચારણ

* કૃષ્ણોતિ મંગલં નામ યસ્ય વાચિ પ્રવર્તતે ।

ભસ્મી ભવન્તિ સઘસ્તુ મહાપાતક કોટ્ય : ॥

- (વિષ્ણુ ધર્મોત્તર પુરાણ).

અર્થ :- મંગલમય અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામના ઉચ્ચારણ માત્રથી જ કરોડો પાપ-રાશિઓ ભસ્મ થઈ જાય છે, તો અન્ય પાપોની તો વાત જ શું કરવી ! અરે ! 'પંચ મહાપાતક' જેવા ભયંકર તેમ જ મોટામાં મોટું પાપ તથા એવી કરોડો પાપરાશિઓ માત્ર એકવાર અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણથી તત્કાળ જ ભસ્મીભૂત થઈને નષ્ટ થઈ જાય છે.

પ્રસિધ પ્રગટ પાઘરી

કિવતા^x કિવ કરંત ॥૧॥

શબ્દાર્થ :-

પ્રસિધ પ્રગટ	= પ્રત્યક્ષ અતિ	દિલ-દિમાગમાં
	પ્રખ્યાત	કિવતા કિવ = કાવ્ય વિષયક
	કહેવડાવવું	ઘુરંધર તેમ જ
પાઘરી	= સીધા-સાદા	પ્રસિદ્ધ કવિ
	સાધારણ જનના	કરંત = રચનાકાર જ કેમ ન બને
	ભાવાર્થ-	

રૂપી પુણ્ય ફળની તુલનામાં બીજું કોઈપણ સાધન અથવા ઉપકરણનું પુણ્ય સંતુલિત રહેતું નથી. એ વાત જગત પ્રસિદ્ધ, સર્વ

^x ષડ્ઙ્ઞાદિવેદો મુખે શાસ્ત્ર વિદ્યા, કવિત્વાદિ ગદ્યં સુપદ્યં કરોતિ ।
યશોદા કિશોરે મનો વૈ ન લગ્નં, તતઃ કિં, તતઃ કિં તતઃ કિં તતઃ કિમ્ ॥
-(શાસ્ત્ર).

અર્થ :- છ અંગાદિ સહિત વેદ શાસ્ત્રાદિના પારંગત વિદ્વાન હોય અથવા અત્યંત સુંદર મિઠાસ પૂર્ણ, અત્યંત મધુર સ્વાદિષ્ટથી પણ સ્વાદિષ્ટ ગદ્ય, પદ્યમય કાવ્ય રચનામાં નિઃસંદેહ જ નિપુણ કેમ ન હોય, પરંતુ અગર જો તેનું મુખ યશોદાનન્દનન્દનના નામોચ્ચારણ કરવામાં અસમર્થ હોય, તો તે મનુષ્ય ઉક્ત વર્ણિત બધા વિષયોમાં નિકમ્મા - નિકૃષ્ટ સિદ્ધ (સાબિત) થશે. તેને મળેલું માનવજીવન પણ ઘિક્કારને પાત્ર છે. તથા તે પૃથ્વી પર ભાર રૂપ અર્થાત્ વ્યર્થ છે.

* પર ન આવે તોલે *

જ્ઞાત તેમ જ પ્રખ્યાત રૂપમાં અકાટ્ય સત્ય છે. અનેકો કવિઓ, અગણિત વાણી વિશારદો (નિપુણો) તથા પ્રખ્યાત વેદવક્તા વગેરે આચાર્યોએ પોત-પોતાના સદ્ગ્રન્થાદિ વચનોમાં સ્પષ્ટ એવં પ્રત્યક્ષ રૂપમાં આ વાતનું પ્રમાણ આપ્યું છે કે હે સાધનશીલ સાધકો! આ વિશાલ સંસારની વચ્ચે જનસાધારણના દિલ-દિમાગ દ્વારા તમે ભલે ન અતિ પ્રખ્યાત કહેવડાવો, વિભિન્ન કાવ્યોની રચના કરીને અત્યંત પ્રસિદ્ધ એવં ધુરંધર કવિ જ કેમ ન બની જાય, પરંતુ તે બધા પુણ્યોનું ફળ એકવાર ઉચ્ચરિત અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણનામ રૂપી સાધનના પુણ્યના તુલ્ય કદાપિ (ક્યારેય) આવી શકતું નથી.

કોટ કરો નરમેઘ*,

અશ્વમેઘ અનંત ।

શબ્દાર્થ :-

કોટ કરો = કરોડોવાર કરો	અશ્વમેઘ = ઘોડાની બલિ આપો
નરમેઘ = મનુષ્યની બલિ ચઢાવો	અનંત = સંખ્યાતીત, અસંખ્ય વાર

ભાવાર્થ-

અહો ! જુઓ ! વિભિન્ન સાધનશીલ સાધુઓ !! કરોડો નરમેઘ યજ્ઞ ભલે ન અતિ ઉત્તમ રીતિ-રિવાજો સહિત સંપત્ર કરો, (કરતાં હશો) અનગણિત-અસંખ્ય અશ્વમેઘ યજ્ઞ પણ ધાર્મિક વિધાનની રીતિઓની અનુકૂળ સંપન્ન કરો, પુનઃ સંસાર-સંબંધી બતાવેલાં

૧* એકોડપિ કૃષ્ણસ્ય કૃતઃ પ્રણામો દશાશ્વમેઘાવભૃથૈન તુલ્યઃ ।
દશાશ્વમેઘી પુનરેતિ જન્મ કૃષ્ણ પ્રણામી ન પુનર્ભવાય ॥
- (મહાભારત, શાન્તિ પર્વ).

અનેક ધરમ ધરા વિષે,

તીરથ વાસ વસંત ॥૨॥

શબ્દાર્થ :-

અનેક ધરમ = અનેકો ધર્મ,
જેટલાં પણ
ધરા વિષે = પૃથ્વી પર છે, તે
બધાને ક્રમશઃ
ધારણ કરીને

તીરથ વાસ = તીર્થવાસી
બનીને
વસંત = જિદંગીભર કેમ ન રહો-
બેસો.

ભાવાર્થ-

તથા કરતાં (કરેલાં) બધા ધર્માચરણોના પાલન નિયમાનુસાર જ કેમ ન કરો (કરતાં હશો), તેમ જ પોતાનું સંપૂર્ણ જીવન જ

અર્થ:- અહો ! માત્ર એકવાર અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણ તથા પ્રણામ કરવાથી પુણ્યનું મૂલ્યાંકન દસ અશ્વમેઘ યજ્ઞના ફળના બરાબર થાય છે. પરંતુ રહસ્યની વાત તો એ છે કે દસ અશ્વમેઘ યજ્ઞના ફળનું પુણ્ય ક્રમાવાવાળાને પણ ફરી જન્મ ધારણ કરવો પડે છે, કિંતુ અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણ એવં પ્રણામ કરવાવાળાને તો ફલતઃ મૂલ્યાંકન જન્મ- મરણના ચક્કર જ સદાય માટે નિર્મૂળ થઈ જાય છે.

૨. ગોકોટિદાનં ગ્રહણેષુ કાશી પ્રયાગ ગજ્જયુત કલ્પવાસઃ ।

યજ્ઞાયુતં મેરુ સુવર્ણ દાનં ગોવિન્દનામ્ના ન કદાપિ તુલ્યમ્ ॥

-(શ્રી પાણ્ડવ ગીતા).

અર્થ:- પ્રત્યેક ગ્રહણ (સૂર્ય, ચંદ્રના) માં કરોડો ગાય દાન કરો, કાશી પ્રયાગાદિ તીર્થસ્થાનોમાં અથવા ગંગાજીના તટ પર

* પર ન આવે તોલે *

તીર્થવાસીના રૂપમાં કેમ ન નિર્વાહ કરો, પરંતુ તે બધા કાર્ય-
કલાપોના પુણ્યની તુલના જીવનમાં એકવાર અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ
નામ ઉચ્ચારણથી પ્રાપ્ત પુણ્યની તુલનામાં ક્યારેય નહિ આવી શકે.

સહસ્રો (હજારો) વર્ષ સુધી કલ્પવાસ કરો. અથવા હજારો, લાખો,
ચજ્ઞાદિ કરો, પુનઃ સુમેરૂ પર્વત તુલ્ય સુવર્ણનું દાન જ કેમ ન કરો,
પરંતુ તે બધા પુણ્યોનું ફળ એક વખત ગોવિંદ નામ-વ્રજવાળા
અક્ષરાતીત કૃષ્ણના નામોચ્ચારણ તેમ જ નામ સ્મરણના પુણ્યની
તુલ્ય ક્યારેય પણ આવી શકશે નહિ.

૩. સપ્તકોટિ મહામન્ત્રશિચિતવિભ્રમકારકા : ।

એક એવ પરો મન્ત્રઃ કૃષ્ણો ત્યક્ષર દ્વયમ્ ॥

-(બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણ).

અર્થ :- સાત કરોડ મંત્રોમાંથી એક અક્ષરાતીત કૃષ્ણ નામનો
મંત્ર માત્ર જ માયામાંથી આત્માઓને તારવાવાળો-પાર
લગાડવાવાળો મંત્ર છે, અન્ય બધા મંત્ર માયામાં જ ભ્રમિત
કરવાવાળા છે. એવું કેમ ? અન્ય બધા મંત્ર માયાવી પક્ષના છે,
કૃષ્ણ નામક મંત્ર બ્રહ્મ પક્ષના છે કેમ કે બ્રહ્મ નામના મંત્ર જ માયાથી
છોડાવીને બ્રહ્મધામમાં પહોંચાડી શકે છે. બ્રહ્મસ્વરૂપ અક્ષરાતીત
કૃષ્ણ નામના ઉચ્ચારણ માત્રથી જ આત્માનો ઉદ્ધાર થવાનું મુખ્ય
કારણ એ જ છે.

સિદ્ધ કરો સાધના, વિપ્ર*મુખ વેદ વદંત ।

શબ્દાર્થ :-

સિદ્ધ કરો = યોગી બનો, વિભિન્ન	વિપ્ર મુખ = બ્રાહ્મણ કુળમાં
સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરો	જન્મ પ્રાપ્ત કરીને
સાધના = અનુષ્ઠાન દ્વારા	વેદ વદંત = સારા જીવન વેદ
	પાઠ કરતાં જ રહો

ભાવાર્થ-

અહો ! કઠિનથી કઠિન અથવા કઠોરથી કઠોર સાધના પથમાં ઉત્તીર્ણ થઈને અનેકો પ્રકારની રિદ્ધિસિદ્ધિ હાંસિલ (પ્રાપ્ત) કરો. ઉત્તમ કુલીન બ્રાહ્મણ કુળમાં જન્મ પ્રાપ્ત કરીને ચારે વેદાદિ ગ્રંથોને કંઠસ્થ કરીને જીવનભર તેનું ઉચ્ચારણ પાઠ પણ કરતાં રહો, સર્વોપરી

*૧ અઘીત્ય ચતુરો વેદાન્ વ્યાકૃત્યાષ્ટાદશ સ્મૃતીઃ ।

અહો શ્રમસ્થ વૈફલ્યઅમાત્માપિ કલિતો ચ ચેત ॥

-(શાસ્ત્ર).

અર્થ :- ચારે વેદોના અધ્યયન કરો અને અઠાર સ્મૃતિઓ (પુરાણો) માં નિપુણ, કુશલ, વાયસ્પતિ બનો અથવા સમાજમાં રોચક અત્યંત મનમોહક આકર્ષક કરવાવાળી શક્તિથી સંપન્ન વ્યાખ્યાતા (પ્રવચન કરનાર) બનો, તો પણ અગર જો “આત્મજ્ઞાન” ન થયું, એમ કહેશો તો ઉક્ત કથિત સારા પ્રયાસ અથવા કોશિશો “અજ્ઞગલસ્તનસ્યેવ તસ્ય જન્મ નિરર્થકમ્” બકરીના ગળામાં સ્થિત સ્તનની તુલ્ય કહેવાશે તથા પ્રાપ્ત મનુષ્ય જીવન પણ નિકમ્મ અને નિરર્થક સિદ્ધ થશે.

* પર ન આવે તોલે *

સકલ ક્રિયાસું ધરમ પાળતાં, દયા કરો જીવ જંત ॥ ૩ ॥

શબ્દાર્થ :-

સકલ ક્રિયાસું = સંપૂર્ણ કર્મોને	જ કેમ ન બનો
વિધિ પૂર્વક	જીવ જંત = ચોર્યાશી લાખ
ધરમ પાળતાં = ધર્મવત્ પાલન	યોનિઓના
પણ કરો	અહિસંક જ કેમ ન
દયા કરો = દયાળુ અથવા કૃપાળુ	બનો.

ભાવાર્થ-

રૂપથી શુદ્ધાતિશુદ્ધ થઈને ધર્મમાર્ગના આચાર-વિચાર વિષયક નિયમોને શિરોધાર્ય કરીને તેનું પાલન કરતાં રહો, ફરી સંપૂર્ણ જીવ જંતુઓ પર કડ્ડલામય દયા ભાવનો વરસાદ જ કેમ ન કરતાં રહો, પરંતુ તે બધા કાર્યકલાપોની ગતિ - મુક્તિનું પુણ્ય એક વખત કરેલાં અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચરણના પુણ્ય ફળની તુલનાની બરાબર ક્યારેય નહિ આવી શકે.

૨. અધીત્ય ચતુરો વેદાન્ સર્વશાસ્ત્રાણ્યનેકશઃ ।

બ્રહ્મ તત્ત્વં ન જાનાતિ દર્બા પાકરસં ચથા ॥

-(મુક્તિકોપનિષદ, પ્ર.૨/ચૌ.૬૫).

અર્થ :- સુન્દરાતિસુન્દર સૌંદર્યયુક્ત વાણીવાળા તથા અધિકાધિક ચતુર, પારંગત, વિદ્રત સભાના અગ્રગણ્ય વ્યાખ્યાનશીલ એવં સંપૂર્ણ વેદ-શાસ્ત્રાદિ પુરાણાદિના જ્ઞાતા અથવા પ્રસિદ્ધ વેદવક્તા પણ કેમ ન હોય, લેકિન અગર જો તે વિદ્વાન

* અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ *

વ્રત કરો વિધ * વિધનાં, સતી થાઓ સીલવંત ।

શબ્દાર્થ :-

વ્રત કરો = સુર્યાયણ-ચંદ્રાયણ ઈત્યાદિ વ્રત	સતી થાઓ = સતી સાવિત્રી અનસુયા સદશ પણ કેમ ન બનો
વિધ વિધનાં = એવા જુદા-જુદા પ્રકારના બીજા પણ કઈ	શીલવંત = સુશીલ પાકસચરિત્રવાળી

ભાવાર્થ-

અહો ! અનેકો વિભિન્ન પ્રકારના વ્રત કરો યા અનુષ્ઠાન લગાડો, સારી પૃથ્વી પર સ્થિત જનસમાજની નજરોમાં સત્ ચરિત્રવાન પુરૂષ અથવા પતિવ્રતા સતી સાવિત્રી તેમ જ અનસુયા જેવી મહાન સ્ત્રીઓની સંજ્ઞાથી સંબોધિત તથા સમ્માનિત કરતાં દ્વારા બ્રહ્મતત્ત્વ નિશ્ચિત ન થઈ શક્યું તથા તેઓએ અક્ષરાતીત સનાતન અદ્વૈત બ્રહ્મ શ્રી કૃષ્ણનામને સ્વમુખ દ્વારા એક વાર પણ ઉચ્ચારણ ન કર્યું, તો તે વિદ્વાનનું માનવજીવન પાકરસ બનાવવા માટે પ્રયોગમાં લઈ જવાવાળી દર્બી (મોટા ચમચા) તુલ્ય જ ગણી શકાશે.

* મધુર મધુર મેતન્મજ્જલં મજ્જલાનાં સકલ નિગમ પદ્મી સત્કલં ચિત્સ્વરૂપમ્ ।
સકૃદપિ પરિગીતં શ્રદ્ધયા હેલયા વા, ભૃગુપર ! નર માત્રં તારયેત્કૃષ્ણાનામ ॥
-(સ્કન્દ પુરાણ).

અર્થ :- અરે શૌનકજી ! મધુરાતિમધુર મંગલથી પણ

* પર ન આવે તોલે *

વેષ ઘરો સાધ સંતના,

ગનાની *ગનાન કથંત ॥ ૪ ॥

શબ્દાર્થ :-

વેષ ઘરો = વેશ ભૂષા ધારણ કરો	ગનાન = બુદ્ધિશ્રવી અથવા
સાધ સંતના = સાધુ સંતોની	પાંડિત્યવાન જ
સમાન	કથંત = કેમ ન કહલાવો પરંતુ
ગનાની = જ્ઞાની, વિદ્વાન	

ભાવાર્થ-

જાવ, સાધુ સંતોનો સમાન ઉત્તમાતિઉત્તમ વેશ ધારણ કરીને જીવનનો સિંગાર કરો અથવા ઉગ્રાતિઉગ્ર જ્ઞાની, પાંડિત્યવાન મંગલકારી શ્રુતિઓમાં અંકિત સંપૂર્ણ મંત્રરાશિઓના ફલસ્વરૂપ, ચિન્મય આ કૃષ્ણનામનું ઉચ્ચારણ શ્રદ્ધાભાવ અથવા અશ્રદ્ધાથી, પુનઃ આદરપૂર્વક અથવા અનાદરતાથી જે કોઈ મનુષ્યાત્માએ એકવાર પણ કર્યું હોય, એવા મનુષ્યાત્મા માત્રનો ઉદ્ધાર કરવામાં સામર્થ્યશાળી માત્ર અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણનામ જ છે.

*૧. વાસુદેવં પરિત્યજ્ય ચેડન્યં દેવ મુપાસતે ।

તૃષિતા જાહવી તીરે કૂપં વાઞ્છન્તિ દુર્ભગા : ॥

- (શ્રી પાણ્ડવ ગીતા).

અર્થ:- જે મૂઠાઘીશ (મૂર્ખ) મનુષ્ય વાસુદેવ શ્રી કૃષ્ણને પરિત્યાગ કરી અન્ય કોઈ દેવી-દેવતાઓનું ચિંતન- ઉપાસના કરે છે, તેમના વિષયમાં ક્યાં શું કહું? એવી માનવાત્માઓ તો

સાબિત થઈને જનસમાજની વચ્ચે જીવન પર્યત અર્થાત્ શ્વાસ ચાલતો રહે ત્યાં સુધી જ્ઞાન-ચર્ચા, કથા-વાર્તા વિષયક પરિશ્રમ (મહેનત) કેમ ન કરતાં રહો, લેકિન તો પણ તે બધી ગતિવિધિઓથી પ્રાપ્ત પુણ્ય ફળની તુલના માત્ર એક વખત કરેલાં અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણથી પ્રાપ્ત થવાવાળા પુણ્ય ફલ સમાન કરી શકાતી નથી.

અભાગિઓમાં પણ એવા અભાગી છે કે જેમ કોઈ અભાગા મનુષ્ય, મનુષ્યાત્મા માત્રને પરમપાવન કરવાવાળી પ્રસિદ્ધ પવિત્ર ગંગા નદીના તટ પર પહોંચીને પણ સ્વયં પોતાની ક્ષુધા (તરસ) મટાડવા માટે કુવો ખોદવા જેવું તુરંચ કાર્ય કરવા લાગ્યા, તો અક્ષરાતીત વિષયનું શું ?

૨. કૃષ્ણા કૃષ્ણોતિ કૃષ્ણોતિ ચો માં સ્મરતિ નિત્યશઃ ।

જલં ભિત્વા યથા પદ્યં નરકાદુદ્ધ રામ્યહમ્ ॥

-(શ્રી પાલ્ડવ ગીતા).

અર્થઃ- જે મનુષ્યાત્મા નિરંતર મારું નામ સ્મરણ અર્થાત્ રાત-દિવસ કૃષ્ણા, કૃષ્ણાનો જાપ એવં પાઠ કર્યા કરે છે, તેને હું નરકથી તેવી રીતે ઉગારી (ઉભાર) લઉં છું, જેવી રીતે જલકમલ સરળતાથી જળવેદીને (વીંદીને) અથવા છેદીને નિર્લિપ્ત બનીને બહાર નીકળી આવે છે.

૩. શરીરં સુરૂપં તતો વૈ કલત્રં યશ શ્યારુ ચિત્રં ઘનં મેરુતુલ્યમ્ ।

યશોદા કિશોરે મનો વૈ ન લત્રં તતઃ કિં તતઃ કિં, તતઃ કિં, તતઃ કિમ્ ॥

અર્થઃ- અત્યંત સ્વાસ્થ્ય, તંદુરસ્ત સુંદર અને નિરોગી શરીર હોય, અત્યંત સુશીલ સ્વભાવવાળી ધર્મપત્ની જ કેમ ન હોય ,

* પર ન આવે તોલે *

તપસી *બહુ વિધ દેહ દમો, સરવા અંગ દુઃખ સહંત ।

શબ્દાર્થ :-

તપસી બહુ = તપસ્યામાં	સરવા અંગ = બધા અંગ-
વિધ = પારંગત બની	પ્રત્યંગ દ્વારા
કેટલાય	દુઃખ સહંત = દુઃખ કષ્ટોને પણ
પ્રકારથી	સહનશીલ બનીને
દેહ દમો = શરીરનું દમન કરીને	સહન કરો

ભાવાર્થ -

અહો ! કઠોરાતિકઠોર સાધનાઓ, નીરસ અથવા કઠિનમાં કઠિન તપસ્યાઓ તથા વિભિન્ન અનુષ્ઠાનો દ્વારા પોતાના શરીરને તપાવો, વિભિન્ન પ્રકારના દુઃખ, કષ્ટ અથવા યાતનાઓને ઘૈર્યપૂર્વક શિરોઘાર્ય કરીશ સહન કરો, પરંતુ તે બધી સાધનાઓના પુણ્યનું સમાજમાં વિચિત્ર યશસ્વી, ઓજસ્વી, યશ કીર્તિની બોલબાલા - વાહવાહ પણ હોય, દાંપત્ય જીવન અતુલ- વિપુલ સુમેરુ પર્વત સદૃશ ઘનાઢચ, ઘન-ધાન્યથી પૂર્ણ રૂપેણ સંપન્ન પણ કેમ ન હોય, પરંતુ યદિ યશોદા કિશોર નન્દનન્દન અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણાના નામોચ્ચારણ જીવનમાં એકવાર પણ ન કર્યું હોય, તો ઉક્ત કથિત સમુચી સાધનાઓનો શું મોલ? તેનાથી શું વાસ્તો? તેનું માનવ જીવન પણ કેટલાં નિર્થક એવં કેટલાં સસ્તા સાબિત થશે?

* ન ભોગે ન યોગે ન વા વાજિરાજૈ, ન કાન્તા મુખે નૈવ વિતેષુ ચિત્તમ્ ।
યશોદા કિશોરે મનો વૈ ન લગ્નં, તતઃ કિં, તતઃ કિં, તતઃ કિં, તતઃ કિમ્ ॥

પર તોલે ન આવે એકને,

મુખ શ્રી કૃસ્ન* કહંત ॥૫॥

શબ્દાર્થ :-

પર ન આવે = પરંતુ નથી આવી	મુખ શ્રી કૃસ્ન = મુખથી શ્રી
સકતા	કૃષ્ણના
તોલે = તુલ્ય-બરાબર	કહંત = નામોચ્ચારણ કરવાનું
એકને = એકવાર પણ	પુણ્ય

ભાવાર્થ -

કૃણ માત્ર એકવાર કરેલાં અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ નામોચ્ચારણ રૂપી

અર્થ :- અહો ! પ્રશસ્ત ભોગાદિ, ઉગ્ર યોગાદિ, પરિપૂર્ણ ધનધાન્ય, શ્રી સંપત્તિ, ઘોડાદિ સામગ્રીઓ તથા કામની કંચન સુંદર સ્ત્રીઓના સુડોળ, સુંદર, કોમળ અંગાદિથી મન, ચિત્તાદિ અનાસક્ત જ કેમ ન હોય, કિંતુ અગર જો યશોદા - નંદનંદન શ્રી કૃષ્ણચંદ્રમાં મન, ચિત્ત ન લાગે તેનું રમરણ કરી એક વાર માત્ર પણ સ્વમુખ દ્વારા તે અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ તેમનું નામોચ્ચારણ ન થઈ શકે, તો તેની જિદંગી જ નિરર્થક કહેવાશે અને તેને પ્રાપ્ત માનવજીવન ધિક્કારને પાત્ર તથા નર પશુવત્ સાબિત થશે.

*૧. કૃષ્ણ એવાક્ષરાતીતઃ સચ્ચિદાનંદ લક્ષણઃ ।

પ્રિયાભિઃ પ્રાર્થિતઃ પ્રેમણા રેમે વૃન્દાવને વિભુઃ ॥

- (બૃહદ સદાશિવ સંહિતા).

અર્થ:- સચ્ચિદાનંદ લક્ષણાયુક્ત ઉત્તમપુરુષ પરમાત્મા અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ માત્ર છે. તેઓએ પોતાની અંગભૂતા

* પર ન આવે તોલે *

પુણ્યના ફળની તુલનામાં અકાટ્ય રૂપથી આવી શકતા નથી.

સખિયોની પ્રેમમય પ્રાર્થનાને કારણે શ્રી વૃંદાવનમાં પ્રેમમય રસ રમણ લીલા કરી હતી.

૨. શ્રી કૃષ્ણાશ્ચાક્ષરાતીત પુરુષોત્તમ સંજ્ઞિતઃ ।
રસ રૂપ તયા યસ્તુ શ્રુતિભિઃ પરિગીયતે ॥

- (પુરાણ સંહિતા ૨૩/૨૯).

અર્થ :- પુરુષોત્તમ સંજ્ઞાથી વિભૂષિત અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણ જ રસ રૂપ પરમાત્મા, પ્રેમારૂપદ બ્રહ્મ છે, જેના ગુણગાન શ્રુતિઓ પણ કરે છે.

૩. કૂટસ્થ એવ તદ્દામ્નિ કૃષ્ણા દર્શન લાલસઃ ।
નિત્યં પ્રયાતિ પરમઃ પ્રેમપૂરિત માનસઃ ॥

- (પુરાણ સંહિતા).

અર્થ :- સૃષ્ટિકર્તા કૂટસ્થ અક્ષર બ્રહ્મ પણ અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામમાં જે શ્રી કૃષ્ણના દર્શનની લાલસામાં નિત્ય પ્રતિ જાય છે, અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણના નામોચ્ચારણ પોતાના માનવ જીવનમાં ન કરી, જીવન નિર્વાહ કરવાવાળાને તો 'નર પશુ' કહેલું છે.

મેહેરાજ કહે મુખ એ ઘન, જો વળી રૂટે રમંત* ।

શબ્દાર્થ :-

મેહેરાજ કહે = ઈન્દ્રાવતી આત્મા	જો વળી = તેમની તો વાત જ શું
શ્રી મેહેરાજજી કહે	કરવી, પછી
છે કે	રૂટે રમંત = જેના હૃદય ધામ
મુખ એ ઘન = તે મનુષ્યાત્માઓ	મનમંદીરમાં શ્રી
ના મુખ ઘન્ય	કૃષ્ણજી રહે છે, રમે
ઘન્ય છે અને	છે, તો

ભાવાર્થ-

અક્ષરાતીત ધામની આત્માઓમાં અગ્રગણ્ય શ્રી ઈન્દ્રાવતી આત્માના અધિષ્ઠાતા શ્રી મહેરાજ ઠાકુરજી શ્રી તારતમ જ્ઞાન દ્વારા

* શ્રુણુવન્ ગૃણન્ સંસ્મર્યંશ્ચ ચિન્તયન્, નામાનિ રૂપાણિ ચ મજ્જલાનિ તે ।
ક્રિયાસુ ચસ્ત્વચ્ચરણાર વિન્દયો, રાવિષ્ટયેતા ન ભવાય કલ્પતે ॥

- (ભાગવત, ૧૦-૨-૩૭).

અર્થ :- અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણાના મધુર મંગલમય નામ અને રૂપનું એકવાર માત્ર પણ જે મનુષ્યાત્મા ઉચ્ચારણ કરે છે, સાંભળે છે, સંભળાવે છે, ચિંતન અથવા સ્મરણ કરે છે, તો તે પુણ્યનું મુલ્યાંકન અન્ય કોઈપણ સાધનના પુણ્યફળની તુલ્ય નથી રહી શકતું તો, અંતકાલ સુધી જે મનુષ્યાત્મા, અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણાના જ ચરણકમલમાં એક ચિત્ત ઘર્ષને જીવન નિર્વાહ કરે છે, તેનું શું ? વાહ રે વાહ !

* પર ન આવે તોલે *

ચૌદે ભવન તે જીતિયો,

ઘન ઘન એ કુલપંત * ॥૬ ॥

શબ્દાર્થ :- પ્રકરણ-૧૮, ચૌ. ૯૦.

ચૌદે ભવન = ચૌદ લોકને જ	પુરુષાર્થી અને)
જીતિયો = તેને તો જીતી લીધું,	ઘન ઘન = ઘન્ય ઘન્ય, કૃતકૃત્ય
વિજય પ્રાપ્ત કરી	થઈ ગયા
લીધો (ચૌદ	એ કુલપંત = તેના તો કુળ પણ
લોકમાં તો	કૃતકૃત્ય, ઘન્ય
મનુષ્યાત્મા તે	ઘન્ય ગણી
સર્વોત્તમ શ્રેષ્ઠ,	શકાશે.

ભાવાર્થ-

નિર્ણયવત્ કહી રહ્યા છે કે માનવ જીવનમાં પ્રાપ્ત તે મુખ ઘન્ય-ઘન્ય છે. જે મુખ દ્વારા અશ્રરાતીત શ્રી કૃષ્ણના નામોચ્ચારણ કરી

*૧. કલેદૌષ નિઘેરાજત્તસ્તિ હ્યેકો મહાન્ ગુણઃ ।
કીર્તના દેવ કૃષ્ણસ્ય મુક્તસજ્ઞ પરં પ્રજેત્ ॥
- (ભાગવત, ૧૨/૩-૫૧).

અર્થ :- હે રાજન ! અનાચાર, પાપાચાર, વ્યભિચાર તથા ભ્રષ્ટાચાર એવા ચારે ગુણોથી યુક્ત આ કલિયુગ જેવી રીતે બધી રીતેથી દોષો ન દોષો, કલંકો જ કલંકોના ખાન રૂપ છે, તે પ્રમાણે આ યુગમાં એક વિશાલ ગુણ પણ છૂપાયેલો છે તે એ છે કે આ યુગમાં માત્ર “કૃષ્ણ કીર્તન” થી જ મનુષ્ય નિઃશંક રૂપેણ

શકે છે. એવી ધર્માત્માઓ એવં પુણ્યવાન અહો ભાગ્યવાન આત્માઓની તો વાત જ શું કરવી, જેના હૃદય રૂપી નિર્મલ ધામમાં અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણા સ્વયં બિરાજમાન છે, જે મન હી મન (મનમનમાં) સંગ બેસતી, ખેલતી અને ધૂમે છે અહો ! તેને તો માનો ચોંદ લોકોને પણ પરાસ્ત કરી દીધાં. ધન્ય - ધન્ય છે તે કુળ પણ જેનો સારો વંશ જ એવી ધર્માત્માના મુખ દ્વારા ઉચ્ચરિત અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણા નામથી કૃતકૃત્ય થઈ ગયું.

ઉત્તમાતિઉત્તમ પરમપદ પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

૨. માતા મહાનં શતકં પિતૃણાશ્ચ સહસ્ર કમ્ ।
પુંસામેન સમુદ્રધૃત્ય પરમધામં સ ચ ગચ્છાતિ ॥

અર્થ :- જે - જે કુળમાં એક એવો સાચો ભક્ત પ્રગટ થાય છે. જેના મન-મંદિરમાં અક્ષરાતીત શ્રી કૃષ્ણા પરમાત્મા વિરાજમાન થઈને તેની સાથે ખેલે, ધૂમે તથા રહે છે. એવા ભક્તિમાન ભક્તો પોતાની માતાના પક્ષની સો પેઢીઓને અને પિતાના પક્ષની હજાર પેઢીઓને નરકમાં રોવું, બિલખવું, જલવું-બળવું તેમ જ તડપવું જેવી ભયંકર અવસ્થાઓથી ઉગારી (ઉભારી) ને તેનો ઉદ્ધાર કરીને તેને મૃત્યુલોકની પણ કર્મભૂમિમાં મુખ્ય ભારત વર્ષના શુભ કર્મોમાં પ્રવૃત્ત કરાવી પોતાના પરમધામમાં પહોંચી જાય છે.

નોંધ:-

યશવંતી કહે મારા શ્રદ્ધા સુમન સાથજી !

તમો ઘેર બેઠા બેઠા, આ મનન કરજો રે ।

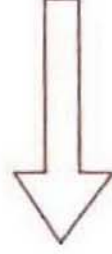
મનન કરી પ્રેમ ઘરી, જલ્દી પરમધામ આવજો રે ॥

યશવંતી કહે મારા ધામસ્થ સાથજી....

- પ્રણામ્

આહવાન

નિસદિન રંગ મોહોલન મેં, સાથ શ્યામાજી શ્યામ ।
યાદ કરો સુખ સર્જો અંગોં, જો કરતે આઠોં જામ ॥
- (પરિક્રમા, પ્ર. ૪ / ચો. ૫).

અર્થ- હે મારા ધામસ્થ સુમન સુન્દરસાથજી !

અમે બધા અક્ષરાતીત બ્રહ્મધામ શ્રી રંગમહલમાં
રાત-દિવસ શ્રી શ્યામશ્યામાજીની સાથે કેવી રીતે રહેતા હતા ?
પોત-પોતાના અંગ-પ્રત્યંગથી તે સુખોને યાદ કરો, જેને અમે
આઠેય પ્રહર- ૨૪ કલાકની લીલાઓ દ્વારા નિરંતર પ્રાપ્ત કર્યા
કરતી હતી ! આટલું તો કરો !!

- પ્રણામ

આર્ત પુકાર

હે રાજ - હે કૃષ્ણ ! હે ધની - હે પિયા !! હે દુલહા !!!

દુલહા લીજે કંઠ લગાય -

હે પ્રાણનાથ.....

તુમ દુલહા મેં દુલહિન , ઓર ન જાનૂં બાત ।

ઈશક સોં સેવા કરું , સબ અંગોં સાક્ષાત્ ॥

- પ્રણામ -

